

รายงานวิจัย
เรื่อง

หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริต
ตามแนวพระพุทธศาสนา
Chor Sa-ard Village: Process of Honest Community
Under The Buddhist Concept

โดย

ผศ.ดร.อมลวรรณ อบสิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610759165

รายงานวิจัย
เรื่อง

หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริต
ตามแนวพระพุทธศาสนา
Chor Sa-ard Village: Process of Honest Community
Under The Buddhist Concept

โดย

ผศ.ดร.อมลวรรณ อบสิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610759165

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

RESEARCH REPORT

Chor Sa-ard Village: Process of Honest Community
Under The Buddhist Concept

BY

Assist. Prof. Dr. Amolwan Obsin
Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University Nakhon Sawan Campus
C.E. 2018

Research Project Funded by Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University
MCU RS 610759165

(Copyright Mahachulalongkorn Rajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย	: หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความ สุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา
ผู้วิจัย	: ผศ.ดร.อมลวรรณ ออบสิน
หน่วยงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน และ ๓) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการศึกษาเอกสาร การศึกษาในเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจจาก ๓๗๓ กลุ่มตัวอย่าง และการวิจัยคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อหาข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ด้านมโนสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และด้านวจีสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๑$)

๒. กระบวนการเสริมสร้างตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านเกิดขึ้นจากการเทศนา การดำเนินตามแนวทางหมู่บ้านรักษาศีล ๕ การขับเคลื่อนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) บนพื้นฐานของการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี การยึดถือหลักบรรพชา ความเป็นพุทธศาสนิกชน

๓. รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนโดยการสืบสานและสืบทอด การขัดเกลาถ่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกพัฒนา

Research Title: Chor Sa-ard Village: Process of Honest Community Under the Buddhist Concept

Research: Assist. Prof. Dr. Amolwan Obsin

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Nakhon Sawan Campus

Fiscal Year: B.E. 2561 / C.E.2018

Finance Support: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The objectives of Chor Sa-ard village: process of honest community under the Buddhist concept is a study to: 1) to study of strengthening the good faith society in the villages 2) to analyze the process of enhancing honesty according to the Buddhism principles of the villages and 3) to synthesize the model and process of honest community in the village under the Buddhist concept of the villages. Use the mixed method research, studying documentary research, quantitative research by survey research and qualitative research by in-depth interviews and focus group discussion from key informants.

Findings were as follow:

1. The opinions of the people on strengthening society in the villages of Nakhon Sawan province, overall is a high level ($\bar{X} = 3.85$). When considering each aspect found that strengthening the good faith society in the villages was at a high level in all aspects, in descending order, Kāya-sucarita ($\bar{X} = 3.88$) Vacā-sucarita ($\bar{X} = 3.85$) and Mano-sucarita ($\bar{X} = 3.81$)

2. The process of enhancing honesty in accordance with the Buddhism of communities and villages arises from preaching. Implementation of the five precepts village, propulsion for Tambon training unit on village arises from having local wisdom, folk way, the culture, the traditions, the principles of VTS (village-temple-school) and being a Buddhist.

3. The model and process of honest community in the village under the Buddhist concept should support, continuation and succession, refinement, learning from generation to generation, teaching, knowledge sharing, practice and development training.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณโดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผ่านความเห็นชอบของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) จึงทำให้โครงการวิจัยนี้สามารถดำเนินการเพื่อหารูปแบบรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนาที่เป็นต้นแบบ และเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความร่วมมือของของประชาชนในชุมชนหมู่บ้าน สร้างพลังแห่งการขับเคลื่อนจนได้รับการยอมรับในระดับอำเภอ จังหวัด คณะสงฆ์ภาค ๔ และคณะสงฆ์หนเหนือ

กราบขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สนับสนุนและเปิดโอกาสให้คณะผู้วิจัยให้ได้ดำเนินการวิจัยตามโครงการนี้จนสำเร็จลุล่วง กราบขอบพระคุณผู้ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในทุก ๆ ด้าน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนชุมชน และประชาชนในเขตตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงเกิดความครบถ้วน ครอบคลุม เพื่อนำเข้าสู่การประมวล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และทำให้การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายต้องขอขอบคุณต่อทีมงานวิจัย นิสิตจิตอาสา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกรูป/คน ที่มีส่วนเติมเต็มและสนับสนุนร่างกายและแรงใจด้วยความเกื้อกูลกันและกัน รวมทั้งเป็นกำลังใจที่ดีในทุกสถานการณ์ ขอคุณความดีและอรรถประโยชน์ได้อันเกิดจากรายงานวิจัยนี้ ถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบเป็นกตเวทิตาคุณแด่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกรูป/ท่าน มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ผศ.ดร.อมลวรรณ อบสิน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ข)
กิตติกรรมประกาศ.....	(ค)
สารบัญ.....	(ง)
สารบัญตาราง.....	(ฉ)
สารบัญแผนภาพ.....	(ช)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเรื่องทฤษฎี หรือการคอร์ปชั่น.....	๖
๒.๒ หลักธรรมาภิบาล.....	๑๓
๒.๓ หลักพุทธธรรมกับความสุจริต.....	๑๖
๒.๔ หลักศีล ๕.....	๒๒
๒.๕ การมีส่วนร่วม.....	๓๔
๒.๖ เครือข่ายประชาคมชุมชน.....	๔๗
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๓
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๔
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๖๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๖๗
๓.๔ การรวบรวมข้อมูล.....	๗๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๐
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๑

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑	สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๗๓
๔.๒	การเสริมสร้างสังคมสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๘๓
๔.๓	รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๙๐
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๖

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑	สรุปการวิจัย.....	๑๐๐
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๐๓
๕.๓	ข้อเสนอแนะ.....	๑๐๙

บรรณานุกรม	๑๑๐
ภาคผนวก ก	บทความวิจัย.....	๑๑๖
ภาคผนวก ข	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๓๑
ภาคผนวก ค	ตารางเปรียบเทียบโครงการวิจัย.....	๑๓๓
ภาคผนวก ง	ภาพกิจกรรมประกอบการวิจัย.....	๑๓๕
ภาคผนวก จ	ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๔๑

สารบัญตาราง

แผนภาพที่		หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง.....	๖๖
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	๗๓
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม.....	๗๔
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ ด้านกายสุจริต.....	๗๕
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ ด้านวจีสุจริต.....	๗๖
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ ด้านมนโสุจริต.....	๗๗
๔.๖	แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างเพศกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๗๘
๔.๗	แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๗๙
๔.๘	แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๘๐
๔.๙	แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างสาขาอาชีพกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๘๑
๔.๑๐	แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มรายได้กับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์.....	๘๒
๔.๑๑	ผลสรุปผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทั้ง ๕ ด้าน.....	๘๓

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	การมีชีวิตที่สะอาด และบริสุทธิ์.....	๑๘
๒.๑	หลักสุจริต ๓.....	๒๑
๒.๓	กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย.....	๖๓
๔.๑	กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน.....	๘๙
๔.๒	แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)

ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ (ภาษาไทย)

ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์ (ภาษาไทย)

ม.อ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก์ (ภาษาไทย)

ส.ส. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ภาษาไทย)

ส.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

อง.ติก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.สตุตท. (ไทย) = สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย สัตตนิบาต (ภาษาไทย)

อง.อฏฐก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก องคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)

ช.ชา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เช่น ช.ป.อ. (ไทย) ๑/๗๓/๓๑๓ หมายถึง ขุททกนิกาย สัทธัมมปัปกาสิณี ปฏิสัมภิตามรรค อรรถกถาภาษาไทย เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๗๓ หน้า ๓๑๓

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ปา.อ. (ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสิณี ปาฎิกวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)

ม.ม.อ. (บาลี) = มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มูลปณณาสาอฏฐกถา (ภาษาบาลี)

ม.ม.อ. (ไทย) = มัชฌิมนิกาย ปปญจสุทนี มูลปณณาสาอรรถกถา (ภาษาไทย)

ส.ส.อ. (บาลี) = สังยุตตนิกาย สารตถปัปกาสิณี สคาถ วคคอฏฐกถา (ภาษาบาลี)

ค. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์ฎีกา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ม.มุ.ฎีกา (บาลี) ๒/๒๔๑/๑๑๐ หมายถึง สีนตถปฎกาสินี มชฌิมนิกาย มูลปณณาสกฎีกา เล่มที่ ๒ ข้อที่ ๒๔๑ หน้า ๑๑๐

ฎีกาพระสุตตันตปิฎก

ม.อุ.ฎีกา (บาลี) = มชฌิมนิกาย สีนตถปฎกาสินี อุปริปณณาสกฎีกา (ภาษาบาลี)

อง.สตุตท.ฎีกา (บาลี) = องคตุตตรนิกาย สีนตถปฎกาสินี สตุตทนิปาตฎีกา (ภาษาบาลี)

การใช้หมายเลขย่อ

พระไตรปิฎกภาษาไทย จะแจ้งเล่ม ข้อ หน้า เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๐/๓๗๓ หมายถึงวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ เล่ม ๔ ข้อ ๖๐ หน้า ๓๗๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อรรถกถาภาษาไทย ใช้เลข ๓ ตอน หมายถึง การแจ้งเล่ม ภาค หน้า เช่น วิ.มหา.อ. (๓/๓๗)/๔๘ หมายถึง สมันตปาสาทิกา มหาวีรังค์อรรถกถาแปล เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๑ หน้า ๔๘ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ ได้จัดอันดับดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ปรากฏว่า ประเทศไทยได้ ๓๘ คะแนน จากคะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน อยู่อันดับที่ ๘๕ จากการจัดอันดับทั้งหมด ๑๗๕ ประเทศทั่วโลก และเป็นอันดับที่ ๑๒ จาก ๒๘ ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ผลการจัดอันดับในปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีผลคะแนนดีขึ้นและได้อันดับดีกว่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับจากปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้อันดับที่ ๑๐๒ ในระดับโลก และอันดับที่ ๑๖ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียน มีเพียงประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียเท่านั้นที่มีคะแนนเกิน ๕๐ คะแนน โดยประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๓ จาก ๙ ประเทศ ในกลุ่มอาเซียน^๑ ซึ่งการที่อันดับของประเทศไทยเลื่อนขึ้นเป็นเพราะหลายประเทศที่เคยมีคะแนนเท่ากันหรือมากกว่าในปีที่ผ่านมาได้คะแนนเท่าเดิม หรือบางประเทศกลับได้คะแนนลดลง หรือเพิ่มขึ้น แต่อย่างน้อยกว่าประเทศไทย ซึ่งอาจหมายถึงในช่วงปีที่ผ่านมาหลายภาคส่วนได้พยายามมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเห็นผลของการแก้ปัญหาในด้าน เช่น การปลูกฝังความดีให้เด็ก ๆ ในการเรียนการสอนหลักสูตร “โตไปไม่โกง” และการดำเนิน “โรงเรียนคุณธรรม” รวมถึงการตื่นตัวของภาคธุรกิจในการต่อต้านการทุจริต อีกทั้งคนไทยจำนวนมากได้แสดงความรู้สึกริเริ่มไม่พอใจต่อการทุจริตคอร์รัปชัน และแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนไม่ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชัน การที่คนในสังคมตื่นตัวต่อปัญหาร่วมกันเช่นนี้เป็นสัญญาณที่ดีว่าประเทศไทยได้นำพลังร่วมของคนในสังคมมาผลักดันการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันให้เป็นวาระแห่งชาติที่แท้จริง ทั้งนี้รวมถึงการไม่ยอมรับการโกงทุกรูปแบบและไม่ให้คนโกงมีที่ยืนในสังคม และมีการกลั่นกรองและตรวจสอบผู้บริหารประเทศให้ทำงานด้วยความรับผิดชอบและโปร่งใส นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จากรายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)^๒ พบว่า สถิติการร้องเรียนเกี่ยวกับคดีทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยมิได้ลดลง แต่กลับเพิ่มปริมาณมากขึ้นในแต่ละปีแม้ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นในปริมาณที่ไม่มากนักในแต่ละปี แต่สัดส่วนการเพิ่มมิได้ลดลงหรือแสดงแนวโน้มของการลดปัญหาการร้องเรียนคดีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน

นอกจากนี้ในมุมมองระดับสากลเกี่ยวกับระดับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทยมีการกล่าวถึงในหัวข้อ ข้อสังเกต และข้อเสนอแนะในรายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติ

^๑ ดร.จรี วิจิตรวาทการ ดร. จีรพรรณ รักดีบุตร ดร. กนกกาญจน์ อนุแก่นทราย และ ดร. ตรีวิทย์ อัครศิริศิลป์, ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗, (มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, <http://www.transparency.org>, ๒๕๕๗)

^๒ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.), รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗, (กลุ่มติดตามและประเมินผล สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ๒๕๕๗)

ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ว่า ในปัจจุบันระดับของการทุจริตของประเทศไทย ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง โดยพิจารณาจากผลการจัดลำดับความโปร่งใสขององค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติประจำปี ๒๕๕๗ ปรากฏว่า ประเทศไทยได้รับคะแนนความโปร่งใส ๓๘ คะแนน จากคะแนนเต็ม ๑๐๐ เป็นลำดับที่ ๘๕ จาก ๑๗๕ ประเทศ และจากผลการจัดลำดับซึ่งเริ่มดำเนินการ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ระดับการทุจริตของไทยก็อยู่ในระดับสูงมาโดยตลอด โดยเริ่มจากคะแนน ความโปร่งใส ๒.๗๙ จากคะแนนเต็ม ๑๐ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ แล้วค่อย ๆ ยกระดับมาเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีการปรับฐานคะแนนเต็มจาก ๑๐ เป็น ๑๐๐ คะแนน ผลปรากฏว่าประเทศไทยอยู่ในสภาพล้นลูกคลุกคลาน กล่าวคือในปี ๒๕๕๕ ได้คะแนน ๓๗ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ลดลงมาเหลือ ๓๕ ก่อนที่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จะขยับดีขึ้นมามีอันดับที่ระดับ ๓๘ คะแนน ซึ่งนับว่ามีการพัฒนาขึ้น เพียงเล็กน้อยในระยะเวลา ๒๐ ปี ดังปรากฏตรรกะนี้ชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชั่นของประเทศไทย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๕๓^๓

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่นเป็นปัญหาที่นานาประเทศต้องเผชิญและต้องได้รับการแก้ไข อย่างเร่งด่วน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทเรียนของประเทศในเอเชียที่ได้รับความเสียหายจากการ คอร์รัปชั่นของผู้นำรัฐบาลอย่างชัดเจน อาทิ ประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ที่ได้ส่งผลให้ประเทศ เหล่านี้มีพัฒนาที่ล่าช้าหลัง สูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากมาย สำหรับประเทศไทย ประสบปัญหาการคอร์รัปชั่นอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นได้จากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในช่วง ปีพ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการคอร์รัปชั่นปกปิดข้อมูลข่าวสารการเลือกปฏิบัติส่งผลให้เกิด ความผิดพลาดของการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และนำมาสู่การสูญเสียมูลค่าทาง เศรษฐกิจอย่างมหาศาลไม่ต่ำกว่าปีละแสนล้านบาท และถือเป็นการจุดรั้งการพัฒนาประเทศอย่าง เด่นชัดการคอร์รัปชั่นได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายโดยรวมของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่าง มากมาย อาทิ ทำให้คนกลุ่มน้อยคดีกองทัพยากรของส่วนรวมไปเป็นของตนเองอย่างผิดกฎหมายและ จริยธรรม มีการบิดเบือนการใช้ทรัพยากรของประเทศที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์ สูงสุด ทำให้เกิดการผูกขาดโดยนักธุรกิจการเมืองขนาดใหญ่ ไม่ส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและมี ประสิทธิภาพ นำไปสู่ความอ่อนแอ ความด้อยพัฒนาล่าช้าขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจเอกชน และที่สำคัญทำให้ประชาชนมีค่านิยมยกย่องความร่ำรวย ความสำเร็จ โดยถือว่าการโกงเพื่อให้ตนเอง ได้ประโยชน์คิดแต่ในเชิงแก่งแย่ง แข่งขัน เอาเปรียบกันอย่างไม่เคารพกติกา ไม่มีวินัย ไม่มีจิตสำนึกที่ จะทำงานร่วมกันเพื่อหมู่คณะ ดังนั้นการพัฒนาคคน ชุมชน และประเทศชาติเพื่อจะร่วมมือและแข่งขัน กับประเทศอื่นๆ จึงเป็นไปได้ยาก จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาการคอร์รัปชั่นเป็นหา รุนแรง เรื้อรัง ส่งผลกระทบทางลบต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง ทั้งนี้จาก ผลสำรวจของสภาพหอการค้าไทยยังได้สนับสนุนให้รัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อ ขจัดปัญหาการคอร์รัปชั่นเป็นต้นแรก และควรให้รัฐบาลถือเป็นวาระแห่งชาติต่อไปด้วย

ขณะเดียวกันวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชน ซึ่งบ่งบอกถึง ความเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่าย เป็นสังคมที่มีคุณภาพโดยสร้างคุณธรรมและ

^๓ เรื่องเดียวกัน.

จริยธรรม แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกกลืนหายลบเลือนเพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่สืบสานทำนุบำรุงให้เจริญงอกงามจากผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เป็นต้นว่ากระแสวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมตามยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และระบบคุณค่าที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทไทยจนก่อให้เกิดการปรับตัวในชุมชน เมื่อชาวบ้านในชุมชนได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรมนำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเองให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา ถือเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไปเพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ และเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่แอบอิงกับความเป็นสังคมชาวพุทธที่มีความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่มาจากการปลุกฝังทั้งในเรื่องของ ๑) ด้านความคิด คติ ความเชื่อของชุมชนสังคม ๒) ด้านคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ ๓) ด้านการปลุกฝังจากครอบครัวและชุมชน และ ๔) ด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา (Wisdom) ที่ยึดถือหรือสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน นับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งดำรงอยู่ได้ยาวนาน ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่งจึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้ นอกจากจะแสดงความเป็นไทย เป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ด้วย^๔

ฉะนั้นการปลุกฝังของครอบครัว ชุมชน สังคมบนพื้นฐานแห่งประเพณี วัฒนธรรม และสังคมชาวพุทธ จึงถือเป็นหนทางหนึ่งในการเสริมสร้างประชาคมแห่งความสุจริตให้เกิดขึ้นในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนา และปัจจุบันก็มีหลายหมู่บ้านและชุมชนที่ให้ความสำคัญในเรื่องข้างต้นนี้ จึงถือเป็นนิมิตหมายที่ดีที่จะให้หมู่บ้านชุมชน สังคม ประเทศชาติ ได้มีความสะอาดบริสุทธิ์มากยิ่งขึ้น

๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน
- ๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน
- ๑.๒.๓ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

^๔ อังกุล สมคะเนย์ , ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร: ครุสภา, ๒๕๓๕), หน้า ๓๗.

๑.๓ ขอบเขตของโครงการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องทุจริต หรือการคอร์ปชั่น หลักธรรมาภิบาล หลักพุทธธรรมกับความสุจริต การมีส่วนร่วม เครือข่ายประชาคมชุมชน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องข้างต้นนี้

๑.๓.๒ ขอบเขตตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ สุจริต ๓

๑. กายสุจริต
๒. วจิตสุจริต
๓. มโนสุจริต

๑.๓.๓ ขอบเขตประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๔ ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่วิจัยหลัก คือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓.๕ ขอบเขตเวลา

ในรอบปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (๑ ตุลาคม ๒๕๖๐ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑)

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ รูปแบบและกระบวนการ หมายถึง แนวทางและขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการขับเคลื่อนกิจกรรม โครงการ เพื่อสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อให้บรรลุยงวัตฤประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

๑.๔.๓ ประชาคมแห่งความสุจริต หมายถึง หมู่บ้านและชุมชนที่มีกลุ่มคนร่วมใจกันพร้อมใจกัน เห็นพ้องต้องกัน และร่วมมือกันดำเนินชีวิตตามหลักแห่งความสุจริต ทั่วทางกาย วาจา และจิตใจ

๑.๔.๔ ความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักสุจริต ๓ ประกอบด้วย

๑) กายสุจริต คือ การประชาชนในชุมชนและหมู่บ้านพร้อมใจกันประพฤติดี ปฏิบัติดี ตามกรอบแห่งศีลธรรม ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักเล็กขโมยน้อย ฉ้อฉล ทุจริต คอร์ปชั่น แย่งชิงสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนหรือสิ่งของสาธารณะมาเป็นของตนเอง และเว้นจากการประพฤติผิดในกาม

๒) วจิตสุจริต คือ การประชาชนในชุมชนและหมู่บ้านพร้อมใจกันประพฤติดีด้วยการไม่พูดการไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดส่อเสียด และการไม่พูดเพื่อ

เจอกัน และพูดจาดี พูดไพเราะ พูดให้เกียรติ ให้ความเคารพ พูดเพื่อสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม

๓) มโนสุจริต คือ การประชาชนในชุมชนและหมู่บ้านพร้อมใจกันประพฤติดีด้วยการหมั่นฝึกและทำจิตใจไม่พยายาบปองร้าย มีจิตที่เห็นชอบตามคลองธรรม และมีความรู้จักพอไม่ละโมภะอยากได้ของคนอื่น มีจิตเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้ออาทร ห่วงใยซึ่งกันและกัน

๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ชุดความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา

๒. ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อการเสริมสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา

๓. ได้แนวทางและกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่นโดยอาศัยวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับเป็นองค์ความรู้ในการเสริมสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและอนาคต

บทที่ ๒

เครือข่ายและการสร้างเครือข่าย

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา ” เป็นการศึกษารูปแบบและแนวโน้มเชิงรุกในการเสริมสร้างประชาคมแห่งความสุจริตที่มีรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืน และความเข้มแข็งของชุมชน หมู่บ้าน และเครือข่ายในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ มีการศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องข้างต้น ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเรื่องทุจริต หรือการคอร์รัปชัน
- ๒.๒ หลักธรรมมาภิบาล
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมกับความสุจริต
- ๒.๔ หลักศีล ๕
- ๒.๕ การมีส่วนร่วม
- ๒.๖ เครือข่ายประชาคมชุมชน
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเรื่องทุจริต หรือการคอร์รัปชัน

คำว่า “ทุจริต” หรือ “คอร์รัปชัน” (Corruption) ในภาษาอังกฤษเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก ดังจะเห็นได้จากความหมายตามพจนานุกรมและทัศนะของนักวิชาการต่างๆ ซึ่งให้คำจำกัดความของคำว่า “การทุจริตคอร์รัปชัน” คล้ายคลึงกันคือการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น และการกระทำเช่นนี้เป็นที่เสียหายแก่สาธารณชนหรือส่วนได้เสียของประชาชน สำหรับคำในภาษาไทยที่มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “คอร์รัปชัน” มากที่สุดน่าจะได้แก่คำว่า “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” ซึ่งตรงกับที่คนทั่วไปในปัจจุบันนี้เรียกการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นคอร์รัปชันอย่างทับศัพท์เสียส่วนมาก ซึ่งหากมองจากคำภาษาไทยสามารถมองได้สองมิติ คือ มิติแรก “ฉ้อราษฎร์” เป็นเรื่องของการกระทำต่อประชาชนไม่ว่าจะเป็นการรับสินบน ริดไถ่ค่าน้ำร้อนน้ำชาหรือพูดภาษาไทยง่ายๆ คือ การเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากประชาชนเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองกระทำการหรือละเว้นกระทำการ อีกมิติหนึ่งคือ “การบังหลวง” ซึ่งเป็นเรื่องของการเบียดบังทรัพย์สินของรัฐที่จะใช้ดำเนินการเพื่อสาธารณะมาเป็นของตนเองโดยวิธีการอันมิชอบ การฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นได้ทั้งโดยพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐ เอกชน องค์กรอิสระ และองค์กรเอกชน หรืออาจจะเรียกได้ว่าแทบทุกวงการล้วนมีระบบการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ทั้งสิ้น เพียงแต่บางองค์กรหรือหน่วยงานอาจมีกลไกการป้องกันที่ดี การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็จะมีน้อยหรือถูกขับออกไป บางองค์กรหรือหน่วยงานที่ขาดกลไกป้องกันที่ดี ระบบการฉ้อราษฎร์บังหลวงก็จะแทรกซึมและค่อยๆเติบโตจนสามารถกลืนกินวงการณ์นั้นภายในเวลาไม่นาน

ความหมายของคำว่า "คอร์รัปชัน" นั้น นิยามอาจตีความได้อย่างกว้างขวางมาก เช่น การทุจริต การฉ้อโกง การฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นต้น โดยแต่ละความหมายล้วนให้ความหมายในเชิงแง่ลบทั้งสิ้น ส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดการคอร์รัปชันนี้อาจเกิดจากหลายสาเหตุหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น ความยากจนของข้าราชการชั้นผู้น้อย การขัดกันของผลประโยชน์ (Conflicts of Interest) การทุจริตโดยนโยบาย (Corruption by Public Policy) เป็นต้น เคยมีผู้รวบรวมสาเหตุของการคอร์รัปชันไว้ตั้งจากหนังสือ G.E. Caiden "What really is Public Maladministration" Public Administration Really Review ซึ่งได้แปลโดย ท่านอาจารย์ ดิน ปรัชญพฤทธิ แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๑ ซึ่งได้วางหลักการว่าคอร์รัปชัน คือ พยาธิของระบบราชการ (Common bureau pathologies) กล่าวคือ เป็นสิ่งที่แทรกแซงและกีดกันระบบราชการ

สาเหตุพฤติกรรมกรรมการคอร์รัปชันของนักการเมืองพฤติกรรมกรรมการทุจริตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทุจริตคอร์รัปชันและการใช้อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (นักการเมือง) เป็นหัวข้อที่กล่าวขานในสังคมไทยอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลาช้านาน ในการปฏิวัติรัฐประหารแทบทุกครั้งก็จะมีสาเหตุหนึ่งที่ยกขึ้นมากล่าวอ้างกันอยู่เสมอว่า เนื่องจากนักการเมืองทุจริตหรือใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวกของนักการเมือง สาเหตุของพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเกี่ยวกับการทุจริตประพฤติมิชอบหรือคอร์รัปชันนั้นอาจพอสรุปได้ดังนี้

๑. เกิดจากพฤติกรรมส่วนตัวของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (นักการเมือง) ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการรับสินน้ำใจซึ่งมีมูลค่าสูงโดยการรับนั้นเกี่ยวข้องกับตำแหน่งหน้าที่

๒. การที่นักการเมืองนำเอาธุรกิจส่วนตัวมาเกี่ยวข้องกับการเมือง โดยที่นักการเมืองใช้ช่องทางในระบบการเมืองเพื่อรักษาผลประโยชน์ในธุรกิจของตน

๓. เกิดจากระบบการเมืองของไทยที่ให้ความสำคัญแก่การเลือกตั้ง การจะเข้าเล่นการเมืองจึงต้องลงทุนเพื่อการเอาชนะในการเลือกตั้ง อีกทั้งนักการเมืองยังมีต้นทุนค่าใช้จ่ายเป็นค่าดำเนินงานทางการเมือง เพื่อรักษาอำนาจทางการเมือง เพื่อสร้างโอกาสที่จะให้ได้รับการเลือกตั้งในสมัยหน้าต่อไป ด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองและนักการเมืองจึงจำเป็นต้องพยายามแสวงหารายได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะมีแนวโน้มว่ายังมีเงินทุนมากเท่าไร โอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งก็ยิ่งมีมากขึ้น

ระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองและการคอร์รัปชัน ว่าสิ่งที่นักวิชาการทั่วโลกถกเถียงกันมาช้านานในเรื่องการคอร์รัปชันก็คือ อะไรเป็นสาเหตุที่มาของการคอร์รัปชันของนักการเมืองและพวกเขาทำด้วยวิธีการอย่างไรในระยะหลังนี้ นักวิชาการนิยมอธิบายสาเหตุของการคอร์รัปชันจากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ และหนึ่งในเครื่องมือที่นักการเมืองในประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการเมืองล่าหลัง มักเอามาใช้เพื่อรักษาและแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของพวกเขาก็คือการใช้ระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบส่วนตัวแต่กลับสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติสูงมาก แม้ว่าระบบแบบนี้จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองที่เป็นแบบโบราณและล่าหลังกว่าการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมค่อนข้างมาก

^๑<http://www.manager.co.th/mwebboard/ListComment.aspx?QNumber=๖๔๔๒&Mbrowse=๙>

ก็ตาม ระบบอุปถัมภ์ที่เป็นเหตุให้นักการเมืองสามารถคอร์รัปชันได้มากที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแต่งตั้ง โยกย้ายตำแหน่งในระบบราชการและในรัฐวิสาหกิจ รวมถึงการแต่งตั้งบุคคลใกล้ชิดของนักการเมืองให้ไปเป็นคณะกรรมการและอนุกรรมการต่างๆ ในองค์กรของรัฐระบบอุปถัมภ์ที่แทรกซึมอยู่ทั่วไปในโครงสร้างของระบบราชการ มักทำให้การวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ของคณะกรรมการของรัฐที่มาจากการแต่งตั้งโดยคณะรัฐบาลขาดความเป็นอิสระ ความเป็นกลาง และง่ายต่อการเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน ระหว่างผลประโยชน์ของรัฐกับผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลที่กำลังมีอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ขาดความเป็นประชาธิปไตยและความน่าเชื่อถือ^๒

Rose - Ackerman มองว่า รัฐบาลที่บริหารประเทศโดยไม่ฟังเสียงของประชาชนมักจะใช้การคอร์รัปชันเป็นเครื่องมือรักษาอำนาจ โดยการแจกจ่ายผลประโยชน์ให้แก่พวกพ้องในขณะที่ Gillespie & Okruhik เห็นว่านักการเมืองมักจะใช้การคอร์รัปชันเป็นเครื่องมือในการซื้อความภักดีทางการเมือง ลักษณะของการเมืองที่เปิดโอกาสให้มีการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบของนักการเมืองโดยศึกษานับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ในปี ๒๔๗๕ ช่วงที่นักการเมืองหรือผู้บริหารประเทศจะก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันมากที่สุดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา จะประกอบด้วยปัจจัยที่เหมือนกันดังต่อไปนี้คือ

ประการแรก รัฐบาลต้องมีนโยบายส่งเสริมการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจให้มากเป็นพิเศษหรือถ้าอยู่ในช่วงที่เรียกว่าเศรษฐกิจขาขึ้นก็จะมีโอกาสมาก โดยเฉพาะหากรัฐมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ หรือมีการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐขนาดมหึมาในโครงการสร้างถนน เขื่อน หรือสนามบิน ฯลฯ เป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการทุจริตขนาดใหญ่ได้ง่าย

ประการที่สอง นโยบายการปฏิรูประบอบราชการ สามารถทำให้นักการเมืองผู้มีอำนาจจัดวางตัวบุคคลที่ตนไว้วางใจในตำแหน่งปลัดกระทรวงและอธิบดีกรมต่างๆ ได้ใหม่หมด รวมทั้งยังมีการโยกย้ายหน่วยงานสำคัญ และงบประมาณบางส่วนมาดูแลเองโดยตรง ตัวอย่างเช่น การที่นักเมืองเข้าควบคุมกลไกของรัฐที่ทำหน้าที่ตัดสินใจในนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรง คือ สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และสำนักงบประมาณ โดยที่หน่วยงานเหล่านี้ขึ้นตรงต่อสำนักนายกฯ ทำให้สามารถโยกงบประมาณมาเป็นงบกลางของสำนักนายกรัฐมนตรีโดยอยู่ภายใต้การตัดสินใจของตนเอง

ประการที่สาม จะคอร์รัปชันได้มากนายกรัฐมนตรีต้องมีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จไม่ว่าการได้มาซึ่งอำนาจนั้นจะเป็นการได้มาโดยใช้กำลังยึดอำนาจหรือเป็นการได้มาโดยการเอาชนะการเลือกตั้ง ทำให้กลายเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือพรรค เหนือรัฐบาล และเหนือระบบราชการอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ประการที่สี่ การควบคุมระบบการตรวจสอบทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อขจัดเสียงที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ทั้งการใช้อำนาจรัฐจับกุมคุมขังในอดีต หรือ ใช้วิธีการแทรกแซงองค์กรอิสระทุกองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ ไม่ให้สามารถทำหน้าที่ตามปกติได้คือ ปชช. กกต. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ สตง. นอกจากนี้ยังใช้ ปปง. และหน่วยงานด้านภาษีเป็นเครื่องมือคุกคาม

^๒ สังคิต พิริยะรังสรรค์ และสถาพร เริงธรรม, ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน : ธรรมชาติไทยบนทางสองแพร่ง, (ศูนย์วิจัยธรรมาภิบาล : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, เมษายน - พฤษภาคม ๒๕๔๗).

สื่อมวลชน และผู้ที่คิดแตกต่างจากรัฐบาลรวมทั้งให้ยกเลิกรายการวิทยุและทีวีที่ผู้จัดรายการมีความเห็นขัดแย้งกับรัฐบาลด้วย

สำหรับรูปแบบการคอร์รัปชันเมื่อพิจารณาลักษณะของคอร์รัปชันที่พบในประเทศไทยสามารถสรุปได้เป็น ๓ รูปแบบที่สำคัญ^๓ คือ

๑. การใช้อำนาจในการอนุญาตให้ละเว้นจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบของรัฐเพื่อลดต้นทุน กรณีนี้สามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่เรื่องที่มีระดับความรุนแรงต่ำ เช่น การจ่ายสินบนให้ตำรวจเมื่อทำผิดกฎจราจรไปจนถึงเรื่องที่มีความรุนแรงสูง เช่น การจ่ายสินบนเพื่อให้มีการคุ้มครองธุรกิจที่ผิดกฎหมายต่าง ๆ

๒. การใช้อำนาจในการสร้างอุปสรรคในการให้บริการแก่ประชาชนและภาคธุรกิจ เพื่อให้มีการจ่ายเงินค่าน้ำร้อนน้ำชา เงินใต้โต๊ะ เพื่อให้กระบวนการให้บริการมีความรวดเร็วขึ้น หรือลดขั้นตอนการดำเนินการลง ปัญหานี้เกิดขึ้นจากการที่เงินเดือนและผลตอบแทนในระบบราชการต่ำเกินไปจนขาดแรงจูงใจในการทำงาน

๓. การใช้อำนาจในการจัดสรรผลประโยชน์ในรูปของสิ่งของและบริการหรือสิทธิให้แก่เอกชนบางรายโดยไม่เป็นธรรม เช่น การออกใบอนุญาตการประกอบธุรกิจ การให้สัมปทาน การประมูล การจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น รวมถึงการออกนโยบาย กฎ กติกา เพื่อเอื้อประโยชน์กับเอกชนบางราย หรือการสร้างอำนาจผูกขาดให้กับบางบริษัท

จากรูปแบบการคอร์รัปชันทั้ง ๓ แบบ จะพบว่านักการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันในรูปแบบที่ ๓ มากที่สุด ซึ่งการคอร์รัปชันในรูปแบบที่ ๓ นี้ เป็นรูปแบบการคอร์รัปชันที่เรียกว่าคอร์รัปชันเชิงนโยบาย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนค่อนข้างมาก โดยมีเม็ดเงินมูลค่ามหาศาลเป็นการคอร์รัปชันที่มีการดำเนินการอย่างลับซับซ้อนเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างอำนาจในการผูกขาดให้กับกลุ่มธุรกิจโดยใช้โครงสร้างทางอำนาจของรัฐเพื่อแสวงหาผลประโยชน์กับบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกำหนดและบริหารนโยบาย ซึ่งผาสูกพงศ์ไพจิตร ได้อธิบายความหมายของผลประโยชน์ทับซ้อนว่า คือ การทับซ้อนของผลประโยชน์ของบุคคลที่มี ๒ สถานะหรือมากกว่าในเวลาเดียวกัน คือ ตำแหน่งสาธารณะ (รัฐมนตรี อธิบดี) และตำแหน่งในบริษัทเอกชน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีความโน้มเอียงจะใช้อำนาจและตำแหน่งสาธารณะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือแสวงหาผลประโยชน์แก่กลุ่มพวกพ้องทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยลักษณะผลประโยชน์ทับซ้อนแม้จะไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายโดยตรงแต่ถือเป็นการทุจริตคอร์รัปชันอย่างหนึ่ง ซึ่งรู้จักกันทั่วไปว่า “คอร์รัปชันเชิงนโยบาย” ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในระบบการเมืองเก่า คือ นักเลือกตั้งหรือกลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถใช้เงินซื้อเสียงเพื่อก้าวสู่อำนาจมาตักตวงผลประโยชน์จากงบประมาณของรัฐเมื่อกระบวนการในการได้รับการเลือกตั้งมาไม่บริสุทธิ์และใช้เงินเป็นหลัก บวกกับการที่รัฐธรรมนูญ (การเมืองเก่า) ที่กำหนดว่านายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องมาจาก ส.ส. ดังนั้นการแย่งตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงที่มีงบประมาณมากเพื่อถอนทุนจึงกลายเป็นโศกนาฏกรรม นำมาของการเมืองเก่าที่ฉายซ้ำครั้งแล้วครั้งเล่า การคอร์รัปชันได้วิวัฒนาการจากการรับเงินใต้โต๊ะ รับเงินค่าคอมมิชชั่นของโครงการมาเป็นการคอร์รัปชันทางนโยบายในโครงการขนาดใหญ่ การล็อกสเปคให้กับ

^๓ นवलน้อย ตรีรัตน์, “คอลัมน์ ดุลยภาพดุลพินิจ”, มติชนรายวัน, วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๙๗๗๖, ๒๕๔๗.

กลุ่มธุรกิจในเครือข่าย หรือครอบครัว หรือการแก้ไขกฎหมายเพื่อยังประโยชน์ให้กับธุรกิจของตน หรือเพื่อเข้าไปเชื่อมโยงธุรกิจของประชาชน อาทิ กรณี การแปรรูป ปตท. ประเทศชาติและประชาชนจึงถูกปล้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนมีแต่หนี้สิน และเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจที่ห่างกันราวฟ้ากับดิน

๒.๑.๑ ประเภทของการทุจริตคอร์รัปชัน

ปัญหาคอร์รัปชันพบที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในอดีต เช่น เมื่อ ๘๗๓ ก่อนคริสต์ศักราช ที่ได้ค้นพบจารึกที่เมณฑลซานซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เขียนขึ้นไว้ว่ามีการติดสินบนเพื่อหนีข้อหาครอบครองที่ดินและมีการ กระทำต่อทาสอย่างไม่ถูกต้อง และในประวัติศาสตร์หรือพงศาวดารจีนทุกยุคทุกสมัย มีการระบุจำแนกขุนนางสองประเภทอย่างชัดเจนคือ ขุนนางที่ซื้อตรงเรียกว่า ตงฉิน และขุนนางที่คดโกงเรียกว่า กังฉินซึ่งมีบทบาทในการปกครอง กดขี่ กบฏและสงครามของจีนมาตลอด หรือในสมัยกรีกและโรมัน ก็มีบันทึกว่าคอร์รัปชันระบาดไปทั่ว ได้แก่ การคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่เก็บภาษีซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่งของการล่มสลายของอาณาจักรโรมัน ในปีค.ศ.๔๗๖

ส่วน Heidenheimer ได้แบ่งลักษณะการคอร์รัปชันออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. คอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการสมัยใหม่ (Public Office) เป็นแนวคิดที่มองว่าการคอร์รัปชันเป็นการแสดงออกของการใช้อำนาจในทางที่ผิดเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว โดยเกี่ยวข้องกับการให้สินบน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเงินทองเสมอไป

๒. คอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ (Economic) แนวคิดนี้มองว่าการคอร์รัปชันจะเป็นเรื่องของข้าราชการที่ฉ้อฉลเห็นหน่วยราชการของตนเองเหมือนเป็นแหล่ง ทำธุรกิจที่เขาจะแสวงหารายได้ให้มากที่สุด หน่วยราชการจึงกลายเป็นสถานที่มุ่งหา กำไรใส่ตัวสูงสุดรายได้ของข้าราชการเหล่านั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของตลาด และความสามารถส่วนตัวที่จะหาจุดที่ได้ผลประโยชน์สูงสุดจากความต้องการของประชาชน

๓. คอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) การคอร์รัปชันเป็นการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ความพึงพอใจหรือชื่อเสียง หรือเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชนชั้นในลักษณะที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดพฤติกรรมในเชิงศีลธรรมนอกจากนี้ ใน ค.ศ.๑๙๗๘ Hridenheimer ยังได้จำแนกรูปแบบการคอร์รัปชันตามหลักเกณฑ์ของสี่ที่สะท้อนตามความอดทนของชุมชน (Community's tolerance) ที่มีต่อการทุจริตโดยจำแนกออกเป็นสี่ดำ สี่เทา และสี่ขาว) ดังนี้

๑. การทุจริตสี่ดำ (Black Corruption) หมายถึงความเห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่ของชนชั้นนำและของมวลชน ที่เห็นว่าการกระทำหนึ่งสมควรถูกตำหนิ และเห็นว่าควรจะถูกลงโทษ

๒. การทุจริตสี่เทา (Gray Corruption) เป็นการกระทำที่ชนชั้นนำส่วนหนึ่งเห็นว่าสมควรถูกลงโทษ แต่ชนชั้น นำอีกส่วนหนึ่งเห็นแตกต่างออกไป ในขณะที่เสียงส่วนใหญ่มีความเห็นคลุมเครือ

๓. การทุจริตสี่ขาว (White Corruption) เป็นเรื่องที่ชนชั้นนำยอมรับและเห็นว่าพอจะรับได้คือไม่เลวร้ายนัก การทุจริตในลักษณะนี้เป็นเรื่องที่ชนชั้น นำและมวลชนส่วนใหญ่ไม่ได้มีการกระตือรือร้นที่จะให้มีการลงโทษ พุทธิอีกอย่างหนึ่งคือ การคอร์รัปชันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่คน

ในสังคมอาจจะยังไม่ตระหนักถึง เพราะฉะนั้นการ นำทุจริตที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่ง แต่ในสังคมหนึ่ง อาจจะยังไม่ถือว่าเป็นการทุจริตก็ได้

นอกจากนี้ได้มีการแบ่งรูปแบบของการคอร์รัปชันออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า

๑. แบ่งตามขนาด คือ

๑.๑ การคอร์รัปชันขนาดเล็ก (Petty Corruption)

๑.๒ การคอร์รัปชันขนาดใหญ่ (Grand Corruption)

๒. การแบ่งคอร์รัปชันออกเป็นระดับดังนี้

๒.๑ คอร์รัปชันเชิงบุคคล (Incidental)

๒.๒ คอร์รัปชันเชิงสถาบัน (Institutional)

๒.๓ คอร์รัปชันเชิงระบบ (Systematic)

๓. แบ่งตามความอดทนของชุมชน (Community's Tolerance) ที่มีต่อการทุจริต ได้แก่

๓.๑ ทุจริตสีดำ (Black Corruption) หมายถึงทุกภาคส่วนในสังคมมองว่า การกระทำหนึ่งสมควรถูกตำหนิและสมควรถูกลงโทษ

๓.๒ ทุจริตสีเทา (Gray Corruption) หมายถึง การกระทำหนึ่งที่สังคมมีความเห็นคลุมเครือ

๓.๓ ทุจริตสีขาว (White Corruption) หมายถึง การกระทำหนึ่งสังคมคิด ว่าเป็นการกระทำที่สามารถยอมรับได้

๔. แบ่งตามตามมิติ ดังนี้

๔.๑ คอร์รัปชันในการบริหารราชการแผ่นดิน (Administrative Corruption) เป็นการใช้อิทธิพลที่เกินกว่า อำนาจของกฎหมาย เพื่อไป กำหนดนโยบายและทำให้เกิดผล เช่น การ ทำโครงการจัดซื้อจัดจ้างให้แก่สมาชิกพรรคพวกของตน การซื้อขายตำแหน่งโดยไม่คำนึงถึงหลักการเรื่อง ความสามารถและคุณธรรมอาศัยเครือข่ายหรือพรรคพวกตนเองเป็นที่ตั้ง

๔.๒ คอร์รัปชันทางเศรษฐกิจ (Economic Corruption) เป็นการแสวงหา กำไรส่วนเกินหรือในทางเศรษฐศาสตร์จะเรียกว่าค่าเช่า (Rents) เช่น การควบคุมการค้าและการให้สัมปทานผูกขาดแก่สมาชิกพรรคพวก การจัดซื้อจัดจ้างในราคาที่สูงเกินจริงและการแปรรูปรัฐวิสาหกิจเพื่อให้กลายเป็นทรัพย์สินของตนเอง

๔.๓ คอร์รัปชันทางการเมือง (Political Corruption) เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลโดยขาดคุณธรรมหรืออย่างผิดกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ตนเอง หรือผลประโยชน์ทางการเมืองและผลประโยชน์ที่ได้นั้นไม่ จำเป็นจะต้องเป็นวัตถุประสงค์เสมอไป เช่น การซื้อเสียงในการเลือกตั้ง การหลอกลวงด้วยการหาเสียงเกินจริง

๒.๑.๒ ผลกระทบของการทุจริตคอร์รัปชัน

Ban Ki-moon เลขาธิการองค์การสหประชาชาติได้กล่าวถึงผลกระทบของการคอร์รัปชัน ในวัน International Anti-Corruption Day (วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๕๒) โดยเน้นย้ำว่าโลกได้รับความทุกข์ยากร้ายแรงที่สุดจากปัญหาคอร์รัปชัน เพราะการคอร์รัปชันเป็นการขโมยเงินของสาธารณะไปเป็น

ของส่วนตัว ผลที่ได้รับคือประเทศมีงบประมาณลดลงที่จะนำไปลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาลและถนน จึงถือว่าคอร์ปชั่นเป็นมะเร็งร้ายที่ทำลายความก้าวหน้าของสังคม ขยายความไม่เท่าเทียมและความอยุติธรรม

สำหรับประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีและทำงานภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านการคอร์ปชั่น (United Nations Convention against Corruption) และมีการจัดตั้งหน่วยงานโดยเฉพาะ ๒ หน่วยงานหลัก ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทำหน้าที่ดูแลปัญหาการคอร์ปชั่นในภาพใหญ่ระดับชาติตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศ และ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริต พ.ศ.๒๕๕๑ ทำหน้าที่ดูแลคดีที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่เกิดขึ้นจากการกระทำของข้าราชการระดับผู้ปฏิบัติการ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้รัฐบาลยังได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐสภา โดยถือว่า “การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่น” เป็นนโยบายหลักที่สำคัญของรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งเป็น องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นหน่วยงานหลักในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้ จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๕ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นกลไกในการประสานความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศไทย จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันว่า ปัญหาการทุจริตคอร์ปชั่นนั้นจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

การจะปราบคอร์ปชั่นให้ได้ผลจะต้องมีกฎหมายที่ เอื้ออำนวย เช่น กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะและรายได้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่ถูกตั้งข้อสงสัย เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามคอร์ปชั่นขอไป กรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐโยกย้ายเงินไปต่างประเทศ การจะปราบปรามคอร์ปชั่นให้ได้ผล จะต้องได้รับความร่วมมือจากฝ่าย ตำรวจและอัยการด้วย ดังนั้น การมุ่งแก้ไขปัญหาคอร์ปชั่นและปฏิรูประบบ ตำรวจและอัยการจึงเป็นเรื่องที่ จำเป็นอันดับต้นและต้องอาศัยความร่วมมือจากสังคมประชา องค์กรภาคประชาชน สื่อมวลชน นักวิชาการ สหภาพแรงงานสมาคมวิชาชีพ ฯลฯ ให้ช่วยตรวจสอบ เป็น กำลังในการช่วยตรวจสอบให้ข้อมูลและสนับสนุนการ ทำงานของสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการคอร์ปชั่น รัฐบาลบางประเทศให้งบประมาณสนับสนุนองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานต่อต้านคอร์ปชั่นเพื่อช่วยให้การปราบปรามได้ผลยิ่งขึ้น

การขจัดปัญหาการคอร์ปชั่นให้หมดไปจากสังคมไทยได้นั้น ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้น แนวทางหรือมาตรการแก้ไขปัญหการป้องกันการทุจริตคอร์ปชั่นในสังคมไทย นอกจากการใช้มาตรการทางด้านกฎหมายในการปราบปรามแล้ว มาตรการในการป้องกันทุจริตคอร์ปชั่น โดยการให้ทุกภาคส่วนร่วมกันศึกษาเรียนรู้และ ทำความเข้าใจและช่วยกันเผยแพร่ความรู้ทางด้านธุรกิจสมัยใหม่ที่มีความหลากหลายและสลับซับซ้อนเพื่อให้รู้เท่าทันนักการเมืองใน

ปัจจุบันได้โดยให้สื่อมวลชน องค์กรอิสระและองค์กรตรวจสอบภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะป้องกันการคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๔

๒.๒ หลักธรรมาภิบาล

แนวคิด ทฤษฎีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลตามภาษาไทยเป็นแนวคิดที่ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางหลังจากมีเหตุการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศไทยและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยแนวคิดเรื่องการจัดการปกครองและการจัดการปกครองที่ได้นั้นได้รับการรณรงค์อย่างมากโดยสถาบันทางเศรษฐกิจและการเงินระดับโลก^๕ และดังที่ทราบแล้วว่าแนวคิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ แต่ถึงกระนั้นก็ได้มีการนำคำว่า Good Governance มาใช้อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งกล่าวได้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นจริงเป็นจังเมื่อไม่นานมานี้เอง ดังที่ อรพินท์ สฟโซคซัย กล่าวถึงการพัฒนาการของการใช้คำ Good Governance ไว้ว่าคำว่า Good Governance เพิ่งปรากฏและมีการใช้ในวงการของนักวิชาการที่สนใจการพัฒนาการของการปกครองของสังคมเมื่อไม่นานมานี้ ส่วนคำว่า Governance นั้นได้ปรากฏอยู่ในพจนานุกรมและมีผู้ใช้กันมานานแล้วโดยพจนานุกรมได้ให้ความหมายคำว่า Governance ดังนี้ Governance Means ; ๑) The Act, Process or Power of Governing; Government ๒) The State of Being Governed ซึ่งแปลกันตรง ๆ หมายถึงการกระทำกระบวนการหรืออำนาจในการบริหารการปกครองซึ่งเมื่อใช้กับรัฐก็น่าจะมีความหมายใกล้เคียงเกี่ยวข้องกับ คำว่าภาครัฐ (State) ซึ่งอาจจะหมายถึงทั้งรัฐบาล (Government) และระบบราชการ (Civil Service)^๖

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่า คำว่า Good Governance เป็นศัพท์ที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ ซึ่งในพจนานุกรมบางเล่มก็ไม่ได้ปรากฏศัพท์นี้อาไว้ หรือแม้แต่นักประวัติศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๐^๗ ก็ได้ปรากฏของศัพท์คำว่า Good Governance แต่อย่างไรก็ตามปรากฏแต่เพียงคำว่า Governance โดยราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า “วิธีการปกครอง” และจากการที่สังคมในยุคปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับคำว่า Governance มากยิ่งขึ้น ประเด็นนี้ ประเวศ วะสี ได้อรรถาธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่าในสมัยโบราณเน้นการปกครอง (Governing) ผู้ปกครองก็เรียกว่ารัฐบาล ในสมัยราชาธิปไตยการปกครองที่ได้อยู่ที่การมีธรรมราชาดังที่มีการเน้นเรื่องทศพิธราชธรรม ถัดจากสมัยราชาธิปไตยผู้ปกครองก็เป็นทหารบ้างเป็นนักการเมืองบ้าง เมื่อสังคมวิวัฒนาการไป ภาคธุรกิจเติบโตขึ้นและมีผลกระทบต่อสังคมมากและภาคประชาชนหรือสังคมก็มีบทบาทมากขึ้น หลักการเรื่องการปกครอง (Governing) โดยรัฐลักษณะใช้อำนาจจากบนลงล่างก็ไม่

^๔ จารุวรรณ สุขุมลางษ์, “แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (สำนักกฎหมาย : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖), หน้า ๒-๑ - ๒-๒๑.

^๕ พงศพิศาน ชุมพล, คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary Political Science), (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

^๖ อรพินท์ สฟโซคซัย, “สังคมเสถียรภาพและกลไกประชาธิปไตยที่ดี”, รายงานที่ตีพิมพ์, ฉบับที่ ๒๐ (มกราคม ๒๕๔๑), หน้า ๒.

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐).

เพียงพอเพราะอำนาจไม่ได้อยู่ที่รัฐบาลเท่านั้น แต่อยู่ที่ภาคธุรกิจและภาคสังคมด้วย จึงมีการนำคำว่า Governance เข้ามาใช้แทน Governing เพื่อจะให้มีความหมายกว้างและถูกต้องมากกว่า Governing ในสังคมสมัยใหม่ คงจะต้องคำนึงถึงไตรภาคี คือภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคม ในการอภิบาล ทั้งภาครัฐบาลและภาคธุรกิจต้องมีความโปร่งใสถูกต้องได้ จึงจะตั้งอยู่ในความถูกต้อง (ธรรมะหรือ Good) สังคมต้องเข้มแข็ง จึงจะทำให้รัฐและธุรกิจโปร่งใส Good Governance จึงประกอบด้วย รัฐโปร่งใส ธุรกิจโปร่งใส และสังคมเข้มแข็ง^๔

แนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาลหรือที่เรียกว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒ โดยมติคณะรัฐมนตรี มีมติเห็นชอบวาระแห่งชาติในการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี โดยกำหนดเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.๒๕๔๒ และระเบียบนี้เริ่มมีผลการบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งในระเบียบในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ควรจัดหรือส่งเสริมให้สังคมไทยอยู่บนพื้นฐานของหลักสำคัญอย่างน้อย ๖ ประการ คือ

๑. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

๓. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

๔. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

๕. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

๖. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

^๔ ประเวศ วะสี, “ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม (สังคมสันติ ประชาธรรม)”, **รวมบทความ ๒๐ ปี ปาฐกถาพิเศษ ป่วย อึ้งภากรณ์**, รวบรวมโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : Openbooks, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗๙.

ขณะเดียวกันพระราชกฤษฎีกา: ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ที่ประกอบด้วยบทบัญญัติต่างๆ รวม ๙ หมวด หมวดที่ ๒-๘ เป็นหมวดที่เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงาน ส่วนในหมวดที่ ๑ เป็นการกำหนดขอบเขตความหมายของคำว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ในภาพรวมซึ่งที่จะเป็นการชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ของการบริหารราชการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกาและเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการของทุกส่วนราชการในการกระทำการกิจใดภารกิจหนึ่งว่า ต้องมีความมุ่งหมายให้บรรลุเป้าหมายในสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. เกิดประโยชน์สุขของประชาชนซึ่งได้แก่ การบริหารราชการที่สามารถตอบสนอง (Responsiveness) ต่อความต้องการของประชาชนและพยายามมุ่งให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก (Positive Impact) ต่อการพัฒนาชีวิตของประชาชน

๒. เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารเพื่อให้ได้รับผลลัพธ์ (Outcome) ตรงตามวัตถุประสงค์ (Objective) ที่วางไว้โดยมีการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (Result - Based Management) และการจัดทำข้อตกลงว่าด้วยการผลงาน (Performance Agreement) ในทุกระดับ

๓. มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ซึ่งได้แก่ การบริหารที่จะต้องพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้นโดยมีการทำ Cost Benefit Analysis ให้สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้และความคุ้มค่าของแผนงานหรือโครงการต่างๆ เทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ รวมทั้งจัดระบบการวางเป้าหมายการทำงานและวัดผลงานแต่ละบุคคล (Individual Scorecards) ที่เชื่อมโยงกับระดับองค์การ (Organization Scorecards)

๔. ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็นซึ่งได้แก่ การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Process Simplification) และจัดให้มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ (Empowerment) เพื่อให้การปฏิบัติงานเสร็จสิ้นที่จุดบริการใกล้ตัวกับประชาชนรวมทั้งการปฏิบัติงานในรูปแบบ One-stop service

๕. มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อสถานการณ์ซึ่งได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนทำงานใหม่อยู่เสมอ (Process Redesign) ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนลำดับความสำคัญและความจำเป็นของแผนงานและโครงการทุกระยะ (Program Evaluation) การยุบเลิกส่วนราชการที่ไม่จำเป็นและการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์อยู่เสมอ

๖. ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการซึ่งได้แก่การปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการเป็นหลักโดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชน (Citizen Survey) และความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer Survey) ในหลากหลายวิธีและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติราชการต่อไป

๗. มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอซึ่งได้แก่การตรวจสอบและวัดผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดระบบการควบคุมตนเอง (Internal Control) ซึ่งจะทำให้สามารถผลักดันการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการดังกล่าวข้างต้นเป็นหัวข้อสำคัญในการกำหนดความหมายของการบริหารราชการที่ดีที่พึงประสงค์ตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓/๑ ที่ได้บัญญัติไว้ว่า

การบริหารราชการตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐควมมีประสิทธิภาพความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่นการกระจายอำนาจตัดสินใจการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชนทั้งนี้โดยมีผู้รับผิดชอบต่อผลของงานในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อผู้ปฏิบัติงานการมีส่วนร่วมของประชาชนการเปิดเผยข้อมูลการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งนี้ตามความเหมาะสมของแต่ละภารกิจ^๙

ส่วนรายละเอียดกฎเกณฑ์ เป้าหมายและวิธีการในการดำเนินงานของส่วนราชการในทุกกระทรวงทบวงกรมในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้แยกบัญญัติขยายความหมายไว้ในแต่ละหมวด ตั้งแต่หมวดที่ ๒ ถึงหมวดที่ ๘ ไว้โดยละเอียด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานตามมาตราดังกล่าว

๒.๓ หลักพุทธธรรมกับความสุจริต

เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาองค์ธรรมเรื่อง “ความสุจริต” ให้เกิดขึ้นแก่ชีวิตและสังคมนั้น ต้องอาศัยทั้งปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) โดยการคิดวิเคราะห์ถึงผลดีจากการยึดมั่นอยู่ในสุจริต ธรรมอย่างรอบด้าน ในขณะที่เดียวกัน ต้องอาศัยปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆชะ) หรือสิ่งแวดล้อมภายนอก เข้ามากระตุ้นเตือนให้เกิดการศึกษา และเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวเอง ฉะนั้น กระบวนการพัฒนาจึงมี ๓ ระดับ คือ (๑) ต้องเปิดพื้นที่ให้ความรู้ และความเข้าใจอย่างรอบด้าน (Cognitive) (๒) ความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude Change) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน อันเนื่องมาจากการเห็นคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ และ (๓) การมีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในมิติของสุจริตที่แสดงออกโดยการไม่คดโกง คอร์รัปชั่นสมบัติของบุคคลอื่น ๆ หรือสมบัติสาธารณะที่เป็นของสังคม สำหรับแนวทางในการดำเนินการนั้น ควรประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. การจัดการความรู้เกี่ยวกับความสุจริต จุดเริ่มต้นในการดำเนินการด้วยเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับความสุจริตเพื่อให้เป็น “ศูนย์กลางความรู้เกี่ยวกับความสุจริต ” โดยการศึกษาวิจัยเพื่อสร้างฐานองค์ความรู้เกี่ยวกับ “สุจริต” หรือการจัดการความรู้เกี่ยวกับความสุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำวิจัย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และสภาวิจัยแห่งชาติควรให้นำหนักโดยการสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยอย่างรอบด้านทั้งในเชิงลึก และด้านกว้าง ซึ่งเน้นการศึกษาในภาคทฤษฎี เพื่อให้เข้าถึง

^๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕, หน้า ๑-๒.

ข้อมูลพื้นฐานของหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับความสุจริตของตะวันตกและตะวันออก ครอบคลุมถึงหลักการที่ปรากฏอยู่ในศาสนาต่างๆ ตัวแปรสำคัญที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจลึกซึ้งคือแง่มุมเชิงลึกที่มีอยู่ในศาสนา เพราะหลักการศาสนาจะเป็นพื้นฐานสำคัญให้ศาสนิกชนต่าง ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้ และนำเสนอในมิติอื่น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ ควรนำข้อมูลดังกล่าวไปสู่เวทีของการสัมมนาเชิงวิชาการอันจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างนักการศึกษา นักวิชาการ และนักปฏิบัติของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เพื่อที่จะได้อธิบาย ตีความ และประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับหลักการของศาสนา และค่านิยมทางสังคมต่อไป

๒. การจัดทำแผนที่ว่าด้วยความสุจริต แผนที่ว่าด้วยความสุจริต (Integrity Map) จะเป็นแผนที่ซึ่งสำรวจความสุจริตในทุกภูมิภาคของประเทศไทย รวมไปถึงจังหวัดต่าง ๆ ที่ครอบคลุมถึงองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ รวมไปถึงหน่วยงาน กรม กระทรวง และบริษัทต่างๆ ที่ดำเนินธุรกิจ ในภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อที่จะได้วิเคราะห์สภาพความสุจริตขององค์กรต่าง ๆ รวมไปถึงการวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค ปัจจัย และตัวแปรในการพัฒนาศักยภาพความสุจริตและโปร่งใส แนวทางการจัดทำแผนที่ความสุจริตดังกล่าวจะต้องมองให้เห็นภาพทั้งระบบ แต่ในระบบใหญ่จะมีระบบย่อยที่แบ่งออกเป็นภาค เป็นองค์กร และหน่วยงานที่เป็นภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. การค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าด้วยการเสริมสร้างความสุจริต สังคมไทยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และเสริมสร้างความสุจริตในหลายมิติ ที่ครอบคลุมในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย โดยแยกย่อยออกไปตามชุมชน และหมู่บ้านต่างๆ แนวทางในการศึกษาเพื่อพัฒนาความสุจริตให้เกิดขึ้นในสังคมไทย จำเป็นต้องกลับไปวิเคราะห์ฐานรากทางวัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นจุดแข็งของแต่ละชุมชน แล้วนำจุดแข็งดังกล่าวมาพัฒนาและต่อยอดให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่อไป

๔. การพัฒนาองค์กรสุจริตต้นแบบ การเสริมสร้าง และพัฒนาองค์กรต้นแบบด้านสุจริต ถือได้ว่าเป็นการกระตุ้นให้สังคม และองค์กรต่าง ๆ ได้กลับมาพิจารณาตัวแบบที่ดีดังกล่าว แล้วนำตัวแบบที่ดีไปพัฒนาและต่อยอดให้สอดคล้องกับองค์กรของตัวเอง ด้วยเหตุนี้ องค์กรต้นแบบจะกลายเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้จากองค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ โดยให้องค์กรต้นแบบได้ทำหน้าที่ในการฝึกฝน และพัฒนาองค์กรอื่น ๆ ให้พัฒนาจุดแข็งของตัวเองต่อไป เพื่อให้การพัฒนาองค์กรต้นแบบได้ขยายตัวออกไปสู่องค์กรอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่น ๆ

๕. การพัฒนา และต่อยอดหมู่บ้านช่อสะอาดหมู่บ้านสุจริตอย่างยั่งยืน ตามที่นักศึกษาหลักสูตรนักบริหารการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับสูง รุ่นที่ ๕ ได้เข้าไปร่วมกันจัดทำยุทธศาสตร์รุ่นโดยการร่วมกันพัฒนา “หมู่บ้านช่อสะอาด” นั้น ฐานรากสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านช่อสะอาดคือ “ความสุจริต” จึงสมควรอย่างยิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกระทรวงมหาดไทย จะได้เข้าไปช่วยสนับสนุนกิจกรรมและโครงการดังกล่าวให้เกิดความยั่งยืน รวมไปถึงการขยายฐานการพัฒนาไปสู่หมู่บ้านอื่น ๆ อีกกว่า ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน เพื่อให้หมู่บ้านเหล่านั้นเป็นหมู่บ้านที่ยึดมั่นอยู่ในหลักการแห่งความสุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียนมาร่วมเป็นกลไกในการพัฒนาและ

ส่งเสริมความสุจริตให้มีความยั่งยืน การพัฒนาโดยยึดหมู่บ้านเป็นฐานนั้น จะนำไปสู่การบ่มเพาะ สุจริตธรรมให้เจริญเติบโตขึ้นภายในใจของประชาชนในชุมชนต่อไป

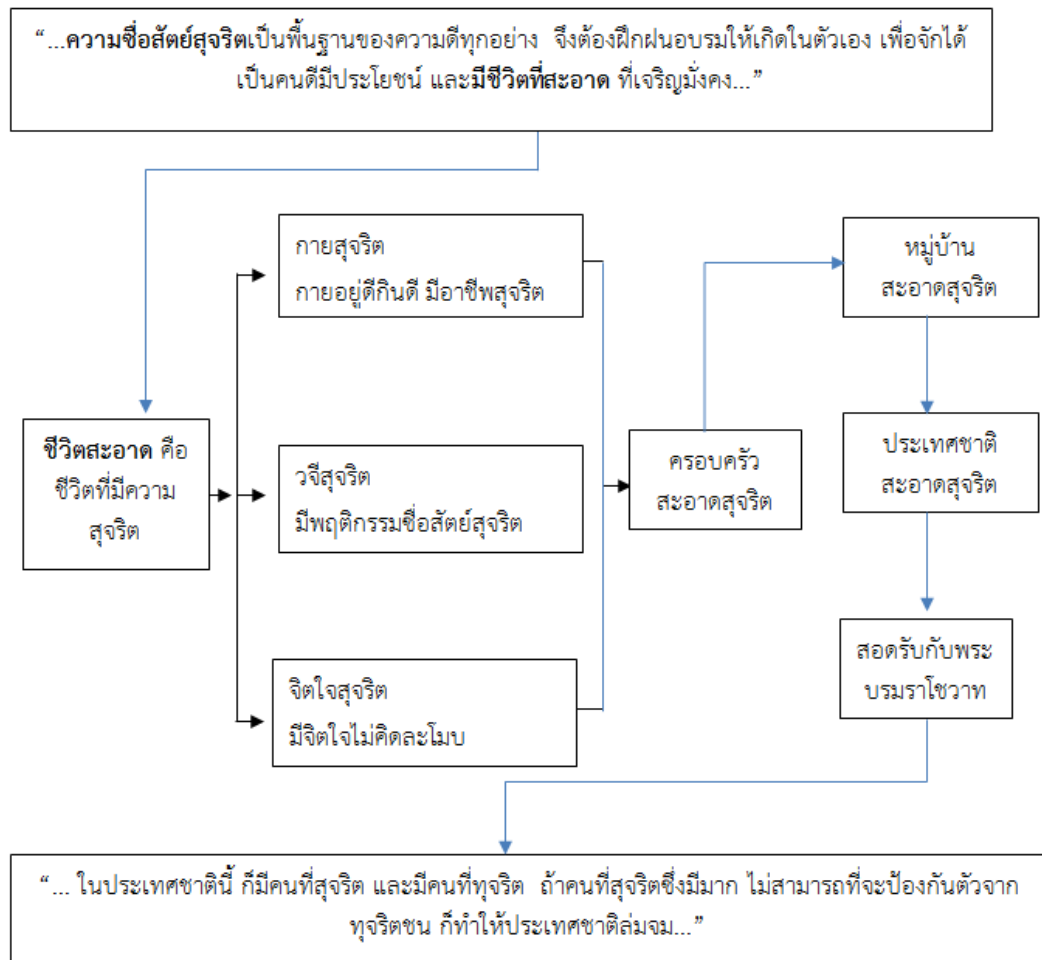
๖. การจัดหลักสูตรพัฒนาสุจริตธรรมสู่ชีวิตสะอาดอย่างยั่งยืน การจัดหลักสูตรนี้จะ ส่งผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนตั้งฐานราก โดยการปลูกฝังหลักสุจริตธรรมตั้งแต่ระดับ อนุบาลไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยใส่ประเด็นนี้หลังไปในวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม เพื่อให้เยาวชนเกิดค่านิยมโตไปแล้วไม่โกง ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรนี้จะต้องเชื่อมโยงเข้ากับบริบทของ ประชาคมอาเซียน โดยนำบริบทของประเทศที่มีมาตรฐานความโปร่งใสมาเป็นฐาน หรือต้นแบบใน การเรียนรู้ ผสานเข้ากับกิจกรรมยุทธศาสตร์สะอาดในประชาคมอาเซียน หลักสูตรเหล่านี้ควรเป็นการ จัดการร่วมระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน และองค์กรอิสระ เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ ซึ่งจะทำให้ได้เยาวชนคนสะอาด และเป็นต้นแบบให้เยาวชนกลุ่มอื่นๆ ได้รับแรง บันดาลใจที่จะพัฒนาตนเองต่อไป

๗. การจัดทำตัวชี้วัดว่าด้วยการพัฒนาสุจริตธรรม สิ่งสำคัญในเชิงวิชาการคือ การจัดทำ ตัวชี้วัดว่าด้วยความสุจริต ซึ่งสามารถทำตัวชี้วัดในทุกระดับ โดยเริ่มจากระดับอนุบาล ควรเป็นตัวชี้วัดให้ เด็กอนุบาลได้ซึมซับและพัฒนาอย่างไร รวมไปถึงระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับ มหาวิทยาลัย ในทุกระดับเหล่านี้ ต้องมีตัวชี้วัดที่จะกำหนดค่ามาตรฐานในการพัฒนาสุจริตธรรม ซึ่ง ตัวชี้วัดเหล่านี้ จะไปสัมพันธ์กับเนื้อหา กิจกรรม โครงการ และเป้าหมายในการพัฒนาในระดับต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาสุจริตธรรมมีความเป็นรูปธรรม และมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชทรงเห็นคุณค่าและ ความสำคัญของความซื่อสุจริตว่ามีความสำคัญต่อการเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาความดีให้ เกิดขึ้นทั้งภายในจิตใจ และภายนอกที่จำเป็นต้องปฏิบัติต่อการในสังคม จึงทรงพระราชทาน ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๓๐ ที่ว่า “ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของ ความดีทุกอย่าง จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดในตัวเอง เพื่อจักได้เป็นคนดีมีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาด ที่เจริญรุ่งเรือง” จากพระราชดำรัสนี้ทำให้พบประเด็นของชุดความคิดใน ๒ ประเด็นใหญ่ คือ (๑) ความ สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง และ (๒) ชีวิตที่สะอาด

หากเชื่อม ๒ ชุดความคิดนี้เข้าด้วยกัน จะพบว่า ความสุจริต นอกจากจะเป็นเป็น พื้นฐานของความดีทุกอย่างแล้ว ยังส่งผลต่อเนื่องให้ชีวิตมนุษย์มีความสะอาดด้วย ซึ่งความสะอาดนั้น มีค่าเท่ากับความซื่อสัตย์สุจริต สรุปได้ว่า บุคคลใดก็ตามดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ชีวิตของ บุคคลนั้นย่อมนับถือว่าสะอาด และเจริญมั่นคง

ด้วยเหตุดังกล่าว คำว่า “ชีวิตสะอาด” จึงเกิดขึ้นบนฐานของความสุจริตทั้งมิติของ ความสุจริตทั้งมิติของกายที่สุจริตไม่แสดงออกถึงการคดโกงทุจริต (กายสุจริต) การไม่ใช้วาจาบิดเบือน หรือสื่อสารเพื่อให้มาซึ่งสิ่งต่างๆ ที่มีควรไม่ควรได้ (วจีสุจริต) และการไม่คิดมุ่งหวังที่จะได้ประโยชน์เพื่อ หาช่องทางแย่งชิง หรือทุจริตคิดคด (มโนสุจริต) การพัฒนาชีวิตที่สะอาดจึงจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการ พัฒนากลุ่มบุคคลเชิงปัจเจกในครอบครัว คือ “พ่อ แม่ และลูก” เพื่อให้มีชีวิตสะอาด เมื่อนั้น ครอบครัวเหล่านั้นจะสะอาด ความสะอาดของแต่ละครอบครัวย่อมส่งผลทำให้หมู่บ้านสะอาด อันจะ ต่อเนื่องไปสู่สังคม ประเทศชาติ และโลกสะอาดมากยิ่งขึ้นอันมีผลมาจากชีวิตของแต่ละคนใน ครอบครัวสะอาด ดังจะเห็นได้จากภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ การมีชีวิตที่สะอาด และบริสุทธิ์

จากแผน ภาพข้างจะพบ ว่า ประเด็นสำคัญ “รากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาชีวิตให้สะอาดโดยการยึดมั่นอยู่ในคุณธรรมความสุจริต ” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่พระองค์ทรงจุดประกายให้มนุษย์แต่ละคนได้เห็นมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตให้สะอาดโดยการยึดมั่นอยู่ในความสุจริต” และหากขยายความของคำว่า “ซื่อสัตย์สุจริต” นั้น หมายถึง ความสุจริตทั้งกาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เพราะเมื่อกายมีอาชีพที่สุจริต พฤติกรรมไม่มั่วแ่ม่งซิง หรือทุจริตคดโกง จิตใจไม่ละโมภโลภมาก และปัญญาที่ไม่แสวงหาช่องทางทุจริต ย่อมส่งผลถึงความสุจริตของครอบครัว ทั้งพ่อ แม่ และลูกด้วย ความสะอาดของแต่ละครอบครัวจึงส่งผลต่อความสะอาดของหมู่ในภาพรวมอันเป็นหน่วยนับรวมของครอบครัว และจะส่งผลต่อสังคม ประเทศชาติให้มีความสะอาดต่อไป ดังนั้น หากชีวิตแต่ละคนสะสมความสะอาดสุจริตได้มากขึ้น ย่อมส่งผลต่อประเทศชาติในฐานะที่จะมีภูมิคุ้มกันการทุจริตคดโกงต่อไป

หลักสุจริตธรรมนั้นจัดได้ว่าเป็นรากฐานความดีทุกประการ เพราะหากบุคคลใดมีหลักสุจริตธรรมภายในจิตใจ จะกลายเป็นบุคคลที่มีชีวิตที่สะอาด ทั้งทางจิตใจ ทางกาย และทางวาจา ซึ่งความสะอาดของชีวิตทั้ง ๓ ด้านนั้น จะส่งผลต่อการเป็นอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายในครอบครัว

ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติ รวมถึงก้าวไปสู่การสร้างความสะดวกสบายในระดับโลกด้วย จะเห็นว่า ความสะดวกสบายในสังคม หรือระดับประเทศนั้น จึงมีรากฐานสำคัญมากจากความสะดวกสบายในเชิงปัจเจกของประชาชนในครอบครัว ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาความสะดวกสบาย จึงจำเป็นต้องเริ่มต้นมาจากฐานรากของชุมชนคือทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า จงตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมความดี โดยการประพฤติธรรมให้สุจริต อย่าประพฤติธรรมให้ทุจริต เพราะสิ่งที่จะรักษามนุษย์และสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขคือสุจริตธรรมนั่นเอง

จากการศึกษา พบว่า หลักธรรมที่ใช้เป็นกรอบที่จะทำให้เกิดการประพฤติธรรมให้สุจริต และการดำเนินชีวิตด้วยหลัก “สุจริตธรรม” หรือ “ความซื่อสัตย์สุจริต” อันเป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำเตือนให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักรู้ว่า การดำรงตนอยู่ในครรลองของสุจริตธรรมนั้น ควรที่จะเริ่มต้นด้วยหลักพุทธธรรมที่ช่วยคุ้มครองบุคคลหรือมวลมนุษยชาติในโลกให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และมีความร่มเย็นเป็นสุข ประกอบด้วย

๑. หิริ คือ ความละอายในตนเอง

๒. โอตตัปปะ คือ มีความเกรงกลัวต่อทุกข์ ความเสื่อม ความชั่ว จนไม่คิดจะกระทำความชั่ว

สำหรับหลักธรรมที่จะก่อให้เกิดการคิด พูด และทำอย่างสุจริตตลอดเวลาในการดำเนินชีวิต และความซื่อสัตย์สุจริตจะเป็นพื้นฐาน หรือตัวชี้วัดความดีงามในการใช้ชีวิตร่วมกันกับคนอื่น ๆ ในสังคมนั้น ประกอบไปด้วย

สุจริต ๓^{๑๐} โดย สุจริต มาจากบาลีว่า “สุ บทหน้า” แปลว่า “ดี งามและง่าย” และ “จร ธาตุ” แปลว่า “ประพฤติ” รวมเป็น “สุจริต” แปลรวมกันว่า “ความประพฤติดี ความประพฤติงาม และการประพฤติปฏิบัติในวิถีที่เรียบง่าย การประพฤติดี งามและง่ายนั้น สะท้อนผ่าน ๓ มิติ คือ

๑. กายสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางกายโดยงดเว้นจากการไม่เบียดเบียน และฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต (อทินนาทาน) และการประพฤติผิดในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง (กามเมสุมิฉฉาจาร)

๒. วจีสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางกาย โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้มา หรือให้บุคคลอื่นในทางที่ผิด (มุสาวาท) การพูดจาเหน็บแนม และส่อเสียดบุคคลอื่น (ปฺสุณฺวาจา) การพูดคำหยาบคายเพื่อให้คนอื่นเจ็บใจ (ผรุสฺวาจา) และการพูดจาเพื่อเจ้า หารสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น (สัมผฺปฺปลาปะ)

๓. มโนสุจริต เป็นการประพฤติดี และงดงามทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น (อนภิชฌา) การไม่ผูกพยาบาทจองเวรคนอื่น (อพยาบาท) และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม มีปัญญาคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง (สัมมาทิฐิ)

หากจะถอดหลักการ “ความสุจริต” ทั้ง ๓ ประการที่สัมพันธ์กับการป้องกันการคอร์รัปชันนั้น จะพบประเด็นที่สอดคล้องกันดังแผนภาพด้านล่าง

^{๑๐}พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส, “สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน”, วารสารมหาจุฬาลงกรณ JOURNAL OF MAHACHULA ACADEMIC ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลกประจำปี ๒๕๕๘, หน้า ๒๔-๔๐.

แผนภาพที่ ๒.๒ หลักสุจริต ๓

ความสุจริตในมิติของมโนสุจริตจะเน้นหนักไปที่การไม่คิดละโมภะโลภอยากได้ของบุคคลอื่น หรือสมบัติสาธารณะ โดยการคิดแสวงหาช่องทางที่จะอำนาจ และหน้าที่ไปกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อที่จะได้มา ในขณะที่กายสุจริตจะเน้นไปที่การตัดสินใจประพฤติทุจริตคอร์รัปชันโดยการแสดงออกทางกายด้วยลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้กำลัง หรืออาวุธแย่งชิงโดยตรง หรือการแย่งชิง และคดโกงด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของ หรือสมบัติสาธารณะที่ตัวเองได้ตั้งใจและวางแผนเพื่อแย่งชิงหรือคดโกง ส่วนวจีสุจริตนั้น เป็นการใช้วาจาเพื่อโน้มน้าว บิดเบือน โกงหก หรือหลอกลวงด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้คู่กรณี หรือบุคคลอื่นๆ หลงเชื่อจนได้มาซึ่งสิ่งที่มุ่งหวังสุจริต^{๑๑} ยังเป็นหมวดธรรมที่สำคัญมากในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลได้พยายามเน้นในเรื่องของการโปร่งใสในการบริหารบ้านเมือง เพื่อให้บ้านเมืองสะอาด นั่นก็หมายความว่าบ้านเมืองจะต้องปราศจากการทุจริตคดโกง มีสินบน โดยการพยายามออกกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ออกมาใช้ หลักธรรมข้อนี้ประกอบด้วย

๑. กายสุจริต เมื่อผู้นำมีการกระทำที่มีความสุจริตไม่โกงกิน บ้านเมืองก็มีความเจริญก้าวหน้า มีการพัฒนาตามศักยภาพ เงินงบประมาณก็ถูกใช้ให้เกิดความคุ้มค่ามีการพัฒนาอย่างทั่วถึงเต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อผู้นำไม่ทุจริตคดโกง ลูกน้องก็ไม่กล้า ถ้าผู้นำทุจริตลูกน้องก็ทำตาม ซึ่งธรรมะข้อนี้มีความสำคัญต่อบ้านเมืองเป็นอย่างมาก

๒. วาจาสุจริต แม้ว่าจจะดูแล้วไม่น่าจะมีความสำคัญต่อการบริหารปกครอง แต่โดยความเป็นจริงแล้วมีความสำคัญเป็นอย่างมากในเรื่องของการใช้คำพูด เช่น การพูดโน้มน้าวจิตใจคน การพูดประสานคน การเจรจาต่อรอง งานด้านการพูด เป็นต้น

๓. มโนสุจริต มีคนกล่าวว่าจิตคิดอย่างไรก็พูดอย่างนั้น คนพูดอย่างไรก็ทำอย่างนั้น แม้บางครั้งการกระทำ-การพูด-การคิด อาจจะไม่ตรงกันเพราะความปิดบังของคน แต่โดยมากแล้วย่อมเป็นไปตามนัยดังกล่าว ดังนั้นในข้อนี้เป็นการแสดงออกมาทางความคิดเห็น ที่ผู้นำสูงสุดจะต้องแสดงให้เห็นผู้ใต้ปกครองได้เห็น หรือที่เรียกว่าการแสดงวิสัยทัศน์ นั่นเอง

นอกจากนั้นสำหรับในแง่ความเป็นอยู่ ยังพบอีกว่า ความยากจนเป็นบ่อเกิดแห่งการไร้ศีลธรรม และอาชญากรรม การกำจัดอาชญากรรมได้นั้นจะต้องปรับปรุงทางเศรษฐกิจ การที่ผู้ปกครองจะดำรงอยู่ได้นาน ต้องคำนึงถึงประชาชนเป็นหลัก ราษฎรต้องอยู่ดีกินดี หากราษฎรมีความ

^{๑๑} ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๐, อง. ตก.(ไทย) ๒๐/๒/๑๔๑

เดือดร้อนต้องรับช่วยเหลือแก้ไข ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปกครอง พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ผู้นำ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณธรรมจึงจะได้ชื่อว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ ตามหลัก “จักรวรรดิวัตร”^{๑๒} ๕ ประการ คือ

๑. ธรรมาธิปไตย คือ ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล หลักการ กฎกติกา ที่ชอบธรรมเป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง

๒. ธรรมิการักษา คือ จัดอำนวยการรักษา คุ้มครองอันชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน คือ ข้าราชการฝ่ายทหาร ข้าราชการฝ่ายปกครอง ข้าราชการพลเรือน นักวิชาการ และคนต่างอาชีพ เช่น พ่อค้าและเกษตรกร ชาวนิคมนชนบทและชนชายแดน พระสงฆ์และบรรพชิตผู้ทรงศีล ทรงคุณ ธรรม ตลอดจนสัตว์มีเท้า หรือสัตว์ปีก อันควรสงวนรักษา

ในอรธกถา ได้อธิบายไว้ว่า ให้พระราชารหรือผู้นำแนะนำบุตรและภรรยา กล่าวคือชนภายในให้ตั้งอยู่ในศีลสังวร ให้วัตรผู้มีผ้าดอกไม้และของหอมเป็นต้น แก่พวกบุตร และภรรยา นั้น และป้องกันอุปัทวเหตุทั้งหมดให้แก่เขา แม้นในเหล่าทหารเป็นต้นก็เหมือนกัน แต่มีข้อแตกต่างกันดังนี้ เหล่าทหารพระราชารควรสงเคราะห์ด้วยการให้บำเหน็จรางวัล ไม่ให้ล่วงเลยกาลเวลา กษัตริย์ผู้ได้รับการอภิเชก ควรสงเคราะห์ด้วยการให้รัตนะมีม้า อาชาไนยอันสง่างาม เป็นต้น

กษัตริย์ที่เป็นประเทศราชควรให้ยินดี แม้ด้วยการมอบให้ยานพาหนะอันสมควรแก่ความเป็นกษัตริย์นั้น พราหมณ์ทั้งหลายควรให้ยินดีด้วยไทยธรรมมีข้าวน้ำและผ้าเป็นต้น พวกคฤหบดีควรสงเคราะห์ ด้วยการให้พันธุ์ ข้าว ไถ ฝาล และโคงานเป็นต้น ผู้อยู่ในนิคมและผู้อยู่ในชนบทก็เหมือนกัน (คือควรสงเคราะห์ ด้วยการให้พันธุ์ข้าว ไถ ฝาลและโคงานเป็นต้น) พวกสมณพราหมณ์ ผู้มีบาปสงบ มีบาปลอยเสียแล้วควรสักการะ ด้วยการถวายบริขารสำหรับสมณพราหมณ์ หมู่นื้อและนกกควรให้โปร่งใจเสียได้ด้วยการให้อภัย (รวมถึงการดูแลเรื่องสิ่งแวดลอมทั้งพืชและสัตว์)^{๑๓}

๓. อธรรมการนิเสธนา ห้ามกัน มิให้มีการอันอธรรมเกิดขึ้นในพระราชอาณาเขต คือการจัดการป้องกัน แก้ไข มิให้มีการกระทำความผิดความชั่วร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง ชักนำประชาชนให้ตั้งมั่นในสุจริตและนิยมธรรม

๔. ธนานุประทาน ปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ชนผู้ไร้ทรัพย์ มิให้มีคนขัดสนยากไร้ในแวงแคว้น เช่น จัดให้ราษฎรทั้งปวงมีทางหาเลี้ยงชีพ ทำมาหากินได้โดยสุจริต

๕. ปริปุจฉา ปรีกษาสอบถามปัญหา กับสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่ประมาทหมัวเมาอยู่เสมอตามกาลอันควร เพื่อให้รู้ชัดการอันดีชั่ว ควรประกอบหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขหรือไม่ แล้วประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปโดยถูกต้อง

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๕/๖๕.

^{๑๓} ที.ปา.อ. ๖/๓/๕๕.

๒.๔ หลักศีล ๕

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหา รัชมังคลาจารย์ อดีตผู้ปฏิบัติ หน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชได้มีดำริในการจัดทำโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนและสร้างความตระหนักให้พุทธศาสนิกชนชาวไทย นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ไป ปฏิบัติ สู่วิถีชีวิตประจำวันของคนทุกคน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้ง “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของทุกจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขร่มเย็นเป็นสุขของตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่ได้มีการเปิด Road Map พร้อมนโยบายเร่งด่วนที่สำคัญ ซึ่งใน Road Map ดังกล่าว ได้มีนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะสิ่งที่จะดำเนินการควบคู่ไปกับนโยบายเร่งด่วนนั้น คือ การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการแก้ปัญหาการทุจริต และเชื่อว่าจะสามารถนำความสุข และความสงบให้เกิดขึ้นกับประชาชนได้เร็ววัน อีกทั้งเชื่อว่าแนวโน้มทางเศรษฐกิจของไทยจะดีขึ้นโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้เน้นย้ำถึงคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยที่ลดน้อยถอยลง

ขณะเดียวกันเมื่อสังคมโลกเปิดกว้างขึ้นทั้งในด้านสื่อสารมวลชน เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่นำพาให้สังคมไทยก้าวเข้าไปสู่กระแสแห่งยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติในหลายด้าน และวิกฤติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดวิกฤติขึ้นในด้านใดด้านหนึ่งของสังคมนั้นหมายถึงว่า ผลพวงจากวิกฤตินั้นย่อมกระทบต่อระบบในสังคมนั้นด้วย จนทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศเกิดวิกฤติทางสังคมจึงจำเป็นต้องส่งเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย สร้างความสุขให้กับพี่น้องประชาชนที่สำคัญ ในฐานะสังคมไทยได้ชื่อว่าเป็นเมืองพุทธ จึงเป็นโอกาสที่ สังคมไทยจะต้องนำกระบวนการทางพุทธศาสนา มาปรับใช้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในขณะนี้ ซึ่งหลักธรรมของพุทธศาสนานั้นมีส่วนสำคัญ และศาสนายังเป็นสื่อกลางที่สามารถนำมาเป็นแกนหลักในการสร้างเสริมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมที่มีความมุ่งหวังที่จะดำเนินการส่งเสริม ให้คนไทยได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีวิถีชีวิตที่ดีงาม ภายใต้หลักธรรมทางศาสนาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ เป็น “สังคมคุณธรรม” อย่างสมดุลและยั่งยืนซึ่งจำเป็นต้องมีการบูรณาการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมในระดับประเทศ ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ โดยมีรูปแบบการส่งเสริมที่มีเป้าหมายชัดเจน (Focus & Prioritized) และครอบคลุมเครือข่ายในทุกพื้นที่ให้ร่วมจัดกิจกรรมทางศาสนาบ่มเพาะ ปลูกจิตสำนึกให้มีศรัทธาและยึดมั่นในศาสนา อย่างมั่นคง กับทั้งใช้กลไกภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสื่อมวลชนและภาคเครือข่ายทางศาสนา ดำเนินการตามบทบาทภาระหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในการร่วมรณรงค์ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนชาวไทยทุกเพศ ทุกวัย ทุกพื้นที่ทั้งประเทศให้ “รักษาศีล ๕” โดยมีวัดที่เป็นทุนทางสังคมที่มีศักยภาพเป็นศูนย์พัฒนาจิตใจของคนทุกวัย เป็นศูนย์สร้าง “ครอบครัวรักษาศีล๕” และ “หมู่บ้านรักษาศีล ๕” เพื่อนำพาประเทศ

ไปสู่ความปรองดองสมานฉันท์ สามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นการพัฒนาประเทศที่มั่นคง และ ยั่งยืนตลอดไป^{๑๔}

เกี่ยวกับศีล ๕ นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงให้ความหมายของศีลไว้ในเบญจศีลเบญจธรรมว่า “ศีลนั้นเป็นเหมือนบรรทัดสำหรับให้คนประพฤติ ความดีให้คงที่เปรียบเหมือนผู้แรกจะเขียนหนังสือ ต้องอาศัยเส้นบรรทัดเป็นหลักไปตามนั้น หนังสือที่เขียนจึงจะมีบรรทัดอันตรงถ้าหาไม่ตัวหนังสือก็จะขึ้นคดลงดังงูเลื้อย เมื่อชำนาญแล้วก็เขียนไปได้โดยไม่ต้องมีบรรทัดฉนั้นใด คนแรกประพฤติความดี ไม่ได้ถืออะไรไว้เป็นหลัก ใจไม่มั่นคงอาจเอนเอียงลงหาทุจริต แม้เพราะโมหะครอบงำ เมื่อบำเพ็ญศีลให้บริบูรณ์จนเป็นปกติมารยาทได้แล้วจึงประพฤติ คุณธรรมอย่างอื่นก็มักยั่งยืนไม่ผันแปร”^{๑๕}

ขณะเดียวกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ก็ได้ให้ความหมายของศีลไว้ในพจนานุกรม พุทธศาสนมहाจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยว่า “ศีล หมายถึง การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย เป็นการ รักษาปกติตามระเบียบวินัย หรือข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว เดิมเรียกว่า “สิกขาบท ๕” เป็นข้อ ปฏิบัติในการฝึกตน ใครปฏิบัติตามนี้เรียกว่า “มีศีลเบื้องต้น”^{๑๖}

จากการศึกษาพบว่า ศีล ๕ หมายถึง ข้อกำหนดหรือข้อปฏิบัติเบื้องต้นในการเว้นจากการ ทำชั่ว โดยการรักษากายและวาจาให้เป็นปกติ เพื่อช่วยให้กิจกรรมของสังคมดำเนินไปได้อย่างปกติสุข ทั้งส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมโดยรวม และ ศีล ยังหมายถึง ข้อกำหนดขั้นต้นที่ใช้สำหรับ ควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมให้ดำเนินชีวิตไปอย่างปกติสุข กลมกลืนไปกับ ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยให้มนุษย์สำได้รวมกาย วาจา ไม่ให้ล่วงเกินตนเองและคนอื่น และ เมื่อมนุษย์เราได้ประพฤติหรือปฏิบัติตามสังคัมก็จะสงบสุข องค์กรประกอบของศีล ๕ ได้แก่

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี แปลว่า เจตนางดเว้นการทำลายชีวิตสัตว์ รวมไปถึงการทำร้ายร่างกายและการทรมานกรรม คำว่า “สัตว์” ในที่นี้ ประสงค์เอาทั้งมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานที่ยังเป็นอยู่ มนุษย์ไม่เลือกกว่าผู้ชายหรือผู้หญิง จะอยู่ในวัยใดก็ตาม จนถึงที่ยังอยู่ในครรภ์ก็ตามจะใหญ่ หรือจะเล็กก็ตาม ได้ชื่อว่าสัตว์ในที่นี้ทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของการฆ่า การทำร้าย ร่างกาย และการทรมานกรรมจะได้อธิบายดังนี้

๑) การฆ่า หมายถึง การทำให้ตาย ไม่ว่าจะเป็มนุษย์และสัตว์เดรัจฉานก็ตาม รวมไปถึงการฆ่าด้วยตนเองหรือให้ผู้อื่นทำ ถือว่าผิดศีลทั้งสิ้นและมีโทษทางบ้านเมืองด้วย จะบาปมากบาป น้อยนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาและชนิดของมนุษย์และสัตว์ที่ฆ่า ถ้าหากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณมากก็จะ มีบาปมาก หากว่าฆ่ามนุษย์หรือสัตว์ที่มีคุณน้อยก็มีบาปน้อย แต่ทั้งนี้แล้วแต่เจตนาของผู้กระทำด้วย และการฆ่านั้นก็มิใช่ ๒ ประเภท คือ ฆ่าโดยจงใจ และฆ่าโดยไม่จงใจ

^{๑๔} กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม , แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุข, ฉบับที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๔.

^{๑๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๐๖.

ฆ่าโดยจงใจ หมายความว่า คิดไว้ตั้งแต่แรกแล้วว่าจะฆ่า เช่น ฆ่าคู่อริ
 ฆ่าโดยไม่จงใจ หมายความว่า ไม่ได้คิดไว้ก่อน แต่บังเอิญเรื่องเกิดขึ้น เช่น ฆ่าเพราะ
 เกิดบันดาลโทสะ

๒) การทำร้ายร่างกาย คือการทำให้มนุษย์ได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัส ยังทุกขให้เกิด
 แก่ผู้ถูกทำร้าย

๓) การทรมานกรรม หมายถึง การใช้งานเกินกำลัง การกักขัง การนำสัตว์ไปโดยวิธี
 ทรมาน การผลาญสัตว์ เช่น ชนโค ชนกระปือ ตีไก่ ยั่วให้ต่อสู้กันเพื่อความสนุกสนาน^{๑๗}

ส่วนหลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อที่ ๑ ได้นั้น พระอรรถกถา
 จารย์ได้จัดวางองค์ประกอบการละเมิดไว้ดังนี้คือ

- ๑) ปาโณ สัตว์นั้นมีชีวิต
- ๒) ปาณสมณญิตา รู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต
- ๓) วรกจิตต มีเจตนาจะฆ่า
- ๔) อุปกุกโม พยายามฆ่า
- ๕) เตน มรณ สัตว์นั้นตายเพราะถูกฆ่า

๒. อทินนาทานา เวรมณี แปลว่า เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ด้วย
 อากาโรชโมย คือ ไม่เบียดบัง ดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือทางวาจา
 อันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิ์ขาด มีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) โจรกรรม ประพฤติเป็นโจร หมายถึง กิริยาที่ถือเอาสิ่งของที่ไม่มีผู้ให้ด้วยอาการ
 เป็นโจร ซึ่งมี ๑๔ ลักษณะคือ

(๑) ลัก เป็นการถือเอาทรัพย์เมื่อเจ้าของไม่เห็น ที่เรียกว่า ขโมย และตัดช่อง
 ย่องเบา

(๒) ฉก เป็นการชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ ที่เรียกว่า ตีชิง วิ่งราว

(๓) กรรโชก เป็นการขูให้เขากลับแล้วให้ทรัพย์ ที่เรียกว่า จี้ ในปัจจุบันนี้

(๔) ปล้น เป็นการรวมหัวกันหลายคน มีอาวุธเข้าแย่งทรัพย์

(๕) ตู เป็นอั้งหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เช่น ที่ดิน ซึ่งไม่
 อยู่ในปกครองของตน

(๖) ฉ้อ เป็นการโกงเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่ตนปกครอง เช่น โกงของฝาก โกงดินที่
 ตนอยู่อาศัย

(๗) หลอก เป็นการบั่นเรื่องให้เขาเชื่อแล้วให้ทรัพย์

(๘) ลวง เป็นการใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวง เช่น โกงตาชั่ง

(๙) ปลอม เป็นการทำหรือใช้ของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ยาปลอม

(๑๐) ตระบัด เป็นการยืมของคนอื่นมาใช้แล้ว ยึดเอาเสีย กู้หนี้แล้วไม่ใช้ดอก
 และต้น

(๑๑) เบียดบัง เป็นการกินเศษ กินเลย เช่น เลี้ยงสัตว์ กินค่าอาหารสัตว์

^{๑๗} อั้งแล้ว, สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีลและเบญจธรรม, หน้า ๘

(๑๒) สับเปลี่ยน แอบสลับเอาของผู้อื่น ซึ่งมีค่าสูงกว่า

(๑๓) ลักลอบ เป็นการ หลบหนีภาษีของหลวงหรือลอบนำสิ่งที่ต้องห้าม เช่น เหล้าเถื่อน บุหรี่เถื่อนเข้ามาในประเทศ

(๑๔) ยักยอก เป็นการ การใช้อำนาจหน้าที่จำหน่ายทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยมิชอบ^{๑๘}

๒) อนุโลมโจรกรรม หมายถึง กิริยาที่อุดหนุนโจรกรรม หรือ สมโจร หรือสนับสนุนผู้ประพฤติผิดศีลธรรม ซึ่งรวมไปถึงการปกกลอก ลวง โดยการคบกับผู้อื่นเพื่อประโยชน์ด้วยอาการไม่ซื่อสัตย์ มุ่งจะเอาประโยชน์ของเขาฝ่ายเดียว และรับสินบนของผู้อื่นเพื่อกระทำในทางที่ผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรม

๓) ฉายาโจรกรรม หมายถึง การกระทำทรัพย์สินของผู้อื่นให้สูญหรือเป็นสินใช้ตกอยู่แก่ตน และผลาญคือทำอันตรายแก่ทรัพย์สินพัสดุ หรือหยาบฉวยทรัพย์สินพัสดุของผู้อื่นมาด้วยความมั่งง่าย โดยคิดว่าเจ้าคงไม่ว่าอะไร

(๑) ผลาญ เป็นการ ทำลายทรัพย์สินผู้อื่นให้เสียหาย (ไม่เอามาเป็นของตน) เช่น เผาบ้านเรือน

(๒) หยาบฉวย เป็นการ ถูวิสาสะเกินขอบเขต เช่น ลูกหลานเอาของพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย โดยไม่ได้รับอนุญาต หรือถือเอา ของญาติมิตรมากกว่าที่เขาอนุญาตให้ เอาโดยไม่ต้องซื้อ ขอ ซึ่งทั้ง ๒ อย่างนี้ ศีลไม่ขาด แต่ทำให้ต่างพร้อย

ส่วน หลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อที่ ๒ ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ คือ

- ๑) ประปรคคหิต ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน
- ๒) ประปรคคหิตสณญิตา รู้ว่าของนั้นเจ้าของหวงแหน
- ๓) เถยยจิตต ตั้งใจรักของสิ่งนั้น
- ๔) อุปกุกโม พยายามลักของสิ่งนั้น
- ๕) เตน หรือ ได้สิ่งของนั้นมา ด้วยความพยายามนั้น

๓. กามเมสุมิจฉาจารา เวมณี หมายถึง การงดเว้นจากประพฤติดิถีในกามทั้งหลาย กามในที่นี้หมายถึงกิริยาที่รักใคร่กันในทางประเวณี หมายความว่างดเว้นจากความประพฤดิในการที่จะล่วงละเมิดคุ้มครองของผู้อื่น เพื่อให้มนุษย์สร้างความสามัคคีไม่แตกร้างกัน รักษาสายโลหิตวงศ์ตระกูลของตน ไม่สาส์อนกันเยี่ยงอย่างสัตว์เดียรัจฉาน หรือผู้มึนมากในกาม โดยมีข้อห้ามสำหรับหญิงและชายมิให้ประพฤติดิถีดังนี้

ก. หญิงที่ต้องห้ามสำหรับผู้ชาย มี ๓ จำพวก คือ

๑) หญิงมีสามี ได้แก่ หญิงที่แต่งงานกับชาย หรือไม่ได้แต่งงาน แต่อยู่กินด้วยกันกับชายอย่างเปิดเผย หรือหญิงที่รับสิ่งของมีทรัพย์สินเป็นต้นของชายแล้ว และยอมอยู่กับเขาหรือหญิงที่ชายเลี้ยงไว้เป็นภรรยา

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๒) หญิงที่มีญาติปกครอง ได้แก่ หญิงที่มีมารดา บิดา ญาติ พี่ที่ภักษ์รักษาอยู่ คือ ยังไม่เป็นคู่ครองของใคร

๓) หญิงที่จารีตรักษา ได้แก่ หญิงที่มีศีลธรรมหรือจารีตประเพณีคุ้มครอง เช่น นักบวช หญิงที่กฎหมายบ้านเมืองห้าม และหญิงที่เป็นเทือกเถาเหล่ากอของตน

ข. ชายที่ต้องห้ามสำหรับหญิงมี ๒ จำพวก คือ

๑) ชายอื่นทุกคน นอกจากสามีของตน สำหรับหญิงมีสามี

๒) ชายที่จารีตต้องห้าม เช่น ภิกษุ สามเณร และนักบวชต่างศาสนาสำหรับหญิงทุก

ประเภท

ในพระสูตรตันตปิฎกเล่มที่ ๑๔ ท่านจำแนกสตรีไว้ ๑๐ จำพวก คือ สตรีโสด ๑๐ จำพวก

๑) มาตุรูกษิตา สตรีที่มารดาดูแลรักษา

๒) ปิตุรูกษิตา สตรีที่บิดาดูแลรักษา

๓) มาตูปิตุรูกษิตา สตรีที่มารดาและบิดาดูแลรักษา

๔) ภาตุรูกษิตา สตรีที่พี่ชายน้องชายรักษา

๕) ภคินีรูกษิตา สตรีที่พี่สาวน้องสาวดูแลรักษา

๖) ญาติรูกษิตา สตรีที่ญาติดูแลรักษา

๗) โคตตรูกษิตา สตรีที่โคตรดูแลรักษา

๘) ธรรมรูกษิตา สตรีที่ผู้ปฏิบัติธรรมรักษา

๙) สาราภิกษา สตรีที่คุ้มกันดูแลรักษา

๑๐) สปริทณฺธา สตรีที่มีผู้กำหนดอาญาสินไหมไว้

ในมังคลัตถทีปนิภาค ๑ ได้มีการแบ่งสตรีมีสามี ๑๐ จำพวก คือ

๑) ธนุกีตา สตรีที่ซื้อมาเป็นภรรยาด้วยทรัพย์

๒) ฉนทวาสนี สตรีที่อยู่ร่วมเป็นภรรยาด้วยความสมัครใจ

๓) โภควาสนี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้โภคะทรัพย์

๔) ปฎุวาสนี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยได้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม

๕) โอทปตติกินี สตรีที่เป็นภรรยาด้วยการแต่งงานรดน้ำ

๖) โอภตจุมภฎา สตรีที่เป็นภรรยาด้วยฝ่ายชายช่วย

๗) ทาสี จ ภริยา จ สตรีที่เป็นภรรยาด้วยเป็นคนรับใช้ด้วย

๘) กम्मการี จ ภริยา จ สตรีที่รับทำงานและเป็นภรรยาด้วย

๙) ธชาหฎา สตรีที่เป็นภรรยาโดยถูกจับมาเป็นเชลย

๑๐) มุหตติกา สตรีที่เป็นภรรยาชั่วคราว

ส่วน หลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อที่

๓ ขาดได้นั้นต้อง

ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ

๑) อคมนียวตถุ วัตถุอันไม่ควรถึง (หญิงชายต้องห้าม)

๒) ตสฺมี เสวนจิตต มีจิตคิดที่จะเสพในวัตถุอันไม่ควรถึงนั้น (คือมีเจตนาจะเสพ)

๓) เสวนปปโยโค มีความพยายามในอันเสพ

๔) มคฺเคน มคคปปฏิปตตือริวาสน ร่วมสังวาสกัน

๔. มุสาวาทา เวมณิ แปลว่า การงดเว้นจากการพูดเท็จ คือการงดเว้นจากการพูดที่บิดเบือนจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้น เช่น แสดงพยานหลักฐานเท็จ ซึ่งมีข้อห้ามดังต่อไปนี้

- ๑) มุสาวาทา หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ ๗ ประการคือ
 - (๑) ปต ได้แก่การโกหกซัด ๆ เช่น ไม่รู้ว่ารู้ ไม่เห็นว่าเห็น ไม่มีว่ามี
 - (๒) ทนสาบาน คือ ทนสาบานเพื่อให้คนอื่นหลงเชื่อว่าตนเองไม่ได้เป็นเช่นนั้นจะเป็นด้วย วิธีแข่งตัวเองหรือด้วยวิธีหนึ่ง เมื่อถูกถามก็จัดเป็นทนสาบาน
 - (๓) ทำเล่ห์กะเท่ห์ ได้แก่ การอวดอ้างความศักดิ์สิทธิ์เกินความจริง เช่น อวดวิเศษเรื่องไ้หายโดยไม่รู้จริงเห็นจริง
 - (๔) มายา แสดงอาการหลอกคนอื่น เช่น ไม่เจ็บ ทำเป็นเจ็บ เจ็บน้อยทำเป็นเจ็บมาก
 - (๕) ทำเลศ คือ ใจอยากจะพูดเท็จ แต่พูดเล่นสำนวน พูดคลุมเครือให้ผู้ฟังคิดผิดไปเอง เช่น เห็นขโมยวิ่งผ่านหน้าไป ไม่อยากบอกให้ผู้ตามจับทราบว่าคุณเห็นจึงย้ายที่ยืนหรือที่นั่งไป เมื่อถูกถาม ก็พูดเล่นสำนวนว่าอยู่ที่นี้ไม่เห็น อย่างนี้เรียกว่าทำเลศ
 - (๖) เสริมความเรื่องเล็ก แต่พูดให้คนฟังเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่เพื่อให้คนแตกตื่นตกใจ หรือโฆษณาสินค้า พรรณนาสรรพคุณจนเกินความจริง
 - (๗) อำความ ตรงกันข้ามกับเสริมความ คือ เรื่องใหญ่แต่พูดให้เป็นเรื่องเล็กหรือปิดบังอำพรางไว้ไม่พูด ไม่รายงานต่อผู้มีหน้าที่รับทราบ
 - ๒) อนุโลมมุสา ได้แก่ การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้อื่นฟังเชื่อตาม เช่น การพูดประชดประชัน
 - ๓) ปฏิสสวะ ได้แก่ การรับคำของคนอื่น ด้วยเจตนาบริสุทธิ์ แต่ภายหลังกลับใจไม่ทำตามที่ได้รับคำนั้น โดยที่ตนยังพอทำตามคำนั้นได้อยู่ มี ๓ อย่าง คือ
 - (๑) ผิดสัญญา สัญญาว่าจะทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่กลับไม่ทำภายหลัง
 - (๒) เสียสัตย์ ให้สัตย์ปฏิญาณไว้แล้ว แต่ไม่ปฏิบัติตาม
 - (๓) คินคำ รับปากว่าจะไป แต่กลับใจภายหลังไม่ไป^{๑๙}
- ส่วน หลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อ ๔ ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ
- (๑) อตถ วตถุ เรื่องไม่จริง
 - (๒) วิส วาทนจิตต เจตนาจะพูดเรื่องนั้น
 - (๓) ตชโซ วายาโม พูดหรือแสดงออกไป
 - (๔) ปรสส คทถถวิขานน ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความนั้น

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

๕. สุราเมรยมีชขปมาทัญฐานา เวรมณี แปลว่า การงดเว้นจากเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ได้แก่ น้ำเมา คือสุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นสิ่งที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะไป พระพุทธเจ้าจึงตรัสโทษแห่งการดื่มสุราเมรยไว้ ๖ ประการไว้ในทิมนิกาย ปาฎิกวรรค สิงคาลสูตร ว่า ดูกรคฤหบดีบุตร โทษในการประกอบเนื่องๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๖ ประการนี้ คือ ความเสื่อมทรัพย์อันผู้ดื่มพึงเห็นเอง ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโลก ๑ เป็นเหตุเสียชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุ ๖ ไม่รู้จักความละอาย ๑ มีบพที่ ๖ คือ เป็นเหตุถอนกำลัง ปัญญา ๑

ดูกรคฤหบดีบุตรโทษ ๖ ประการในการประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งการดื่มน้ำเมาคือ สุราและเมรยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเหล่านี้แล”

ส่วน หลักเกณฑ์การกระทำที่จะกำหนดว่าละเมิดศีลข้อ ๔ ขาดได้นั้นต้องประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ คือ

- ๑) มทนีย ของนั้นเป็นของมีนเมา
- ๒) ปาตุกมมยตัจจิตต มีเจตนาจะดื่มน้ำเมาเหล่านั้น
- ๓) ตชโซ วายาโม มีความพยายามจะดื่มน้ำเมานั้น
- ๔) ปิตปฺปเสวน น้ำเมานั้นล่วงลำคองไป

หลักศีล ๕ เป็นข้อปฏิบัติ วิธีหรือชุดของแนวคิดที่จะ ที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งในระดับสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และโลก หลักการนี้จัดได้ว่าเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการจัดระเบียบสังคมเพื่อสร้างฐานแห่งสังคมให้กลายเป็นสังคมแห่งสันติ เป้าหมายของหลักการนี้ก็คือความเป็นสันติสุขของสังคมและความเป็นเอกภาพในความเป็นพหุภาพของสังคม ดังนี้

ศีลข้อที่ ๑ ได้ชี้ให้เห็นว่า งดเว้นจากการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต หากถือเอาตามนัยนี้ทำให้เข้าใจว่าต้องฆ่าเท่านั้นจึงถือได้ว่าเป็นการผิดศีล เมื่อกล่าวตามความหมายนี้ยังรวมถึงการเข้าไปเบียดเบียนทางกายภาพด้วยวิธีการที่รุนแรง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ย่อมส่งผลกระทบต่อศีลข้อนี้ อย่างไรก็ตาม การตาย หรือการสั้นชีวิตของสัตว์ที่เราเบียดเบียน ย่อมจัดได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของการทำผิดศีลข้อนี้

ประเด็นของการศึกษา จึงไม่ได้อยู่ที่การผิดศีลจะก่อให้เกิดผลเสียในแง่ของปัจเจกบุคคลหรือไม่เท่านั้น แต่จุดสำคัญ ก็คือ การประพฤติผิดก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมอย่างไร เพราะความจริงคือ การผิดศีลแต่ละข้อนั้นส่งผลเสียโดยตรงต่อสภาพจิตของปัจเจกบุคคลแล้ว แต่ความบกพร่องที่ผู้กระทำผิดได้ก่อขึ้นในบางกรณีนั้น อาจส่งผลเสียต่อสังคม และสร้างความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในมิติอื่น ๆ ในสังคมด้วยก็ได้ แนวคิดในเชิงรุกอันเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งของศีลข้อที่ ๑ คือ การแสดงความเคารพต่อชีวิตของคนอื่น การให้เกียรติต่อเจ้าของชีวิต ตรรกะที่ง่ายที่สุดว่าทำไมต้องเคารพ และให้เกียรติ คือ มนุษย์ทุกคนก็รักชีวิตของตัวเองดังพุทธพจน์ที่ว่า ความรักเสมอด้วยตนไม่มี เพราะการรักตนเองและหวังความอยู่รอดของชีวิตตนเองดังกล่าวนี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ต้องละทิ้งคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นมารดา บิดา และบุตรธิดา เป็นต้น หรือต้องฆ่าสัตว์อื่น ๆ หรือทำร้ายสัตว์เพื่อแสวงหาพื้นที่ให้แก่ตนเอง ด้วยเหตุนี้ ทำให้เกิดแนวคิดเชิงรับ เพราะการเคารพและให้เกียรติในชีวิตของคนอื่นโดยมองว่ามนุษย์ต่างก็รักชีวิตของตนเองดังกล่าวเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดการตระหนักรู้ว่า สัตว์เหล่านี้ ก็รักตนเองมากเช่นนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้รักตนจึงไม่ควร

เปียดเบียนผู้อื่น การตระหนักรู้ดังกล่าวทำให้มนุษย์คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการเปียดเบียนและทำลายชีวิตของคนอื่นหรือสัตว์อื่น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสในประเด็นนี้ว่า

เราต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ปราศจากความทุกข์ เกลียดกลัวความทุกข์ ใครก็ตามที่มาทำลายชีวิตเราผู้ต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ปราศจากความทุกข์ เกลียดกลัวความทุกข์ การกระทำของเขานั้น ย่อมไม่เป็นที่รักพอใจของเราเลย อนึ่ง แม้หากเราเองจะทำลายชีวิตบุคคลอื่น ผู้ต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ปราศจากความทุกข์ เกลียดกลัวความทุกข์ การกระทำของเรานั้น ย่อมไม่เป็นที่รักที่พอใจของเขาเลย

การเคารพ และการตระหนักรู้ ในชีวิตของคนอื่นในลักษณะดังกล่าวนี้ นั่นเอง ได้ทำให้พระองค์ทรงมองว่า ความดีไม่ได้เกิดขึ้นจากการเปียดเบียนสัตว์ที่มีชีวิต และในขณะเดียวกันการได้ชื่อว่า อริยะ เพราะการไม่เปียดเบียนสัตว์ทั้งปวง และการที่มนุษย์หมกมุ่น หรือครุ่นคิดหาช่องทางเปียดเบียนกันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน^{๒๐}

ศีลข้อที่ ๒ การงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ นั้น ตามหลักการของพุทธสันติวิธี มีนัยเชิงรุก ที่บ่งถึงการเคารพในทรัพย์สินและสิทธิทางธรรมชาติแวดล้อมของคนอื่น อันเป็นการเคารพในการจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ และการครอบครองทรัพย์สิน หรือทรัพยากรของเขา ในขณะเดียวกัน แนวคิดเชิงรับ ก็คือ การไม่เข้าไปแย่งชิงฉกฉวยผลประโยชน์จากทรัพย์สิน หรือทรัพยากรทางธรรมชาติของคนอื่น โดยไม่ผ่านกระบวนการในการยอมรับจากคนอื่นสิ่งที่ควรตระหนักคือ ในขณะที่ร่างกายของเราอ้วนท้วนสมบูรณ์ แต่ปากท้องของเพื่อนมนุษย์กำลังหิวโหย และขาดแคลนอาหารอันเป็นผลจากการที่เราไปดูดซับเอาทรัพยากรของเขาส่วนหนึ่งออกมาปรนเปรอตนเอง หรือกลุ่มชนของตนเอง การแสดงออกในลักษณะดังกล่าวได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นอย่างมากมายในสังคมไทยและสังคมโลก

ศีลข้อที่ ๓ การงดเว้นจากการประพฤตินอกใจในกามนั้น แนวคิดเชิงรุกในประเด็นนี้มีนัยที่แสดงถึงการเคารพในสิทธิของผู้อื่น คำว่า ผู้อื่น ในบริบทนี้ คือ คู่ครองของคนอื่น และคู่ครองของตนเอง ฉะนั้นนอกจากการที่มนุษย์จะเคารพและให้เกียรติต่อคู่ครองของคนอื่นแล้ว ยังเป็นการเคารพต่อปฏิญญา หรือพันธสัญญาที่เราได้ให้ไว้ต่อคู่ครองของตนเองด้วย ส่วนแนวคิดเชิงรับในประเด็นนี้ ก็คือ มนุษย์ทุกคนต้องสำรวมหรือพอใจ และพอใจเพียงกับคู่ครองหรือเพศสัมพันธ์ ที่จะพึงเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งสำคัญก็คือมนุษย์จะต้องเข้าถึงปรัชญาของการมีเพศสัมพันธ์ว่าเป็นการ รักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย์เอาไว้ให้ได้ การเข้าไม่ถึงแนวคิดเช่นนี้อาจทำให้มนุษย์ต้องแย่งชิง ฉกฉวย คู่รักของคนอื่นหรือคนอื่น ที่ไม่ใช่คู่ครองของเราเอง ด้วยเหตุนี้สถานการณ์ครอบครัวสันติจึงเกิดขึ้นไม่ได้

ศีลข้อที่ ๔ การงดเว้นจากการพูดเท็จนัยเชิงรุกในประเด็นนี้ คือ การเคารพและใส่ใจต่อความทุกข์ที่จะเกิดแก่บุคคลอื่นอันเนื่องมาจากการที่เราพูดโดยขาดความยั้งคิด และถ้อยคำดังกล่าวอาจสร้างความเจ็บปวด และสร้างความไม่พอใจแก่คนอื่น ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า มนุษย์ไม่ควรที่จะวิพากษ์วิจารณ์โดยขาดความเคารพ และกล่าวถ้อยคำที่ลบหลู่ฉะนั้น มนุษย์จึงควรใช้หลักสัมมาวาจา อันเป็นหลักการที่สื่อข้อมูลอย่างสร้างสรรค์และทำให้เกิดบรรยากาศของความสมานฉันท์ของคนในสังคมต่อไป^{๒๑} ขณะที่แนวคิดเชิงรับนั้น ก็คือ การตระหนักรู้ถึงความทุกข์หรือความเจ็บปวด

^{๒๐} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๑๒๕/๓๗๒.

^{๒๑} อ.ป.ญจ. (บาลี) ๒๒/๑๕๒-๑๕๓/๒๕๐-๒๕๑.

ที่เกิดขึ้นจากการพูดของเราได้ส่งผลกระทบต่อสังคมหรือคนอื่น ๆ ดังพระพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่า การสร้างสันติทั้งภายในและภายนอกให้เกิดขึ้นนั้น ไม่ควรที่จะด่าตอบบุคคลผู้ด่าอยู่ ไม่เสียดสีบุคคลที่เสียดสีอยู่ ซึ่งหลักคิดเช่นนี้จะทำให้เกิดกระบวนการในการที่จะรับฟังคนอื่น มากกว่าที่จะให้คนอื่นฟังเรา^{๒๒}

ศีลข้อที่ ๕ การงดเว้นจากการดื่มสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทซึ่งแนวคิดในเชิงรุกในประเด็นนี้ ก็คือการเคารพและใส่ใจต่อความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการเบียดเบียนคนอื่น แยกชิงทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น ประพฤติผิดพลาดในเรื่องกามารมณ์ และการพูดที่ทำให้คนอื่นมีความทุกข์ อันเนื่องมาจากการที่เราดื่มสุราเมรัยและเสพสิ่งเสพติดในลักษณะอื่นๆ จนทำให้ประมาทและขาดสติ ในขณะที่แนวคิดเชิงรับ คือ การไม่ตระหนักรู้ในการดื่มสุราเมรัยและสิ่งเสพติดอื่น ๆ นั้น จะเป็นที่มาของการขาดสติในใจ และจะก่อให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในเชิงกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการบาดหมาง การทะเลาะวิวาท และทำร้ายร่างกายกันจนเสียชีวิต ในประเด็นนี้พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า อบายมุขนอกจากจะทำให้เสียทรัพย์ เกิดโรค เสียชื่อเสียง ไม่รู้จักอายุ และทอนกำลังสติปัญญาของตัวเองแล้ว ยังเป็นที่มาของการทะเลาะวิวาทด้วย^{๒๓} จะเห็นได้ว่า หากมนุษย์เสพสิ่งเสพติดมีนเมาโดยขาดการตระหนักรู้แล้ว ย่อมสามารถแสดงพฤติกรรมอันจะนำไปสู่ความขัดแย้งในมิติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ

- ๑) มนุษย์ย่อมสามารถฆ่าคนอื่น หรือเบียดเบียนคนอื่น
- ๒) มนุษย์ย่อมสามารถปล้นทรัพย์และฆ่าเจ้าของทรัพย์
- ๓) มนุษย์ย่อมสามารถที่จะล่วงละเมิดสิทธิในคุ้มครองของคนอื่น
- ๔) มนุษย์ย่อมสามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิติเตียนคนอื่น ๆ จนนำไปสู่ความ

แตกแยก หรือความขัดแย้งในครอบครัว หรือชุมชน

กระบวนการสร้าง ความสันติสุข ตามแนวทางพระพุทธศาสนาพอจัดรูปแบบในการสร้างหลักประกันตามหลักศีล ๕ คือ

ศีลข้อที่ ๑ จะต้องเว้นจากการฆ่าสัตว์ หรือ ทำชีวิตสัตว์ให้ตกไปนั้นเป็นแนวทางการสร้างหลักประกันชีวิตต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม

ศีลข้อที่ ๒ จะต้องเว้นจากการลักขโมย เป็นแนวทางหลักประกันชีวิตทรัพย์สินที่และเป็นหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจในครอบครัวจนกระทั่งส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน และประเทศชาติ

ศีลข้อที่ ๓ จะต้องเว้นจากการผิดลูกเมียผู้อื่น เป็นแนวทางการสร้างหลักประกันชีวิตการมีคุ้มครองและเป็นหลักประกันชีวิตในการมีครอบครัวของคนในชุมชน

ศีลข้อที่ ๔ จะต้องเว้นจากการพูดปด พูดเท็จ พูดเพ้อเจ้อ และพูดส่อเสียด เป็นการสร้างหลักประกันชีวิตในการดำรงอยู่ในสังคมให้มีความสุขและหลักประกันสังคมและการปกครองในการอยู่ร่วมกัน

ศีลข้อที่ ๕ จะต้องเว้นจากการดื่มของมีนเมาเป็นหลักประกันชีวิตเรื่องปัญหาให้เกิดสติพิจารณาความติงามจนทำให้เกิดวัฒนธรรมอันติงามในท้องถิ่นตนเอง

^{๒๒} อ.ฉก. (บาลี) ๒๒/๕๔/๕๒๙.

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒.๑๑.

การดำเนินชีวิต ตามหลักศีล ๕ ถือได้ว่าเป็นการสร้างความมั่นคงแก่มนุษย์ใน การดำรงชีวิตในปัจจุบัน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจและสร้างหลักประกันแก่ตนเอง เพิ่มพูนคุณธรรม จริยธรรม ความมั่นคงของครอบครัว ความปกติแก่สังคม/การเมืองและการปกครอง และการมีสติใน การดำรงชีวิต อันส่งผลต่อความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจอีกทั้งยังเป็นการสืบสาน ความดีงามอันเป็น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมนั้น ๆ ต่อไป

การดำเนินชีวิต ชีวิตตามหลักศีล ๕ เป็นจุดมุ่งหมายในการ ดำรงชีวิตที่มั่นคงและยัง ประโยชน์สุขต่อตนเองทั้งชาตินี้ คือ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บรักษาทรัพย์ การคบมิตรที่ดีและการ ดำเนินชีวิตชอบและความมั่นคงอันจะเกิดขึ้นเบื้องหน้าหรือชาติหน้าคือมีศรัทธาที่ต้องอธิษฐานด้วย ศีล รู้จักการเสียสละและการมีปัญญาพิจารณาชีวิตที่ต้องอันจะเป็นแนวทางแห่งการดับทุกข์และ การสิ้นไปแห่งกิเลส นอกนั้นกระบวน การดำเนินชีวิต ตามหลักศีล ๕ ยังมีปัจจัยที่มีต่อกระบวนการ สร้างหลักประกันชีวิต ดังนี้

๑. ในระดับ บุคคล กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตในมิติของบุคคลควรมีการให้ ความรู้สร้างความเข้าใจแก่บุคคลเป็นเบื้องต้นความรู้และความเข้าใจ จะนำไปสู่การสร้าง จิตสำนึก ตระหนักในคุณค่าของ ศีลธรรมคำสอน และแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องจากคุณธรรมและ จริยธรรมที่ชุมชน

๒. ในระดับ ครอบครัว การสร้างหลักประกัน ที่สำคัญ ยิ่งประการหนึ่ง คือ ครอบครัว บรรดาผู้ใหญ่ทั้งที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยายและพ่อแม่ ควรประพฤติปฏิบัติตนเองให้อยู่ในกรอบการประพฤติ ตามหลักศีล ๕ เป็นต้นแบบที่ดีแก่เยาวชนหรือบรรดาลูกหลาน เพื่อสร้างความรักความสามัคคี ความ อ่อนน้อมภายในครอบครัว ทั้งนี้เพราะครอบครัว พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ถือปัจจัยหลักในการสั่งสอนให้ ลูกหลานเป็นคนดี ประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาน รู้ถึงบาปบุญคุณโทษ และดำรง อยู่ภายในหลักศีล ๕ การนำลูกหลานเข้าวัดเพื่อเรียนรู้ถึงคุณธรรมจริยธรรมอันเกิดจากการรักษาศีลและปฏิบัติ ตามคำสั่ง สอนของ ปู่ ย่า ตา ยายและพ่อแม่ เพราะการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน และถือได้ว่าเป็นแนว ทางการปกป้องภัยอันเกิดจากการดำรงชีวิตที่เสเพลของเด็กและเยาวชน

๓. ในระดับสังคม การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมถือได้ว่าเป็น ปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ จะต้องมีการระเบียบ วินัย หรือกติกาในชุมชนและสังคมตัวเอง เพื่อความผาสุกและปกติสุขของชุมชน ศีลเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติเพราะเป็นการสร้างจิตสำนึกเป็นเบื้องต้น เคารพและเชื่อ ฟังในกฎสังคม ไม่ปองร้ายไม่ว่าร้ายและ ไม่ทำลายกันและกัน ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกันและกัน ซึ่งการ รักษาศีล ๕ มีประโยชน์และ สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ใน การทำงาน คือ การทำงานมีประสิทธิภาพ มากขึ้น ทำให้ไม่เกิดปัญหาใน การทำงานมีสติในการตัดสินใจ รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่ทำผิด ต่อเพื่อนร่วมงาน อยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้ และยังเป็นรากเหง้าของการสร้างวัฒนธรรม สืบ สานประเพณีอันดีงามที่บ่งบอกถึงความรักสามัคคีและจารีตที่ได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา

ขณะเดียวกันในการ ดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา ที่เป็นหลัก สัจธรรม เป็นสิ่งที่มีความจริงตามธรรมชาติ เช่น มีเกิดก็มีดับไป “เกิดเท่าไร่ตายเท่านั้น ” “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ” เป็นต้น การดำเนินชีวิตที่จะนำไปสู่ความสะอาดและบริสุทธิ์ ควรเริ่มต้นที่การมีศีล ๕ ไว้ ประจำใจเป็นอย่างน้อย กล่าวคือ

๑. เว้นจากการทำบาปฆ่าสัตว์ เบียดเบียนผู้อื่น
๒. เว้นจากการลักขโมย อยากรได้ของจากผู้อื่นที่ไม่ใช่ของตนเอง
๓. เว้นจากการประพฤตินิดในกาม
๔. เว้นจากการพูดปลต โทหก หลอกลวง
๕. เว้นจากการดื่มสุรา ยาเสพติดให้โทษ

ในการประพฤติปฏิบัติในการใช้ชีวิตประจำวัน นั้น นอกจากการมีพื้นฐานด้วยศีล ๕ แล้ว ยังมีหลักพุทธธรรมที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาดนั้น จะต้องเป็นหลัก อริยมรรค หรือ มรรคมีองค์แปด ซึ่งเป็นหลักของการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลาง ที่ไม่ตั้งไม่หย่อนจนเกินไป ประกอบด้วย

๑. สัมมาทิฐิ คือ การมีความเห็นชอบ คิดในทางที่ถูก ที่ต้องตามทำนองคลองธรรม
๒. สัมมาสังกัปปะ คือ การมีดำริชอบ หรือการมีความคิดที่ชอบประกอบด้วยธรรม
๓. สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ หรือการสื่อสารที่จะก่อให้เกิดความรัก ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ หรือในชุมชนหมู่บ้าน

๔. สัมมากัมมันตะ คือ การกระทำชอบ การประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา เอื้ออาทร มีความโอ้อ้อมอารีต่อกัน

๕. สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีพชอบ คือการประกอบกิจหรือสัมมาอาชีพในทางที่ถูกที่ชอบ
๖. สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ มีความขยันหมั่นเพียร วิริยะ อุตสาหะ
๗. สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบ คือ การระลึกรู้รับผิดชอบชั่วดี มีhiriและโอตัมปะ
๘. สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งจิตมั่นชอบ มีเจตนาและอุตมการณ์ในทางที่ดี

ทั้งนี้การใช้มรรค ๘ เป็นหลักการในการดำเนินชีวิต จะทำให้ชีวิตมีความสุขสมดุลงอันเป็นรากฐานของความสุข ความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และตนเอง

ในส่วนของหลักสังคห วัตถุประสงค์ ถือเป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และแสดงออกถึงความมีน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นเหตุให้เกิดความรัก ความสามัคคี ดำเนินชีวิตด้วยความสุขซึ่งประกอบไปด้วย

๑. ทาน คือ การให้ ให้ความรัก ความเมตตา ให้โอกาสแก่กันและกัน
๒. ปิยวาจา คือ การเจรจาพูดด้วยวลีที่อ่อนหวาน มีวาจาเป็นมิตรต่อกัน
๓. อัถถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
๔. สมานนัตตา คือ การประพฤติ ปฏิบัติตนให้เสมอต้นเสมอปลาย จริงจังจริงจังอย่างไร

ก็เป็นไปอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง

นอกจากการมีคุณธรรมและยึดถือหลักพุทธธรรม ที่กล่าวมาแล้ว ยังต้องมีหลักพุทธธรรมในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อครองใจคนให้มีจิตใจพ้องต้องกันอันที่จะประกอบกิจการงานต่างๆ ร่วมกันด้วยความเต็มใจ จริงใจ และมีความสุข และควรที่จะเริ่มต้นด้วยการมีพรหมวิหารธรรมต่อกันและกัน กล่าวคือ

๑. มีความเมตตา มีความรักใคร่ และปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข
๒. มีความกรุณา ความสงสาร และคิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นดับทุกข์

๓. มีมูทิตา หรือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความสุขประสบผลสำเร็จในการดำเนินชีวิต และหน้าที่การงานและพร้อมกับสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อร่วมงาน มีความเจริญก้าวหน้า

๔. มีอุเบกขา หรือการวางตนเป็นกลาง ปฏิบัติต่อทุกคนที่เกี่ยวข้องด้วยความยุติธรรม เสมอภาคปราศจากความลำเอียง

ในขณะที่สังคมมนุษย์นั้นส่วนใหญ่จะอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย เพื่อก่อให้เกิดการยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกันมากขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างควมมี มิตรภาพที่ดีต่อกัน โดยมีปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดควมมีมิตรภาพนั้น จะต้องประกอบด้วย

๑. สัจจะ คือ การตั้งอยู่ในความสัตย์ พูดจริง มีความจริงใจในการคบมิตร

๒. ัฒโม คือ การรู้จักบาป-บุญ สิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ พึงระลึกอยู่เสมอว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ

๓. ธิติ คือ การมีความเพียรอันได้แก่ การทำความดี มีความเพียรในการปฏิบัติงานอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

๔. จาค คือ มีความยินดีในการบริจาค แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นในการบริจาคด้วยสิน เงินทอง แบ่งปันสิ่งของ ความรัก ความสามัคคี และแม้กระทั่งเสียสละกาย กำลังใจ ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ละความสุขตามความเหมาะสม

นอกจากนั้นยัง ต้องมีหลักของความยุติธรรมในการปฏิบัติต่อทุกคน หรือผู้ร่วมงานด้วยความเสมอภาคจึงเกิดความเลื่อมใส ศรัทธาในจริยา คือ

๑. สัจฉา คือ การแนะนำในสิ่งต่างๆ เป็นการดำเนินชีวิต การปฏิบัติด้วยความจริงใจ ด้วยใจที่สะอาด บริสุทธิ์

๒. ัฒนิตา คือ มีความฉลาด และแนะนำสิ่งที่เป็นสัจธรรมความจริง ความเลื่อมใสทั้งปวงด้วยความฉลาดรอบคอบถูกกาลเทศะ

๓. ุตสาหะเสนะ คือ การตัดสินใจปัญหาต่างๆ ด้วยสติ ด้วยปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำ หรือผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งในเรื่องการงาน และข้อพิพาทต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเทียบเท่า บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยสติปัญญา ไม่ตัดสินใจด้วยอารมณ์ที่โกรธควรมีหลักไตรสิกขาเข้าควบคุมจิตใจ การตัดสินใจ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

๔. เมธาวิ คือ การนึกถึงธรรมเป็นที่ตั้งไม่เห็นแก่สิ่งยั่วยุต่างๆ เช่น อามิสสินจ้าง การประจบสอพลอ เป็นต้น

๕. ัฒมัญระ คือ การไม่อาฆาต จองเวร ซ่อนผู้บริหารควรตระหนักให้มาก ไม่ควรอาฆาตมาดร้าย จองเวร ต่อเวร ต่อกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทำให้ตนเองไม่พอใจ ในทางตรงกันข้ามควรให้อภัย เพราะในทางพระพุทธศาสนา นับถือว่า การให้อภัยเป็นกุศลสูงสุดด้วยเช่นกัน

๒.๕ การมีส่วนร่วม (Participation)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานโครงการของรัฐ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชาติและระดับสากล การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่มีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) และเป็นหลักสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการและการตัดสินใจในทุกนโยบายสาธารณะเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมและก่อให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ในรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมถือเป็นแนวคิดที่มีการแพร่หลายในวงการพัฒนาโดยมีฐานแนวคิดมาจากโลกตะวันตกโดยและถูกนำมาใช้ในทางสังคมวิทยา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมถือเป็นฐานแนวคิดที่ได้ถูกนำมาใช้ในทุวงการ โดยเฉพาะในระบบการบริหารราชการแผ่นดินยุคใหม่ที่เรียกว่า การบริหารราชการแผ่นดินแบบเปิด (Open Governance) ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๐ และได้มีแผนปฏิบัติการเกิดขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งในการบริหารราชการแบบนี้รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้เสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกฎหมายต่างๆ รวมถึงประชาชนจะต้องมีสิทธิในการได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ประโยชน์ และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงมีสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ดังรายละเอียดที่ได้ศึกษารวบรวมมาดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

ภายใต้กรอบความคิดที่จะสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ หลายประเทศต้องการที่จะปรับเปลี่ยนชาวบ้านในพื้นที่ต่างๆ ให้เปิดรับเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ และให้ความสำคัญต่อความรู้พื้นฐานในฐานะความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้นๆ ที่จำเป็นจะต้องรับเอาเทคโนโลยีเข้าไปทดแทนในบางกรณีโดยอาศัยการแทรกซึม การกดดัน หรือที่ร้ายแรงที่สุดคือการครอบงำโดยภาครัฐหรืออำนาจเบื่องบน ผลที่ตามมาทำให้นักพัฒนา นักวิชาการ หรือนักเคลื่อนไหวภาคประชาชน (Non Government Organizations = NGOs) ได้พินิจกำลังผลักดันกรอบความคิดในการพัฒนาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่ว่านั้นไม่ใช่แค่การร่วมรับฟังนโยบายจากทางภาครัฐเท่านั้น หากแต่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนหรือชาวบ้านและเป็นที่มาของการนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างหลากหลายมิติ เป็นต้นว่า

การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หรือระดับประเทศ เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ^{๒๔}

^{๒๔} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี, (นนทบุรี : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๙).

ขณะเดียวกันยังหมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนาไม่ใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไปทั้งนี้ถือเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวรการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่างๆ มีกิจกรรมและวิธีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้แต่ผู้บริหารการพัฒนาไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน

การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน^{๒๖} และถือเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดแบบ “การพัฒนาทางเลือก” (Alternative Development) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปยังชุมชนที่มีขนาดเล็กโดยตรง และให้ความสำคัญต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เช่น การพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ต่อปัจจัย ๔ รวมถึงการให้ความสำคัญและให้ความสนใจในข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right) และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ (Human Flourishing)^{๒๗} ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่างๆ คือในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคมการจัดสรรทรัพยากรในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและต่อโครงการ^{๒๘}

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการมีส่วนร่วมน่าจะหมายถึงการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการสาธารณะของรัฐจนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ ผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตาม ประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ ด้วยความรู้สึกรับความเป็นเจ้าของ (Ownership) ที่มีพลังในการต่อรองทางการตัดสินใจ (Empowerment) และตั้งอยู่บนพื้นฐานความชอบธรรมแห่งสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รวมถึงสิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right)

^{๒๕} เฉลียว บุรีภักดีและคณะ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์), ๒๕๔๕.

^{๒๖} ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ, *กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๔๓.

^{๒๗} Friedmann, John, *Empowerment: The Politics of Alternative Development*, (Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK, 1993), pp. 31-32.

^{๒๘} ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ” *รายงานวิจัย* (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๐.

๒.๕.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมมีกรอบแนวคิดที่กว้างขวางและสามารถเกิดขึ้นได้ในขอบเขตและระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเภทและประเด็นปัญหา การนิยามการมีส่วนร่วมมักจะเป็นไปในลักษณะการบรรยายองค์ประกอบและรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจหรือโครงการที่ส่วนราชการจะดำเนินการซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชนในชุมชนนั้น การทำความเข้าใจถึงผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ส่วนราชการจะดำเนินการ และการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและรัฐต้องรับฟังและแก้ไขปัญหานั้นประชาชนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ เพราะเห็นว่าจะเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ที่ผ่านมามีนักวิชาการ นักพัฒนา ได้นำเอาเจตนารมณ์ที่ประกาศไว้มาอ้างอิงเพื่อยืนยันหลักการมีส่วนร่วมและเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมก่อนที่จะมีการสรุปใจความสำคัญ ๓ ประการหรือที่เรียกกันว่า “Three Access Principles” มาเป็นแนวทางและเงื่อนไขเชิงประจักษ์ว่า หลักการมีส่วนร่วมนั้นน่าจะประกอบด้วย

๑. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Access to Information)
๒. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยได้รับข้อมูลและอย่างมีความหมาย (Informed and Meaningful Public Participation)
๓. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือการได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Access to Justice or Access to Redress and Remedy)

ที่ผ่านมานักวิชาการหลายฝ่ายต่างมีความเห็นร่วมกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องประกอบด้วยลักษณะทั้ง ๓ ประการดังที่กล่าวมานี้ และถือเป็นตัวชี้วัดของความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม “การมีส่วนร่วม” ในกรอบความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาจะมีฐานความคิดที่แตกต่างอยู่ หลายแนวทาง กล่าวคือ ๑) กรอบความคิดที่เป็นความเชื่อในศักยภาพของ “ปัจเจกชน” ที่จะมี “สิทธิ” ในการแสดงความคิดเห็นของตนต่อการพัฒนาชุมชนที่ตนสังกัด และสามารถรวมตัวกันในรูปของประชาคม เพื่อร่วมกันจัดการกิจการของชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในแนว “ชุมชนนิยม” (Communitarism) ซึ่งเน้นความสำคัญของชุมชนมากกว่าปัจเจกชนหรือคนแต่ละคนในการร่วมกันกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนร่วมกัน ๓) แนวคิดเชิงผสมผสานระหว่างปัจเจกชนกับชุมชนนิยม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ความเชื่อในศักยภาพของปัจเจกชน

การมีส่วนร่วมทางสังคมเกิดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญในเรื่องของ “สิทธิ” และ “ความเสมอภาค” ระหว่างประชาชน และความเชื่อเรื่องการมีส่วนร่วมยังมีความเกี่ยวพันลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ปัจเจกชน” (Individualism) ที่มีความสามารถและศักยภาพที่

^{๒๙} คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, สำนักงาน, เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

สามารถคิดเองเป็น ตัดสินใจเองได้ และสามารถรวมตัวกันในรูปของ“ประชาคม” เพื่อร่วมกันจัดการกิจการของชุมชนและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุกๆ คน ภายใต้กฎกติกาที่กำหนดร่วมกันและตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง “การเสียสละ” และความสมัครใจที่จะเข้าสู่ “พันธสัญญาทางสังคม” (Social Contracts) ตามเกณฑ์แห่ง “เสรีภาพ” และ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” บางประการ

๒. ความเชื่อในแนวคิดชุมชนนิยม

แนวความคิดชุมชนนิยมได้รับอิทธิพลจาก Tonnies ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาเยอรมันในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งอธิบายคู่ตรงข้ามของชุมชนขนาดเล็ก (Gemeinschaft) ซึ่งสมาชิกมีการรู้จักกันเป็นการส่วนตัวในลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Face-to-Face Relations) เปรียบเทียบกับสังคมขนาดใหญ่ (Gesellschaft) ซึ่งสมาชิกไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัวแต่ติดต่อสัมพันธ์กันตามบทบาทและสถานภาพในยุโรปในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม นักคิดในแนวชุมชนนิยมมักค่อนข้างหวาดระแวงต่อแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบที่เน้นการแข่งขันซึ่ง “บุคคล” ที่มีความสามารถที่สุดคือผู้ชนะ ถูกนำไปเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจเสรี (ซึ่งนักคิดแนวชุมชนนิยมเชื่อว่า) เป็นระบบแบบ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ดังนั้นจึงเป็นระบบที่ขาดความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อ่อนแอ

ในแนวคิดแบบชุมชนนิยมรัฐถูกมองอย่างหวาดระแวงว่ารับใช้เฉพาะกลุ่มผู้มีอำนาจและอิทธิพลซึ่งเป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครั้งหลังของศตวรรษที่ ๒๐ ในประเทศกำลังพัฒนารัฐมักจะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา^{๓๐} เนื่องจากระบบบริหารราชการซึ่งอัดอั้น อู้วย้ายและการผูกขาดการตัดสินใจไว้ที่ศูนย์กลางของอำนาจทำให้นโยบายการพัฒนาหลายอย่างไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาที่แท้จริงให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าได้อย่างทันทั่วทั้งที่ หลายครั้งได้เกิดการพยายามปฏิเสศที่จะให้รัฐยุ่งเกี่ยวในบางกิจกรรมและบางโครงการซึ่งถือเป็นอิทธิพลของกระแสชุมชนนิยมที่รัฐจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทต่อปัญหาหรือการพัฒนาให้อยู่ในฐานะของ “ผู้รับฟัง” ที่ต้อง “ยอมรับ” และ “เปิดประตู” ให้ประชาชนในระดับรากหญ้ามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการการพัฒนาหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

๓. การผสมผสานฐานคิดของปัจเจกชนและชุมชนนิยม

แนวความคิดในเรื่องนี้จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการสร้าง “ทุนทางสังคม” บนพื้นฐานของการสร้าง “ประชาสังคม” โดยมีฐานรากทางความคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อมั่นในศักยภาพของปัจเจกชน แต่ในขณะที่เดียวกันเขาก็ปฏิเสธความสุดโต่งในชุมชนนิยมที่มีความเชื่อมั่น ศรัทธา จนเกิดการขับเคลื่อนในลักษณะประชาสังคมที่ไม่อยากให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวในชุมชน และในทางตรงกันข้ามอาจจะต้องมีการเปิดช่องว่างให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวได้ในฐานะที่เป็นองค์การที่พร้อมจะการสนับสนุนช่วยเหลือ และมีส่วนในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

๔. หลักการจัดการร่วมกัน (Co-Management) ระหว่างรัฐและชุมชน

การมีส่วนร่วมแบบหลักการจัดการร่วมกันส่วนใหญ่เป็นการมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐและชุมชน ทั้งนี้ที่ผ่านมามีปัญหาบางประการในกิจกรรม โครงการ หรือนโยบายสาธารณะของภาครัฐ เป็นต้นว่า ๑)ทุกภาคส่วนหรือบางกลุ่มในชุมชน

^{๓๐} Friedmann, John, Empowerment: The Politics of Alternative Development, Ibid., p. 6.

ยังไม่ได้มีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ๒) เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในหน่วยราชการระหว่างระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ และ ๓) เกิดปัญหาความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกับชุมชน ใกล้เคียง ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้าไปจัดการหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการร่วมกันเป็นรูปแบบที่นักวิชาการหลายคนให้ความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่รูปแบบ กฎเกณฑ์ รวมทั้ง “ใคร” ควรเข้ามา จัดการร่วมกันย่อมต้องแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และในแต่ละสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จ ตายตัว

จากการศึกษายังพบว่าการมีส่วนร่วมนั้นยังมีการแบ่งแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ ๑) การมีส่วนร่วมเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation) ที่เป็นการมี ส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมตาม ขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้ และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่ เกิดขึ้นอย่างไม่มีการสร้าง อาจเป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือในบรรยากาศของ ความเป็นส่วนตัวมากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ และ ๒) การมีส่วนร่วมทางตรง (Direct Participation) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมกันโดยตรงที่สมาชิกหรือการรวมกลุ่มต่างๆ โดยได้มีส่วน ร่วมแบบทันที แต่ละคนมีสิทธิและโอกาสที่จะแสดงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องโดยผ่านองค์กรที่จัดตั้ง โดยประชาชน และการมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของ ประชาชน กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน^{๓๑}

ขณะเดียวกัน Cohen and Uphoff ยังได้อธิบายถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วม ว่าประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๒) การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมี ส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๓๒} ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถือเป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการ กำหนดและประเมินทางเลือกตัดสินใจ เลือกเปรียบเทียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การ ปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑.๑ การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการจากคนในชุมชนและวิธีการ เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อ ชุมชนและมีความเป็นรูปธรรมโดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจ ในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่ สำคัญของชุมชนและป้องกันความเข้าใจผิดที่อาจเกิดขึ้นและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งคนใน ชุมชนสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ ทั้งในเรื่องการเงิน การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามาซึ่งประโยชน์สุขของ ชุมชน

^{๓๑} Cohen J.M. and Uphoff N.T., *Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specific, World Development*, (New York : Cornell University, 1977), pp. 213-235.

^{๓๒} *Ibid.*, pp. 7- 17.

๑.๒ การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ คนในชุมชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้น แต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามา ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๑.๓ การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในชุมชนเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในชุมชน โดยจะมีการรวบรวมข้อมูลขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติการกิจกรรมในโครงการ กรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วย การประชุมเพื่อจัดทำนโยบาย การคัดเลือกผู้นำที่จะมีอิทธิพลต่อองค์กร^{๓๓}

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ในช่วงนี้คนในชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ ๓ รูปแบบ คือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ สละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้ถือเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการ การส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี การบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์และอื่นๆ เป็นการแสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมนี้คือการรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไรโดยวิธีการสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับ การสนับสนุน เรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงานโดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ เป็นสมาชิกอาสา ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นแล้ว ส่วนหนึ่งยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่นตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

๒.๓ การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ ทั้งนี้การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่ตามมาหลังจากนำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่เข้าร่วมในโครงการ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจที่ไม่ควรมองข้าม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ ๓ รูปแบบ คือ

^{๓๓} สถาบันพระปกเกล้า, “การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน”, เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการการรัฐสภา, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑, (เอกสารอัดสำเนา)

๓.๑ ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น เป็นการเพิ่ม การบริโภค รายได้ และทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้ อาจจะทำให้การสรุปข้อมูลลุ่มเหลวทั้งนี้ควรวิเคราะห์ ให้ได้ว่าใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

๓.๒ ผลประโยชน์ด้านสังคม ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ บริการหรือความพึงพอใจในระบบสาธารณูปโภค การเพิ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการ ผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมใน ผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์ และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

๓.๓ ผลประโยชน์ด้านบุคคล ถือเป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือ ได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือใน โครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี ๓ อย่าง คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อำนาจทาง การเมือง และความรู้สึกว่าตนเองทำงานมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสีย ที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน และจะ เป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วม ทั้งนี้หากผลที่ออกมา ตรงกันข้ามกับความคาดหวังจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อย ทั้งนี้เรา สามารถประเมินโครงการได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม การมี ส่วนร่วมในการประเมินผลส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมากกว่าคนในชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่ง ทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการ ประเมินว่ามีผู้เห็นด้วย กับโครงการหรือไม่ ผู้ที่มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้าง มีส่วนร่วมโดยวิธีใด มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ ต่างๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไร ความคิดเห็นต่างๆ จึงจะได้รับการนำไปใช้ ประโยชน์

การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจาย อำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่นเพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดย การสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ ไตเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน ซึ่งสามารถจำแนกตามมิติของระดับการมีส่วนร่วมมี ๓ รูปแบบ^{๓๔} ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจาก ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจาก การกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้ความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียง ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

^{๓๔} เฉลียว บุรีภักดี และคณะ , ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน , (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบัน ราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๕.

๓. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ควรเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวม ทั้งในแง่ของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ตีรวมถึงจะต้องเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นติดตามมา ทั้งนี้ควรที่จะมีแนวคิดและเป้าหมายที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมเป็นคุณค่าที่สำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบจากมาตรการ นโยบาย กฎหมายและโครงการต่างๆ ของรัฐ ควรที่จะได้มีโอกาสได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านั้น รวมทั้งมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจภายใต้กลไกและรูปแบบที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถนำเอาข้อมูล ข้อคิดเห็น และผลประโยชน์ได้เสียของประชาชนไปเป็นกรอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมาตรการสำคัญรูปแบบหนึ่งในการแบ่งสรรอำนาจ (Redistribution of Power) ในการตัดสินใจให้กับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การให้สิทธิแก่ชุมชนในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนซึ่งสามารถนำไปสู่ระบบและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นรูปแบบและกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชน (Empowerment) ถือเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคนโดยเฉพาะประชาชนกลุ่มที่มีความยากจนและด้อยโอกาส ให้เขาเหล่านั้นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของภาครัฐมากขึ้น

๔. การมีส่วนร่วมนำมาซึ่งการตัดสินใจที่รอบคอบและรอบด้านมากขึ้น เนื่องจากรัฐได้นำเอาทัศนะที่หลากหลายของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตัดสินใจในกิจกรรม โครงการหรือนโยบายของตน ทำให้ได้ผลการตัดสินใจที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

๕. การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสนองตอบหลักความเป็นธรรมหรือความเสมอภาค (Equity) ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐได้มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของรัฐได้

๖. การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีและมี การพัฒนาที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐไม่มีกำลังบุคลากรหรืองบประมาณที่จะคอยตรวจสอบตราสอดส่องว่าไม่มีการละเมิดกฎหมายแต่จะมีเครือข่ายประชาชนคอยเป็นผู้ตรวจสอบตราสอดส่องในเรื่องดังกล่าวแทน

ในส่วนของเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมี ๓ ประการสำคัญ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยอิสรภาพ หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมมีอิสระที่จะ เข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปอย่าง สมครใจ การถูก การถูกบังคับให้ร่วม ไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตามไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๒. การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยความเสมอภาค กล่าวคือ ประชาชนที่ เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

๓. การมีส่วนร่วมต้อง เป็นไปตามความสามารถ ทั้งนี้ในบางกิจกรรม แม้จะกำหนดว่า ผู้เข้าร่วม มีเสรีภาพและเสมอภาค แต่กิจกรรมที่ กำหนด ไว้มีความ ซับซ้อน เกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้^{๓๕}

ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมยัง ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขย่อย อื่นอีกเป็นต้นว่า ประชาชนต้อง มี เวลา ประชาชนต้อง มีความสนใจ ประชาชนต้อง สามารถสื่อสาร ด้วยความเข้าใจต่อกันทั้งสองฝ่าย ประชาชนต้องไม่รู้สึกว่าเป็นผลกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมด้วย^{๓๖}

สำหรับรูปแบบในการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้นสามารถจัดได้ หลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ดำเนินการ โดยอาจเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ของประชาชนจากระดับต่ำไปจนถึงระดับสูงสุดนั่นก็คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งในบาง โครงการอาจสามารถดำเนินการเพียงรูปแบบเดียวก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ แต่สำหรับโครงการที่ มีความซับซ้อนของโครงสร้างปัญหาควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการจากหลาย ๆ รูปแบบเข้าไว้ ด้วยกันเพื่อความสำเร็จของโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับปัญหาและความต้องการที่ แท้จริงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้เป็น ๕ รูปแบบ^{๓๗} ได้แก่

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะ ดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่ จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการ จัดการหารือ ระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับ ฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบ สิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยัง ประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้นและ เพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะ หรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

^{๓๕} ถวิลวดี บุรีกุล, 2548. การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ , (นนทบุรี :สถาบันพระ ปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

^{๓๖} นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘๖.

^{๓๗} สุคนธ์ เครือน้ำคำและคณะ , การพัฒนาทีมงาน , (ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี), ๒๕๔๕.

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) หมายถึง การที่ภาคประชาชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือ กิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือ กิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

๓.๑ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้อง จัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้า ร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการหรือผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นรวมถึงตอบข้อ ซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับกว้างเพื่อรวมหลายๆ ชุมชนในคราวเดียวกันใน กรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบเหมือนกันหรือคล้ายกัน

๓.๒ การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับ โครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการจำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อโครงการ การ ประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไปและผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะ รวมถึงผู้เข้าร่วม ประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

๓.๓ การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่าย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบ ของผู้เข้าร่วมที่เป็นยอมรับ มีหลักเกณฑ์ มีประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนซึ่งอาจมาจากการร่วมกัน กำหนดขึ้นและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนักและ ไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมาย ที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุม จึงอาจจัดให้หลายวันและไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

๔. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วน งานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อประเด็นปัญหา ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการ มีส่วนร่วมภาคประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติการที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายนัก ทั้งนี้อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือก ตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่ เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ และประชาชนจะมีบทบาทชี้้นำการ ตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของ ประชาชนไว้เพียงใด

๕. การใช้กลไกทางกฎหมาย (Law) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่ เกี่ยวข้องมีสิทธิ์และมีส่วนร่วมในเชิงของการป้องกันแก้ไข เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกัน สิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเอง คิดว่าจะได้รับ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือ ๒๕๕๐ ก็ได้ ำก้ได้ให้ หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายๆ ด้าน เป็นต้นว่า

๕.๑ ด้านการรับรู้ข่าวสาร

๕.๒ ด้านการพิจารณาการปฏิบัติราชการทางการปกครอง

๕.๓ ด้านการกำหนดนโยบาย

๕.๔ ด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๕ ด้านการคัดเลือกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕.๖ ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติงาน

๕.๗ ด้านการออกกฎหมาย

ทั้งนี้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กรตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่างๆ ประกอบรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามการใช้กลไกทางกฎหมายนี้จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการดำเนินการโครงการหรือการยุติโครงการ รวมทั้งมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วย

สถาบัน IAP2 (International Association for Public Participation) ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ^{๓๘} ที่ได้กล่าวถึงหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐใน ๕ ระดับ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้นประชาชนมีบทบาทน้อย เป้าหมาย คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้องแก่ประชาชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางเลือก ตัวอย่างเช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ เสียงตามสาย ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้อง

๒. การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ (Consult) ระดับนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้สึก และแสดงความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ เป้าหมายคือการได้รับข้อมูลและรับความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือก และแนวทางแก้ไขตัวอย่างเช่น การสำรวจความคิดเห็น การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีสาธารณะ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการรับฟังความคิดเห็น ตระหนักถึงข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนในการตัดสินใจ

๓. การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงาน ตลอดกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐและประชาชนอย่างจริงจัง เป้าหมายคือ การทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนจะได้รับการพิจารณา ตัวอย่างเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสำรวจความคิดเห็นโดยการปรึกษาหารือ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การทำงานกับประชาชนเพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก

^{๓๘} United Nation, “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert”. Department of International Economic and Social Affairs, (New York :United Nation , 1981), pp.123-124.

๔. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและรัฐทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ เป้าหมายคือ การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข ตัวอย่างเช่น การตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน การสร้างฉันทามติ กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การร่วมงานกับประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวคิดใหม่จากประชาชน โดยสัญญาว่าจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจทางออกของปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) ถือเป็นขั้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสูงที่สุด เป้าหมายคือ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจลงมือด้วยตนเอง โดยรัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง โดยกระบวนการประชาคม มักเป็นประเด็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประโยชน์ของการตัดสินใจขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจเลือก^{๓๙}

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมที่แบ่งได้เป็น ๕ ระดับ^{๔๐} จากการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูง คือ ๑) การให้/รับข่าวสาร (Inform) ๒) การปรึกษาหารือ (Consult) ๓) การร่วมคิดร่วมทำ (Involve) ๔) การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี (Collaborate) และ ๕) การเสริมพลังอำนาจ (Empower)

กล่าวโดยสรุป กรอบคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในงานพัฒนานั้น ในยุคต้นของการพัฒนาชุมชน แม้จะมีจุดดีในแง่ของ การต้อง การสร้าง ประชาธิปไตยภายในชุมชน แต่ในภาคปฏิบัติเมื่อนำมาใช้ในประเทศด้อยพัฒนาที่อำนาจบริหารมีลักษณะรวมศูนย์ การมีส่วนร่วมจึงอาจกลายเป็นการเกณฑ์ (Recruitment) ให้คนเข้าร่วม ภายใต้ปรัชญาของ การต้อง การเปลี่ยนคนใน ประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้ให้ทันสมัยมากขึ้น ให้รู้จักคิดเพื่อพัฒนาตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ เพื่อให้พ้นจากสภาพความยากจน และด้อย พัฒนา ขณะเดียวกันในการมีส่วนร่วมในรูปแบบปัจจุบันมีการเปิดกว้างและยอมรับในสิทธิของประชาชนและชุมชนมากขึ้น ทำให้ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนได้แสดงพลังแห่งการมีส่วนร่วมออกมาในหลายระดับ ประกอบด้วย

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือ ระหว่งรัฐในฐานะเป็นผู้ดำเนินการโครงการพัฒนากับประชาชนที่เกี่ยวข้องและที่

^{๓๙} สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน , (กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๔๐} สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, “โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๗), หน้า ๒๓.

ได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำ รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะหรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิ์ มีส่วนร่วมแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาหรือการ ดำเนินการพัฒนาใดๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการพัฒนา

๔. ความร่วมมือ (Public Collaboration) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือ ผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจในการพัฒนา และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Public Empower) หมายถึง การที่ประชาชนบทบาท ในระดับสูงในการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองได้ หากไม่ได้รับความ เป็นธรรม และไม่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

๒.๖ เครือข่าย ประชาคมชุมชน

ในราว ๑ ทศวรรษที่ผ่านมา การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในสังคมไทยอย่าง เป็นตัวของมันเองเด่นชัดขึ้นมาก มีการเกิดขึ้นขององค์กรทางสังคมที่มีเป้าหมายของการพัฒนา ชุมชนและสังคมในรูปแบบต่างๆ มากมายเช่น องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรวิชาชีพ และองค์กรสาธารณะประโยชน์ต่างๆ โดยองค์กรเหล่านี้ให้ความสนใจกับประเด็นสาธารณะและ พยายามริเริ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคมทั้งในภาคเมือง และภาคชนบท โดยให้ความสนใจ กับปัญหาสังคมที่สำคัญเช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม แรงงาน ชุมชนแออัด เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ สิทธิ มนุษยชน และปัญหาของคนจน ปัจจุบันเนื่องจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ จึงได้เกิด ปัญหาของคนรวยขึ้นมามาก เป็นต้น ความเคลื่อนไหวขององค์กรอิสระนอกภาครัฐที่มุ่งสาธารณะ ประโยชน์ถูกเรียกรวมๆว่าเป็นขบวนการ “ประชาสังคมไทย”

กรณีที่มีความเด่นชัดที่องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทอย่างชัดเจนจนเป็นที่ ยอมรับกันได้ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรศาสนา องค์กรวิชาชีพต่างๆ ตลอดจนองค์กรชุมชนและกลุ่มผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ ได้ก่อตัวขึ้นเป็นเครือข่ายอิสระ ที่ร่วมกัน ทำงานเพื่อแก้ปัญหาโรคเอดส์จนทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปอย่างมาก นอกจากนั้นยังมี โครงการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ ซึ่งภาคเอกชนร่วมกับภาครัฐบาลร่วมกันรณรงค์อย่างใกล้ชิด จนเห็นผลอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าในช่วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา มีองค์กรอิสระนอกภาครัฐที่เข้ามา มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านสาธารณสุขมากขึ้นอย่างเด่นชัด องค์กรที่มีบทบาทชัดเจนได้แก่ มูลนิธิหมอชาวบ้าน มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สมาคมวางแผนครอบครัว แห่งประเทศไทย สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ชมรมแพทย์ชนบท คณะกรรมการ ประสานงานภาครัฐและเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน โครงการสมุนไพรรักษาตนเอง มูลนิธิสุขภาพไทย โครงการฟื้นฟูการนวดไทย โครงการเข้าถึงเอดส์ สมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ตลอดจนองค์กรชุมชนต่างๆ ที่มีบทบาทในการจัดสวัสดิการด้านสุขภาพผ่านกองทุนชุมชน

และกลุ่มองค์กรหมอยาพื้นบ้านที่ร่วมกันฟื้นฟูอนุรักษ์การแพทย์แผนไทย ฯลฯ องค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญทั้งในการถ่วงดุล ตรวจสอบ เสนอแนะในการส่งเสริมให้การพัฒนาด้านสุขภาพอนามัยมีทิศทางที่ถูกต้อง และบรรลุความสำเร็จเกินกว่าที่จะเป็นไปได้หากปล่อยให้รัฐดำเนินการไปโดยลำพัง กระทรวงสาธารณสุขเองก็เห็นคุณค่าขององค์กรเอกชนเหล่านี้และได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา องค์กรภาคประชาสังคม อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประชาสังคม ซึ่งแปลมาจาก Civil Society

ประชาสังคม เป็นคำที่ถูกใช้เรียกกลุ่มหรือองค์กรที่มีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม องค์กรและกิจกรรมเหล่านี้มีลักษณะสำคัญคือ เป็นอิสระ และไม่อยู่ภายใต้อาณัติของราชการ หรือใต้การบังคับบัญชาของอำนาจทางการเมืองที่เป็นทางการ (Official Political Authority) คำว่า ประชาสังคม มีความหมายคล้ายกับ ชุมชน ในแง่การรวมตัวกันของบุคคลที่มีเป้าหมายร่วมกัน แต่อาจต่างกันในเรื่องที่ว่า คำว่า ประชาคม ให้ความสำคัญกับการเกิดขึ้นของพื้นที่ทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลแสดงออก ซึ่งสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ต้องการมีบทบาทในการจัดการกับกิจการสาธารณะต่างๆเช่น ประชาคมตำบล ประชาคมจังหวัด แต่ก็ไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะในชุมชนท้องถิ่น เช่น ประชาคมแผนฯ ๘ ประชาคมยุโรป เป็นการรวมตัวกันเพื่อความร่วมมือกันของประเทศในภาคพื้นยุโรป เป็นต้น

ประชาคม ประชาสังคม ชุมชน และองค์กรเอกชน จึงเป็นการสะท้อนที่สังคมไทยปรับจากระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งถือว่า สิทธิทางการเมืองของประชาชนแสดงออกผ่านตัวแทนหรือผู้แทนในระบบสภาเท่านั้น มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Democracy) ที่ประชาชนแสดงออกซึ่งสิทธิของการเป็นพลเมืองผ่านกิจกรรมทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลสามารถเข้าร่วมโดยตรง โดยไม่ผ่านระบบหรือรูปแบบทางการเมืองที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นหลักสำคัญของแนวคิดประชาสังคม ที่เน้นบทบาทภาคสังคมควบคู่ไปกับภาครัฐบาลและภาคธุรกิจในการพัฒนาประเทศ

๒.๖.๑ ที่มาของ ประชาคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) ให้ความสำคัญการพัฒนาคน ว่ารวมหมายถึง การพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนให้สามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด โดยกำหนดแนวทางสำคัญ ๒ ประการคือ

ประการแรก การพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชน โดยใช้ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งการให้มีหลักประกันด้านเสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขความขัดแย้งทางสังคมด้วยสันติวิธี

ประการที่สอง การปรับระบบการบริหารจัดการเพื่อให้มีการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการปรับกระบวนการและกลไกการบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ให้มีความคล่องตัว และสัมพันธ์สอดคล้องกัน โดยยึดหลักการประสานภายใต้ระบบการจัดการพื้นที่กับภารกิจของหน่วยงาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดแผนงานโครงการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผน ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล โดยการจัดทำเครื่องชี้วัดความสำเร็จของแผนในหลายมิติหลาย

ระดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลเป็นประจำทุกปี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนในการติดตามผลการพัฒนาอย่างกว้างขวาง

แผนฯ ๘ ได้กำหนดให้มีประชาคมจังหวัดเพื่อเป็นรูปแบบการรวมตัวของประชาคมกลุ่มต่างๆ ประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มภาคธุรกิจ ข้าราชการ ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือเป็นคนที่ถิ่นกำเนิดในจังหวัดแต่ไปประกอบอาชีพที่อื่น ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของการระดมความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ติดตามและประเมินผลสภาพปัญหาเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาที่เป็นข้อเสนอจากประชาชนเข้าสู่กระบวนการบริหารภาคราชการ ประชาคมจังหวัดจึงเป็นประชาคมใหญ่ซึ่งจะเชื่อมกับเครือข่ายไปถึงระดับอำเภอ ตำบล และชุมชนต่อไป

๒.๖.๒ แนวคิดเกี่ยวกับประชาคม

ศ.น.พ.ประเวศ วะสี ให้แนวคิดเรื่อง ประชาคม ว่า เป็นการสร้างความเป็นชุมชน (Community building) ความเป็นชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันหรือความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารรวมกัน หรือมีการรวมกลุ่มกันจะอยู่ห่างกันก็ได้ มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีเรื่องจิตใจเข้ามาด้วย มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง จะเป็นเรื่องใดก็ได้ เมื่อเราดูความเป็นชุมชนเกิดขึ้น เราจะเห็นภายในชุมชนสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น

๑. เกิดความสุข เป็นความสุขของคนร่วมกัน จึงจะมีการ Share สิ่งต่างๆด้วยกัน

๒. มีประสิทธิภาพที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเรื่องนี้จำมีสูงมากเรียกว่า สูงอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทำอะไรสำเร็จได้ง่าย

๓. มีการจัดการ เมื่อมีองค์กรขึ้น มีความรับผิดชอบ ก็ต้องมีการจัดการซึ่งเป็นการจัดให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะมีพลัง มีตนบอกว่า “ การจัดการทำสิ่งที่เป็นไปได้ เป็นไปได้ ”

หัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่ Community Organization ซึ่งประกอบด้วย

๑. Community Organization มีการรวมตัวเป็นชุมชน

๒. Learning ต้องเป็น Active Learning ไม่เป็นแบบ Teaching

๓. Knowledge คือ ตัวความรู้ ซึ่งจะต้องมีการเรียนรู้และทำให้ความรู้เป็น

ประโยชน์

นิธิ เอียว สีวงศ์ ให้แนวคิด ประชาสังคม ไว้น่าสนใจว่า ประชาสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่รู้สึกตัวเองเป็นกลุ่มเดียวกัน ในการที่จะมีประชาสังคมได้นั้นจะต้องประกอบด้วย

๑. จะต้องสามารถ Identify ร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน

๒. มีความสัมพันธ์โดยไม่รู้จักกัน อาศัยอยู่บนพื้นฐานสิทธิ ต้องยอมรับสิทธิ

บางอย่างของกันและกัน

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ให้แนวคิดประชาสังคมว่า หมายถึง กลุ่มองค์กรเป็นพลังนอกระบบรัฐ เป็นกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นมาโดยจะไม่หวังผลกำไรก็ตาม ต้องมีบทบาทร่วมกับรัฐในการที่จะจัดระเบียบการปกครอง การพัฒนาจัดรูปสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และมองว่าประชาคม เป็นแนวคิดอย่างหนึ่งที่เป็นเครื่องมือให้คนสร้างทักษะ ให้คนมาทำงานร่วมกัน มา

เรียนรู้ร่วมกัน สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่นและจะต้องเกิดโดยอาศัยประเพณี และภูมิปัญญาที่เคยร่วมกันมา

David Mathews ได้รวบรวมประสบการณ์ในการพิจารณาเงื่อนไขต่างๆ ของการเป็นประชาคม หรือ การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ประกอบด้วย

๑. โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออาทรต่อการเป็นประชาคม

- การรวมตัวเป็นกลุ่ม / องค์กร มีมากน้อยแค่ไหน
- ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
- จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนมากน้อยเพียงใด

- ประเด็นพูดคุย / ถกปัญหาของชุมชน
- ระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน
- เครื่องมือสื่อสาร

๒. กระบวนการเฉพาะบางอย่าง

- กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยการรวมกลุ่มเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงใด บทบาทผู้นำในการตัดสินใจเป็นอย่างไร

๓. ผู้นำ

- จำนวนผู้นำ กระจายตัวในตำบล / พื้นที่
- บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนเช่น เปิดโอกาสให้คนแสดงความคิดเห็นริเริ่ม การสร้าง Active Participation การสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน
- คุณสมบัติเช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหา การเปิดกว้างในการเรียนรู้ ไม่แบ่งฝ่าย มองไกล มองกว้าง

๔. กระบวนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

- เป็นการประเมินว่าในชุมชนมีระบบความคิดต่างๆ เหล่านี้ มากน้อยเพียงใด
- การให้ความสำคัญการมีส่วนร่วมพอกับผลงาน
- การดึงให้ให้มาร่วมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มากที่สุด
- การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มาร่วมกันว่าเป็นต้นทุนของชุมชน (มากกว่ามองว่าเป็นคนมาร่วมว่าเป็นปัญหาของชุมชน)
- ความคิดเกี่ยวกับ อำนาจ หรือ พลัง ในการเปลี่ยนแปลง (เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังไว้ที่ผู้มี อำนาจ หรือไม่มี)

๕. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่างๆ ในชุมชน

- การพึ่งพาหน่วยงานราชการของรัฐมากน้อยเพียงไร กับหน่วยงานโยน
- ความร่วมมือ สนับสนุนความใกล้ชิดกันของโรงเรียนและวัดในชุมชน

๖. ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชนชุมชนเดียวกัน และมองหาทางออกของความร่วมมือนอกชุมชน เป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ เพียงใด โดยอาจดูจาก

- ประวัติศาสตร์ / คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับความช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน

- การทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกัน
- ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้ามาร่วมงานพัฒนาชุมชนให้เข้า

มาร่วม

สรุปแนวคิดที่หลากหลายของนักวิชาการเกี่ยวกับประชาคมได้ว่า ประชาคม มีรากฐานความเป็นมาที่แตกต่างกันในแต่ละสังคม มีความสลับซับซ้อนและละเอียดอ่อนเพราะเกี่ยวข้องกับ จิตสำนึก ของคนในชุมชน โดยเฉพาะ จิตสำนึกของความเป็นชุมชน ที่เป็นพื้นฐานสำคัญอันจะนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อชุมชน ในฐานะ พลเมือง มิใช่ในฐานะราษฎร^{๔๑} ดังนี้

๒.๖.๓ การ ประชาคม หมู่บ้าน/ ตำบล

การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เป็นกระบวนการที่มุ่งให้ประชาชนทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเสริมสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ ก่อให้เกิดความยินดี อยู่ดี และอยู่ในสังคมอย่างมีคุณค่าและนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในกระบวนการดังกล่าวจะต้องใช้ความร่วมมือหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกส่วน ในระดับตำบล เรียกว่า “ประชาคมตำบล”

ประชาคมตำบล เป็นกระบวนการที่จะต้องริเริ่มและอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ซึ่งกระบวนการประชาคมตำบล เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ และคณะ^{๔๒} ได้ทำการศึกษาโครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขมูลฐาน พบว่าก่อให้เกิดบทเรียนที่สำคัญคือ

๑. เกิดกระบวนการพัฒนาศักยภาพคน โดยมีการประสานผู้นำต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมมือกันทำงานเพื่อสุขภาพดีของคนในชุมชนเป็นพหุภาคี ช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งและผู้แทนของหมู่บ้าน ตำบลเป็นกลไกประสานงาน

๒. เรียนรู้ร่วมกันและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การเรียนรู้ร่วมกันเกิดจากการได้สนทนาปัญหาสุขภาพที่ตนสนใจ จากเวทีการประชุมกลุ่มย่อยนำมาสู่การส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยทุกคนเข้ามาร่วมกันออกความคิดเห็น คัดเลือกกิจกรรมที่จะดำเนินก่อนหลัง ดูทรัพยากรที่มีอยู่ จนเกิดการแบ่งงานกันทำและประสานความร่วมมือกับผู้อื่น ร่วมทั้งพิจารณาความสำเร็จเพื่อปรับปรุง

๓. ไม่เพียงแต่ผู้นำที่มีบทบาท แต่ผู้รู้ ผู้ประสบปัญหา คนด้อยโอกาสต่างมีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหาความต้องการ และร่วมในการพัฒนา ก่อเกิดการกระจายผลประโยชน์และการพัฒนาสุขภาพอย่างเป็นธรรมพร้อมกับการสร้างหลักประกันด้านสุขภาพที่ดีและครอบคลุมทุกคน

^{๔๑} จีวรรณ หัสโรค์ และคณะ, ประชาคมสุขภาพ : กรณีศึกษา ตำบลดอนหวาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม, (ขอนแก่น : คลังนาวิทยา , 2542), หน้า 9-17.

^{๔๒} ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ และคณะ, ประชาคมสุขภาพตำบล กระบวนการส่งเสริมและพัฒนา , (ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนาวิทยา , 2542), หน้า 1.

๔. ผู้เข้าร่วมรู้สึกถึงมีศักดิ์ศรีที่ได้แสดงความเสียสละเพื่อส่วนรวม ได้มีบทบาทที่สำคัญในกิจกรรมของหมู่บ้าน ตำบล ได้ร่วมทำงานกับผู้อื่น เรียนรู้บรรทัดฐานของสังคมที่ตนเองอยู่ เกิดการถ่ายทอดแก่บุตรหลาน เยาวชน เกิดบทบาทที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง การทำงานร่วมกันอย่างเสียสละเช่นนี้ทำให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและมีการจัดการเรื่องต่างๆ ด้วยความสมานฉันท์

๕. องค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้แทนหมู่บ้านหรือผู้แทนประชาคม เข้าใจบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน การประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาตำบล หมู่บ้าน และชุมชนของตนเอง

๒.๖.๔ หลักการสำคัญในกระบวนการพัฒนาประชาคม หมู่บ้าน/ตำบล

หลักการสำคัญในกระบวนการพัฒนาประชาคมตำบลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม มีดังนี้

๒.๑ ยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีวิธีการดังนี้

- สร้างพลังให้ชุมชนท้องถิ่น
- มีฐานอยู่บนภูมิปัญญาท้องถิ่นและธรรมเนียมการปฏิบัติดั้งเดิมผสมผสาน

กับเทคโนโลยีสมัยใหม่

- ตอบสนองความต้องการและเรื่องที่สำคัญของชุมชนและท้องถิ่น
- ยอมรับศักยภาพของคนทุกคน
- ใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดเหลือเฟือไว้ให้ลูกหลาน
- ลดการพึ่งพาผู้อื่น โดยพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด

๒.๒ ยกเครื่องการบริหารงานของ อบต . โดยองค์การบริหารส่วนตำบล

จะต้องสามารถแสดงคุณลักษณะพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาคม

- ลดความเป็นทางการ
- ส่งเสริมให้บุคลากรประเภทอาสาสมัครจากหมู่บ้าน ชุมชน เข้าร่วมในการ

ให้บริการท้องถิ่นมากขึ้น

- ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับกลุ่มต่างๆ เพื่อให้เข้าร่วมใน

กิจกรรมพัฒนาของตำบล รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน เข้าร่วมดำเนินกิจกรรม

- ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสาธารณะชนและเปิดเผยต่อชุมชน
- ความสามารถของท้องถิ่นในการเชื่อมต่อกับโลกภายนอกอย่างเหมาะสม
- มีความเป็นนักบริหารมืออาชีพ

๒.๓ สร้างองค์กรประชาคมความสำเร็จของการพัฒนาประชาคมจาก

ประสบการณ์ชี้ชัดให้เห็นว่า องค์กรประสานงานโดยเฉพาะองค์กรอาสาสมัครที่มีความสนใจในปัญหาและกิจกรรมต่างๆ มีความสามารถชักชวนให้ประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเข้าร่วมในกิจกรรม องค์กรเหล่านี้ถือเป็นองค์กรที่สำคัญในการประสานความร่วมมือในลักษณะประชาคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างองค์กรประชาคม โดยอาจจะมีการตั้งคณะทำงานของ อบต . ด้านต่างๆ หรือองค์กรที่มีความสนใจประเด็นปัญหาและพัฒนาการทำหน้าที่เป็นองค์กรประสานงาน

๒.๔ พึ่งพาประสานประชาคมจะบรรลุความสำเร็จไม่ได้หากปราศจากความร่วมมือทั้งใน รูปเครือข่ายแนวราบคือ ความร่วมมือระหว่างองค์กรประชาชน หน่วยงานต่างๆในระดับหมู่บ้าน ตำบล และความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายแนวตั้งคือ การประสานงานกับรัฐบาลในระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และระดับชาติ

๒.๕ ส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็นเครื่องมือยืนยันว่า ความร่วมมือได้นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกัน การวางแผนปฏิบัติ ระดมทรัพยากรร่วมกัน และสรุปบทเรียนร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติของกระบวนการประชาคม ^{๔๓}

ผลที่ตามมาของการพัฒนาคือ ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีรูปแบบการสร้างระดับการมีส่วนร่วมในระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันที่จะมุ่งเน้นการพัฒนาคนในระดับท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและดำเนินกิจกรรมโดยประชาชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนให้ตรงกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การศึกษาและการสร้างระดับการมีส่วนร่วมให้เกิดกับคนทุกคนในท้องถิ่น เพื่อสร้างผู้นำที่แท้จริงในท้องถิ่นมาเป็นผู้ผลักดันและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนให้เกิดขึ้น สุดท้ายขอสรุปว่า ความสำเร็จของการพัฒนา คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จารุวรรณ สุขุมลพงษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัย “แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย” พบว่า ในแต่ละปีพ่อค้าและนักธุรกิจกว่า ๘๐ เปอร์เซนต์ต้องสูญเสียเงินให้กับการคอร์รัปชันเป็นจำนวนสูงถึงเกือบ ๓ แสนล้านบาท ซึ่งเงินจำนวนนี้สามารถอำนวยความสะดวกแก่คนส่วนใหญ่ของประเทศได้ ทำให้รัฐต้องจ่ายเงินงบประมาณสูงกว่าที่เป็นจริง ทำให้ประชาชนต้องได้รับบริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ อีกทั้งยังทำให้นักลงทุนขาดความเชื่อมั่นในระบบราชการไทยที่มักจะมีการใช้อำนาจโดยมิชอบ สำหรับประเทศไทย ปัญหาคอร์รัปชันเกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านานและมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และพบปัญหาดังกล่าวเกือบทุกภาคส่วน ถึงแม้รัฐบาลมีความพยายามป้องกันและแก้ไขมาโดยตลอด แต่ดูเหมือนว่าปัญหาการคอร์รัปชันก็ไม่ได้ถูกแก้ไขได้เท่าใดนักเนื่องจากการรายงานผลการจัดอันดับค่าดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศไทยในอดีตตั้งแต่ปี.ศ.๒๕๔๑ จนถึงปี.ศ.๒๕๕๔ พบว่า ค่าดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันยังอยู่ในระดับต่ำนั่นคืออยู่ที่ระดับ ๓๒ จากคะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน มาโดยตลอด ซึ่งเป็นเครื่องชี้วัดที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันในระดับที่สูงและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น ซึ่งน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง และทำให้เห็นถึงการดำเนินงานในการต่อต้านการคอร์รัปชันของประเทศไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนั้น ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรถึงแม้ว่าประเทศไทยจะได้มีความพยายามในการกำหนดและใช้มาตรการ

^{๔๓} มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, “ประชาคม : การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”, เอกสารประกอบการสอน วิชา 0701 501 สุขภาพและการจัดการ , <http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0701501/Unit01/un01_07.htm>, 8 มิถุนายน 2559.

ในการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันอยู่อย่างต่อเนื่องมาโดย ดังนั้นรัฐบาลควรจัดให้ปัญหาการคอร์รัปชันนั้นเป็นหนึ่งในวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกัน^{๔๔}

ดวงหทัย อินทหะชัย ได้ทำการศึกษาวิจัย “กระบวนการทุจริตคอร์รัปชันในการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น ” พบว่า กระบวนการทุจริตคอร์รัปชันในการบรรจุแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่นรวมถึงรูปแบบและพฤติกรรม ตั้งแต่การกินตามน้ำ ทวนน้ำ สมยอมกันทุกฝ่าย เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ ไม่ตรวจสอบความไม่ชอบมาพากลบางอย่างที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย มีการจ่ายผลประโยชน์รูปตัวเงินเป็นหลัก ทำกันเป็นกระบวนการทั้งระบบจนกลายเป็นประเพณี และเป็นที่รู้กันระหว่างกลุ่มที่ต้องเข้ามาบรรจุแต่งตั้งในหน่วยงานงานท้องถิ่น และกลุ่มผู้มีอำนาจ (ผู้บริหารท้องถิ่น) ก็ต้องการเรียกรับผลประโยชน์จากการบรรจุแต่งตั้งเช่นเดียวกัน เพราะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะเรียกเงินคืนที่สูญเสียไปจากการหาคะแนนเสียงจนได้เป็นผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ที่จะเข้ามาสู่ตำแหน่งใดๆ ในหน่วยงานท้องถิ่น ถ้าไม่เสียเงินก็ต้องเป็นญาติ จึงจะพอมีโอกาสในการเข้าทำงานในตำแหน่งที่ตนต้องการ ส่วนระบบอุปถัมภ์เป็นเพียงอำนาจต่อรองให้มีการจ่ายเงินในจำนวนที่น้อยกว่าปกติเท่านั้น นอกจากนี้ ยังพบว่ากระบวนการทุจริตคอร์รัปชันในการบรรจุแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น มีผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการ ๓ ฝ่าย คือ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และพนักงานส่วนท้องถิ่น กระบวนการที่นิยมใช้ คือ มีการเรียกจ่ายเงินในตำแหน่งต่างๆ โดยมีนายหน้าซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นญาติของนักการเมืองท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และพนักงานส่วนท้องถิ่น เป็นตัวแทนในการเข้าไปตกลงกับผู้ที่ต้องการบรรจุแต่งตั้งเป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นโดยมีการจ่ายเงินเพื่อให้ได้บรรจุในตำแหน่งนั้นๆ หลักแสนขึ้นไป^{๔๕}

รองศาสตราจารย์ปิยะนุช โปตะวณิช ได้ทำการศึกษาวิจัย “ตัวแทนอำพราง ” พบว่า ในประเทศไทยมีการเปิดโอกาสให้คนต่างด้าวเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทยเพื่อแสวงหาประโยชน์จากการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้น เนื่องจากคนต่างด้าวเหล่านั้นมีองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม รวมทั้งมีความได้เปรียบในค่าอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา และความพร้อมทางการเงินมากกว่าคนไทย เมื่อคนต่างด้าวเหล่านั้นเข้ามา มากขึ้นย่อมทำให้คนไทยต้องเสียเปรียบในการแข่งขัน ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมการเข้ามาประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวและไม่ให้คนไทยเสียเปรียบมากนัก จึงได้มีการตรากฎหมายขึ้นเพื่อป้องกันและควบคุมการเข้ามาดังกล่าวจำนวนหลายฉบับ ซึ่งในขณะเดียวกันกฎหมายดังกล่าวกลับเป็นอุปสรรคต่อคนต่างด้าวในการเข้ามาลงทุนและการแข่งขันทางการค้า จึงมีการใช้ช่องว่างทางกฎหมายและอาศัยคนไทยให้เป็นผู้ดำเนินการทำธุรกรรมแทนคนต่างด้าวในรูปแบบธุรกรรมอำพรางที่หลากหลายวิธี จากการหาข้อมูล

การทำธุรกรรมอำพรางได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก เช่น ในด้านเศรษฐกิจโดยหากกิจการทางธุรกิจมีคนต่างด้าวเข้ามาเป็นจำนวนมาก กิจการของคนไทยอาจถูกแทรกแซงหรือถูกครอบงำกิจการ การประกอบอาชีพบางประเภทซึ่งสงวนให้คนไทยต้องตกไปอยู่ในมือของคนต่างด้าว เกิดความเสียเปรียบในการแข่งขันทาง

^{๔๔} จารุวรรณ สุขุมลพพงษ์, “แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖).

^{๔๕} ดวงหทัย อินทหะชัย, “กระบวนการทุจริตคอร์รัปชันในการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น”, รายงานวิจัย, (อุบลราชธานี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๗).

ธุรกิจ รวมทั้งการสูญเสียรายได้ทางภาษี เนื่องจากการทำธุรกรรมอำพรางดังกล่าวไม่สามารถตรวจสอบที่มาของรายได้ที่แท้จริง นอกจากนี้หากการถือครองที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์ตกไปอยู่ในมือของคนต่างด้าวเป็นจำนวนมาก ย่อมมีผลให้จำนวนสัดส่วนการถือครองของคนไทยลดลงและสูญเสียโอกาสในการถือครองที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์ ด้านสังคมมีผลความเหลื่อมล้ำทางสังคม เพราะมีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่สามารถระทำการได้แต่บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายเกิดความเสียเปรียบ ก่อให้เกิดช่องว่างให้มีการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้หลีกเลี่ยงกฎหมายหรือเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบ และเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากคนต่างด้าวเหล่านี้เข้ามาดำเนินธุรกรรมโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นผลให้เกิดการกระทำความผิดในลักษณะการก่ออาชญากรรมข้ามชาติ เช่น การฟอกเงินการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ และการใช้ความได้เปรียบทางการเงินยึดเอาดินแดนซึ่งเป็นของคนไทยโดยทางอ้อมได้^{๕๖}

รัตนะ บัวสนธ์ ได้การศึกษาวิจัย “คอร์รัปชันในวงการการศึกษาของไทย: กรณีศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ” พบว่า กลุ่มบุคคลในวงการการศึกษามีความคิดเห็นว่ามีการกระทำการคอร์รัปชันในวงการการศึกษา ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่างอยู่ในระดับน้อยและปานกลางกลุ่มบุคคลในวงการการศึกษาส่วนใหญ่มีการให้ความหมายการจัดกลุ่มลักษณะการกระทำเป็นการกระทำคอร์รัปชัน และประพฤติมิชอบ สำหรับสาเหตุแรงจูงใจและพฤติกรรมคอร์รัปชันนั้นพบว่า มีสาเหตุแรงจูงใจกระทำการคอร์รัปชันหลายประการอาทิค่านิยมในการดำเนินชีวิต การได้รับโอกาสให้กระทำ การยอมรับทางสังคม ความเคยชิน และการมีตำแหน่งเอื้อต่อการกระทำเป็นต้น ทั้งนี้ พฤติกรรมคอร์รัปชัน ประกอบด้วย การทุจริตในการจัดซื้อ จัดจ้างค่าพัสดุรายหัวนักเรียน การจัดซื้อนมในโครงการอาหารเสริมนม และการจัดซื้ออาหารในโครงการอาหารกลางวัน^{๕๗}

สุรพล ศรีวิทยา ได้ศึกษาวิจัย “การทุจริตในองค์การภาครัฐที่มุ่งดำเนินการในรูปธุรกิจ: ศึกษากรณีบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)” พบว่า กิจกรรมที่เป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตในองค์การภาครัฐที่มุ่งเน้นด้านธุรกิจกรณีบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) มีดังนี้

๑. ความไม่โปร่งใสจากการนำรัฐวิสาหกิจแปลงสภาพเป็นบริษัทจำกัดมหาชนเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

๒. การแทรกแซงของนักการเมืองในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและผู้บริหารระดับสูง

๓. การจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การซื้อขายที่ดินมูลค่ากว่า ๑,๒๐๐ ล้านบาทตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ โดยเสนอแผนการดำเนินโครงการต่างๆ หลายโครงการ จนถึงปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินโครงการใดๆ เลยทั้งนี้โครงการดังกล่าวได้เสียค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาเป็นเงิน ๓๐ ล้านบาท

๔. การแก้ไขสัญญาร่วมดำเนินกิจการกับเอกชนทำให้บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) เสียผลประโยชน์เช่น กรณีบริษัท บางกอกเอ็นเตอร์เทนเมนท์จำกัดและกลุ่มบริษัท UBC เป็นต้น

^{๕๖} ยะนุช โปตะวงษ์, “ตัวแทนอำพราง”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๕๔).

^{๕๗} สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง, “วิถีชีวิตชาวนาภาคกลาง : โจทย์ใหม่ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลง”, รายงานวิจัย, (นนทบุรี : สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓).

๕. การจ่ายรางวัลค่านำเข้า
๖. การปล่อยให้มีการโฆษณาเกินโดยไม่เรียกเก็บเงิน
๗. การยินยอมให้บริษัทยูบีซี้ออกจากการเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
๘. การยินยอมให้บริษัทยูบีซี้นำเอาโลโก้ TRUE มาใช้ร่วมกับโลโก้ UBC และ MCOT ในการออกอากาศรายการโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิกเพื่อประโยชน์ทางการค้า โดยที่บริษัท TRUE ไม่ใช้คู่สัญญา

๙. การร่วมทุนตั้งบริษัทกับเอกชนมาดำเนินการถ่ายทอดสดรายการกีฬาบางรายการ ทำให้บริษัทเสียผลประโยชน์จากธุรกิจที่มีอยู่แล้ว

๑๐. ตั้งบริษัทขึ้นมารับงานกับบริษัท อสมทฯ รับผลิตรายการ ซึ่งรูปแบบนี้เข้าข่ายผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of interests) ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นในธุรกิจสื่อวิทยุส่วนสื่อโทรทัศน์เกิดขึ้นมาก่อนการแปรรูป

นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า กิจกรรมในลักษณะนี้ยังเป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตในองค์กรภาครัฐที่มุ่งเน้นด้านธุรกิจองค์กรอื่นด้วย คือ

๑. ความไม่โปร่งใสจากการนำรัฐวิสาหกิจแปลงสภาพเป็นบริษัทจำกัดมหาชนเข้าตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เช่น ปตท. ทอท. และอ.ส.ม.ท.

๒. การแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร และผู้บริหารระดับสูงขององค์กรของรัฐที่มุ่งเน้นธุรกิจอาทิเช่น กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นในบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) และบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)

๓. การจัดซื้อจัดจ้าง เช่น การซื้อขายที่ดินมูลค่ากว่า ๑,๒๐๐ ล้านบาทในปี๒๕๔๗ ของบริษัทอสมท จำกัด (มหาชน) ที่เป็นไปด้วยความเร่งรีบหรือกรณีการบริหารจัดการหรือการซื้อขายเครื่องบินของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

๔. การแก้ไขสัญญาร่วมดำเนินการกิจการกับเอกชน ทำให้รัฐและองค์กรของรัฐที่มุ่งเน้นด้านธุรกิจเสียโอกาสและเสียผลประโยชน์ทางธุรกิจ เช่น บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) และบริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)^{๔๘}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องของการทุจริต ปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาช้านานและส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก แม้ปัจจุบันในหลายๆรัฐบาลที่ผ่านมาจะได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยได้กำหนดปัญหาคอร์รัปชันอยู่ในแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือมีการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ แต่ทั้งนี้การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันก็ยังไม่เกิดเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังได้ทวีความรุนแรงและมีความซับซ้อนยากต่อการตรวจสอบมากขึ้นเรื่อยๆ จะเห็นได้ว่ากลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจะมีแนวโน้มการเกิดคอร์รัปชันมากขึ้น ในแต่ละประเทศจึงพยายามหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งนี้รวมถึงประเทศไทยด้วย

^{๔๘} สุรพล ศรีวิทยา, “การทุจริตในองค์กรภาครัฐที่มุ่งดำเนินการในรูปธุรกิจ : ศึกษากรณีบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)”, รายงานวิจัย, (ศูนย์วิจัยธรรมมาภิบาล: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2552).

สันติ วิลาสศักดิ์ตานนท์ ได้ทำการศึกษาวิจัย “ธรรมาภิบาลกับการลดปัญหาคอร์รัปชัน กรณีศึกษาบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน” พบว่า ๑) วิถีชีวิตของชาวนาเป็นวิถีแบบผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ ชาวนามีหนี้สินเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตสูงและละทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม มีอาชีพเสริมอื่น ๆ น้อยมาก การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐขาดความต่อเนื่อง การแก้ปัญหาชาวนาเป็นแบบต่างคนต่างทำ ๒) แนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนควรเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ชาวนาได้เข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ปัญญา เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ควรเน้นการฝึกอบรมภาคปฏิบัติเพื่อให้ชาวนาได้รู้จักการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และเข้าถึงโอกาสใหม่ๆ และช่วยจัดหาที่ทำกินให้ควบคู่ไปกับการจัดให้มีการเรียนรู้วิชาชีพ เน้นการนำที่ดินที่ถูกลดปล่อยให้รกร้างว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ในการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชาวนายากจนควบคู่กับการฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการรวมกลุ่มชาวนาให้พึ่งพาช่วยเหลือกันในรูปสหกรณ์และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือด้านการตลาดอันจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่การส่งออกสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์แบบท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนของวิถีชีวิตชาวนาไทยอย่างยั่งยืนประกอบด้วยพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ ๑) การส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวนา ๒) เสริมสร้างศักยภาพชาวนาตามแนวทางการพัฒนาความรู้ ทักษะและการบริหารจัดการที่ดี ๓) พัฒนากลุ่มชาวนาให้สามารถพึ่งตนเองได้เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต ๔) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อลดการพึ่งพาสารเคมี^{๕๙}

พรเทพ จันทรนิภ ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย” พบว่า การบริหารงานภาครัฐที่ขาดธรรมาภิบาล (Good Governance) เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชันหรือเปิดช่องทางให้กลุ่มคนเข้ามาหาประโยชน์จากรัฐอย่างไม่ถูกต้อง เพราะธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาการบริหารกิจการสาธารณะอย่างเหมาะสม และเป็นเครื่องมือและกลไกที่จำเป็นที่ช่วยเสริมกระบวนการพัฒนา ทำให้บริการสาธารณะเกิดประโยชน์กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้อำนาจทางราชการในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีการแต่งตั้งพวกพ้องหรือเครือญาติในหน่วยงานภาครัฐซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นเพราะลักษณะความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของหน่วยราชการยังให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ ประกอบด้วย ผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับการอุปถัมภ์ (Client) หมายถึง นายกับลูกน้องหรือลูกพี่กับลูกน้อง คนที่จะเป็นหัวหน้าจะต้องเป็นผู้นำแบบมีบารมี (Charisma) กลุ่มคนที่มารวมกันต้องมีผลประโยชน์ (Interest) และอุดมการณ์ร่วมกัน (Commonideology) สังคมมีสถานภาพไม่เท่าเทียมกัน การแบ่งผลประโยชน์ไม่ต้องเท่าเทียมกัน ไม่เน้นการผูกพันในลักษณะของการต่างตอบแทนในเชิงวัตถุที่เท่าเทียมกัน มีลักษณะของการต่างตอบแทนในสิ่งซึ่งไม่มีวัตถุด้วยเป็นลักษณะลูกน้องหาวัตถุให้นาย แต่นายให้ลูกน้องในลักษณะอุปถัมภ์ค้ำจุน การคุ้มครองดูแลให้บารมีคุ้มครองในการทำงานคือ

^{๕๙} สันติ วิลาสศักดิ์ตานนท์, “ธรรมาภิบาลกับการลดปัญหาคอร์รัปชัน กรณีศึกษาบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ๒๕๕๒).

เป็นทั้งการให้วัตถุ ความคิด และจิตใจ (Material & Non-Material) ที่เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal exchange)^{๕๐}

นณันท์ สุริยมณี ได้ศึกษาวิจัย “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” พบว่า จุดเด่นในการบริหารงานที่ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับรางวัลที่ ๑ ประเภทการบริหารจัดการที่ดีประจำปี ๒๕๔๗ ได้แก่ การบริหารจัดการหลักคุณธรรม องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่เคยมีปัญหาเรื่องผู้มีอิทธิพลหรือการถูกข่มขู่จากคนในพื้นที่แต่ที่มีบ้างจะเกิดขึ้นจากคนนอกพื้นที่และเป็นเรื่องของการสูญเสียผลประโยชน์ สิ่งยึดเหนี่ยวหรือสิ่งที่เตือนใจให้ผู้บริหาร พนักงานปฏิบัติงานด้วยความสุจริตคือ ความภูมิใจในตนเองที่เป็นข้าราชการ พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ได้ทำงานให้ประเทศชาติซึ่งถือว่า มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี ได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานมาอย่างถูกต้องสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ตลอดไป

หากทำการทุจริตประพฤติมิชอบจะทำให้หมดอนาคตและเสื่อมเสียชื่อเสียง ตลอดจนการที่ทำการอบต. ตั้งอยู่ในบริเวณวัด หรือใกล้วัด ทำให้บุคลากรเกิดความตระหนักถึงคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงานมากขึ้นและจากข้อมูลที่ได้ศึกษาพบว่า อบต. ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกแห่ง ไม่เคยถูกร้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ มีแต่การร้องทุกข์และร้องเรียนในเรื่องที่เกิดจากความไม่เข้าใจกันมากกว่าบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนใหญ่ทำงานวันจันทร์ถึงเสาร์ เริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่เวลา ๗.๐๐ น. และเลิกงานเวลา ๑๗.๐๐ น. มีการทำงานล่วงเวลาและทำงานในวันหยุดอบต. บางแห่งมีค่าตอบแทนให้ตามระเบียบราชการในขณะที่อบต. บางแห่งไม่มียกเว้นเฉพาะในช่วงสิ้นปีงบประมาณ และในช่วงต้นปีที่อบต. รับชำระภาษีเท่านั้น ผู้บริหารอบต. ส่วนใหญ่เป็นสำหรับการจัดสรรงบประมาณของ อบต. ให้แก่หมู่บ้านพบว่า มีหลายรูปแบบ เช่น จัดสรรงบประมาณเท่ากันทุกหมู่บ้านเพื่อให้มีความเป็นอยู่ใกล้เคียงกัน จัดสรรงบประมาณตามสภาพความเป็นจริงของปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้การจัดสรรงบประมาณในแต่ละหมู่บ้านไม่เท่ากัน มากบ้างน้อยบ้างตามความเหมาะสมของสภาพปัญหา แต่ทั้งนี้จะเป็นผลสรุปมาจากการประชุมประชาคมของตำบลนั้นๆ นอกจากนั้นยังมีการจัดสรรให้แต่ละกลุ่มอาชีพอีกด้วย

ในประเด็นของการป้องกันการปฏิบัติผิดระเบียบ กฎหมายในเรื่องการเงิน การบัญชีพบว่า อบต. มีเทคนิควิธีต่างๆ เช่น การแยกขั้นตอนการทำงานให้มีผู้รู้เห็นหลายคน การทำผิดจึงทำได้ยากขึ้น การใช้วิธีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอเนื่องทำให้รายงานตรงตามความเป็นจริง โดยแต่งตั้งรองนายก อบต. เป็นประธานกรรมการตรวจสอบภายในแต่ละสายงาน นอกจากนั้น อบต. ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน หากแต่พยายามให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ในการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสมากที่สุด โดยจัดเสียงตามสายเพื่อให้ประชาชนรับทราบและเข้ามาร่วมตรวจสอบและสังเกตการณ์

หลักความโปร่งใส องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณประจำปีข่าวการจัดซื้อจัดจ้าง ผลการจัดซื้อจัดจ้าง

^{๕๐} พรเทพ จันทนิภ, “การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย”, วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2558, หน้า 88-101.

กำหนดการประชุม อบรม. รายงานทางการเงิน ขั้นตอนการรับบริการ เอกสารที่ต้องใช้และระยะเวลาที่แล้วเสร็จของการให้บริการ ให้ประชาชนและผู้สนใจทั่วไปได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางเว็บไซต์ วารสาร แผ่นพับ การตีพิมพ์ การออก อบรม. ร้านค้าในหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เสียงไร้สาย วิทยุชุมชน นายกและปลัด อบรม. แจกข่าวด้วยตนเองขณะเข้าร่วมประชุมในหมู่บ้าน รวมถึงการให้สมาชิก อบรม. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านช่วยประชาสัมพันธ์ ตลอดจนให้บุคลากรของ อบรม. นำรถออกไปประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้าน ในกรณีที่เป็นเรื่องสำคัญและเร่งด่วน หรือประชาชนมีข้อสงสัยอื่นๆ อบรม. ทุกแห่งยินดีที่จะให้ประชาชนมาขอเอกสารหลักฐานในเรื่องต่างๆ ได้โดยไม่ต้องทำหนังสือขออนุญาตหรือยื่นคำร้อง นอกจากนี้ประชาชนยังสามารถเข้ารับฟังหรือสังเกตการณ์ในการประชุมของ อบรม. ซึ่งได้มีการแจ้งกำหนดการประชุมให้ประชาชนทราบ

หลักความรับผิดชอบ ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล สอบถามความเห็นของประชาชนโดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการในแต่ละหมู่บ้านก่อน แล้วจึงนำมารวมกันเพื่อจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนในภาพรวมอีกครั้ง และส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นจะมีการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาความยากจน การจัดระเบียบชุมชน สังคมและรักษาความสงบเรียบร้อยด้วย

นอกจากนั้น อบรม. มีการให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น ภาษี กฎหมายเบื้องต้นและสาธารณสุข เป็นต้น

เรื่องการร้องเรียนร้องทุกข์จากประชาชนในพื้นที่ อบรม. จะรับเรื่องไว้แล้วดำเนินการแก้ไขทันที และมีการแจ้งผลการดำเนินการให้ผู้ร้องเรียนทราบ อย่างไรก็ตาม อบรม. ได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการ โดยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอบรม. อยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไปสำหรับความคิดเห็นของข้าราชการและพนักงานที่มีต่อพฤติกรรมการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลในภาพรวม พบว่า บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลมีการปฏิบัติงานตามหลักคุณธรรม ความโปร่งใสและความรับผิดชอบในภาพรวมในระดับมากถึงมากที่สุดคือ การปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการและประชาชน (ร้อยละ ๙๒.๖) รองลงมาพร้อมที่จะรับผิดชอบเมื่อทำงานผิดพลาดและยินดีแก้ไขและการรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้รับบริการทุกคนเท่าที่จะทำได้ร้อยละ ๘๗.๗ ในจำนวนที่เท่ากันนอกจากนี้ข้าราชการและพนักงาน ร้อยละ ๘๑.๒ เห็นว่า เรื่องที่บุคลากรถูกร้องเรียนว่าทุจริตและประพฤติมิชอบ มีอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด

ด้านกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเกือบทุกแห่ง ไม่ได้ดำเนินการจัดโครงการฝึกอบรมสัมมนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุคลากรของตนเองโดยตรง หากแต่ได้ส่งบุคลากรจากผลการวิจัยคณะผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นในหลายๆ ประเด็นคือศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมควรมีการเผยแพร่วิธีการปลูกฝัง และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ได้แก่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก เช่น การจัดค่ายจริยธรรมในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในช่วงปิดภาคเรียนเป็นประจำทุกปี การพัฒนา

คุณธรรมจริยธรรมแก่ข้าราชการและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลเอง โดยจัดให้มีการบรรยาย ธรรมะก่อนการฝึกอบรมสัมมนา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมีเสียงตามสายเกี่ยวกับธรรมะเข้าไปในหมู่บ้านทุกวันพระเพื่อเตือนสติในการปฏิบัติภารกิจประจำวัน ตลอดจนการจัดโครงการนำประชาชนไปนั่งวิปัสสนาถือศีล และหากจะให้เกิดการขยายผลไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลทั่วประเทศโดยตรง ควรนำเสนอหน่วยงานที่กำกับดูแล เพื่อกำหนดแนวทางส่งเสริมให้ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีการใช้งบประมาณอย่างประหยัด สร้างสรรค์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรม เช่นการนำวัสดุก่อสร้างที่ไม่ใช้แล้วมารีไซเคิล หรือนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาปรับเปลี่ยนพัฒนาให้สามารถใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นได้

นอกจากนั้น ผลการศึกษาทำให้เห็นได้ว่า การปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสามารถช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ในสิ่งที่ดีงาม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในจิตใจบ้างไม่มากก็น้อย ดังนั้นศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ควรจะมีการหาแนวทางสร้างความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลานต่อไป ทั้งนี้อาจสนับสนุนให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบที่เป็นรูปธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเด่นชัดมากยิ่งขึ้น^{๕๑}

อภิชัย แก้วรุณา ได้ศึกษาวิจัย “แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคูอำเภอนาคูจังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่า

๑. การบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคูตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมากทั้ง ๖ หลักโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ

๒. ปัญหาของการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคูตามหลักธรรมาภิบาลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับคือมีงบประมาณไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนร้อยละ ๓๒.๗๑ รองลงมาคือยังคงดูแลประชาชนไม่ทั่วถึง ๑๐๐% ร้อยละ ๑๙.๑๗ และประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้เรื่องหลักการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลอย่างลึกซึ้งร้อยละ ๑๕.๗๙

ข้อเสนอแนะ/แนวทางการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลนาคูตามหลักธรรมาภิบาลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับคือควรมีการจัดสรรงบประมาณควรคำนึงถึงผลที่เกิดประโยชน์กับประชาชนให้มากรองลงมาคือควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพียงมาบริหารเทศบาลและผู้บริหารเทศบาลตำบลนาคูควรลงพื้นที่เพื่อให้คำชี้แนะและส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลยิ่งขึ้น^{๕๒}

^{๕๑} นฤนันท์ สุริยมณี, “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2549).

^{๕๒} อภิชัย แก้วรุณา, “แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคูอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์”, บทความวิจัย, วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ปีที่ 1 เล่มที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค. 2555).

ปิยะมาศ ทวีพมงคล ได้ศึกษาวิจัย “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล”

พบว่า

๑. ช่วยสะท้อนปัญหาการบริการสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรมแทนการวิพากษ์วิจารณ์ประชาชนในฐานะของสมาชิกในชุมชนนั้น ต้องใช้บริการหรือได้รับบริการสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างจากทั้งภาครัฐและท้องถิ่น ซึ่งประชาชนอาจจะมีคามพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจจากการรับบริการนั้นๆ แต่การสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบริการสาธารณะต่างๆ อาจจะถูกออกมาในรูปแบบการบ่นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ในหมู่ประชาชนด้วยตัวเองถึงข้อบกพร่องหรือสิ่งที่ต้องการเพิ่มเติมจากรัฐหรือท้องถิ่นได้จัดหาไว้ให้ โดยการสะท้อนความคิดเห็นในลักษณะนี้อาจจะขาดหลักฐานในเชิงประจักษ์หรือขาดน้ำหนักเพราะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างพูด ซึ่งเครื่องมือธรรมาภิบาล โดยเฉพาะบัตรคะแนนศักยภาพชุมชนจะช่วยรวบรวมความคิดเห็นต่างๆ ที่มีต่อบริการสาธารณะของรัฐหรือของท้องถิ่นให้ชัดเจนขึ้น เป็นรูปธรรมและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น

การใช้เครื่องมือธรรมาภิบาล โดยเฉพาะบัตรคะแนนศักยภาพชุมชน ช่วยให้ประชาชนสามารถสะท้อนความพึงพอใจหรือคุณภาพของบริการสาธารณะให้กับหน่วยงานที่จัดทำบริการสาธารณะนั้นๆ ได้รับทราบอย่างเป็นรูปธรรม คือ มีข้อมูล หลักฐานประกอบ ซึ่งเป็นการรวบรวมความเห็นของประชาชนจำนวนมาก ผ่านการทำการสำรวจความคิดเห็นในลักษณะเดียวกับการทำวิจัย และมีการหากหลักฐานเพื่อยืนยันประกอบการแสดงความคิดเห็น ซึ่งทำให้เกิดความน่าเชื่อถือดีกว่าการที่ประชาชนจะต่างคนต่างวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งไม่มีข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจน ทำให้ขาดความน่าสนใจและขาดพลังในการต่อรอง

ส่วนการเรียนรู้การวางแผนงบประมาณ ที่จะช่วยให้ประชาชนมีความรู้เรื่องการจัดทำงบประมาณท้องถิ่นมากขึ้น และได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และผู้บริหารหรือตัวแทนจากท้องถิ่นก็จะได้ทราบว่าประชาชนมีความรู้เรื่องงบประมาณของท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการสะท้อนปัญหาไปสู่ผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง อย่างไรก็ตาม หากประชาชนไม่มีความรู้ในเรื่องดังกล่าวก็จะเป็นอุปสรรคในการที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งก็จะทำให้ขาดองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

๒. เป็นการเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างรัฐ/ท้องถิ่นและประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันแม้ว่าการใช้เครื่องมือธรรมาภิบาลในครั้งแรก อาจจะไม่สามารถกระตุ้นให้ประชาชนกลายเป็นพลเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดธรรมาภิบาลได้ในทันที แต่อย่างน้อยก็เป็นการเปิดโอกาสหรือการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนกับผู้บริหารบริการสาธารณะได้เข้ามาพบปะพูดคุยทำความเข้าใจ ในการประชุมนำเสนอผลการประเมินการให้บริการสาธารณะสำหรับเครื่องมือบัตรคะแนนศักยภาพชุมชน และในการประชุมอบรมกระบวนการงบประมาณที่มีตัวแทนจากส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมให้ความรู้ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญของเครื่องมือธรรมาภิบาลทั้ง ๒ รูปแบบ

ตามปกติประชาชนอาจจะไม่มีช่องทางในการเข้าไปเสนอปัญหาต่างๆ ดังนั้น การมีเวทีพบปะกันระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่น จึงเป็นการเปิดพื้นที่และเปิดช่องทางให้ประชาชนได้เสนอปัญหาต่างๆ อย่างเช่น ในกรณีของคนที่รัฐที่บ้านดอนโจด อ.บุญชริก จ.อุบลราชธานี ที่ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยเข้ามาดูแลในเรื่องของการขอสัญชาติไทย ก็อาศัยเวทีการนำเสนอ

ผลการประเมินถนนเข้าหมู่บ้านโดยใช้บัตรศักราชภาพชุมชน เป็นช่องทางในการแสดงออกถึงความ ต้องการดังกล่าว หรือในเวทีการอบรมเรื่องของงบประมาณที่จัดขึ้นที่บ้านกุดประทาย อ.เดชอุดม จ. อุบลราชธานี ประชาชนก็ได้สะท้อนปัญหาของการขาดความรู้ในเรื่องของการจัดทำงบประมาณ ท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคของการเข้าไปมีส่วนร่วม หรือปัญหาของการทุจริต คอร์รัปชั่นที่ได้พบเจอต่อ ผู้บริหารและตัวแทนจากท้องถิ่นได้รับทราบ

ในประเด็นนี้ นอกจะส่งเสริมให้ประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อเรื่องสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อของ ตนแล้ว ยังช่วยให้เกิดธรรมาภิบาลทั้งในแง่ของการช่วยให้องค์กรปฏิบัติหน้าที่ได้ตามพันธกิจ ดำเนินการอย่างโปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการ ให้บริการขององค์กร ซึ่งถือเป็นพันธกิจอย่างหนึ่งของภาครัฐ และเมื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มี ส่วนร่วม การดำเนินงานก็จะมีแนวโน้มที่จะปราศจากการคอร์รัปชั่น เพราะมีประชาชนคอยตรวจสอบ นอกจากนี้ ประชาชนยังช่วงถ่วงดุลอำนาจด้วยการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐได้อีกด้วย

๓. ทำให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในตนเอง

เครื่องมือธรรมาภิบาลทั้ง ๒ เครื่องมือ สามารถช่วยกระตุ้นประชาชนในฐานะที่เป็น พลเมืองให้เกิดความกระตือรือร้นในการเอาใจใส่ต่อกิจการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง แสดง ให้เห็นถึงศักยภาพของตนในการที่จะช่วยพัฒนาการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ นอกจากนี้ ยัง เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักว่าตนเองนั้น มีอำนาจและมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาหรือมี ส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐและท้องถิ่น เพราะการเป็นพลเมืองมิใช่เพียงแค่การรอรับบริการ สาธารณะจากรัฐเพียงอย่างเดียว แต่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารงานและการ ให้บริการของรัฐและท้องถิ่นอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า อย่างน้อย เครื่องมือธรรมาภิบาลทั้ง ๒ รูปแบบ สามารถส่งเสริมให้ ประชาชนมีหลักความเป็นพลเมืองทั้ง ๖ ประการ คือ ความรับผิดชอบ ที่พลเมืองจะต้องรับผิดชอบ ต่อชีวิตของตนเอง และต้องรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของปัญหา ต้องมีศักยภาพ ซึ่งเครื่องมือธรรมาภิบาล พยายามเสริมศักยภาพของประชาชนให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดอำนาจที่จะ ต่อรองหรือเรียกร้องในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อพลเมืองด้วยกันและต่อ ภาครัฐหรือท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงออกถึงเจตจำนงทางการเมืองและผลประโยชน์ของตนในการ ทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ด้วยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน

เมื่อประชาชนมีความเป็นพลเมือง ก็จะส่งเสริมการเกิดธรรมาภิบาลขึ้นในการบริหารงาน ของภาครัฐและท้องถิ่น เพราะจะช่วยให้ภาครัฐและท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่สัมฤทธิ์ผลตามพันธกิจ และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนผ่านเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของการ ปฏิบัติงาน และยังช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใสและสมเหตุสมผล เพราะมีประชาชนที่มี ความเป็นพลเมืองคอยให้ความสนใจและตรวจสอบการทำงานอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งทำให้เกิดความ ซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน และการทำงานของทั้งภาครัฐและท้องถิ่นก็จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์และ ตอบสนองความต้องการของประชาชน

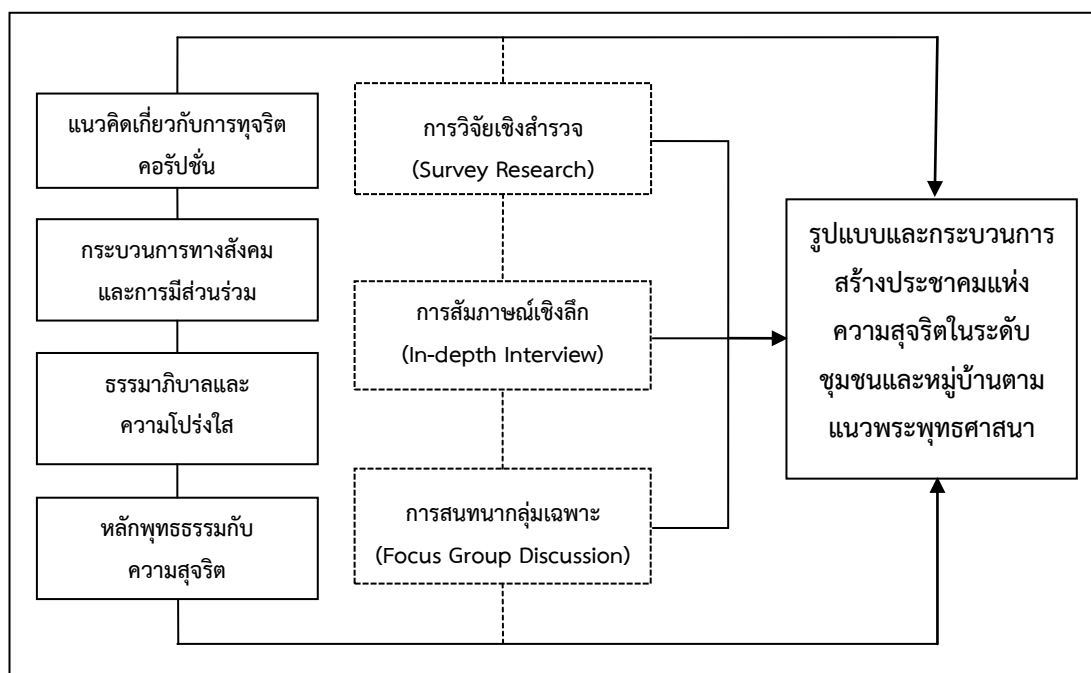
จากการใช้เครื่องมือธรรมาภิบาลทั้ง ๒ รูปแบบ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความเป็น พลเมือง และนำไปสู่การบริหารงานที่มีธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นนั้น สิ่งที่ต้อง ระวังต้องตระหนักถึงอย่างหนึ่งก็คือ การกระตุ้นที่มีความต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวอยู่

ตลอดเวลาจนติดเป็นนิสัย ซึ่งเป็นการสร้างความยั่งยืนในความเป็นพลเมืองและทำให้เกิดธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่องนั่นเอง ดังนั้น ไม่ใช่ว่าการนำเครื่องมือธรรมาภิบาลไปใช้เพียงครั้งเดียวจะสามารถสร้างให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองคนหนึ่งได้ แต่ต้องมีการใช้เครื่องมือดังกล่าวอย่างต่อเนื่องด้วย^{๕๓}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะพบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารในทุกองค์กรทุกมิติ เป็นการจุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจให้มีการริเริ่ม ค้นหา และการพัฒนาที่หลากหลาย เป็นพลวัตในวงกว้างมากยิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้ได้กับทุกองค์กรได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารงาน นำไปสู่ความสำเร็จต่อองค์กร สังคมและประเทศชาติ

๒.๘ กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย(Conceptual Framework) เรื่องนี้มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษา รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

^{๕๓} ปิยะมาศ ทัทมงคล, “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล”, บทความวิจัย, (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี: The United Stage Agency for International Development หรือ USAID, 2555).

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความ
สุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” เป็นการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการเสริมสร้างสังคมสุจริตใน
ชุมชนและหมู่บ้าน และสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนว
พระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย
ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการศึกษา
ทั้งเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดย
การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaires) จากผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่
ผู้แทนหน่วยงานราชการ ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน และประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบล
มหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการ
เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยจะมีการเชื่อมโยงข้อมูล
และความคิดเห็นที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพนำไปสู่วิเคราะห์แนวทางในการ
เสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านและสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคม
แห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้มีวิธี
การศึกษาใน ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้
เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องทุจริต หรือการคอร์รัปชัน หลักธรรมาภิบาลหลักพุทธ
ธรรมกับความสุจริต การมีส่วนร่วม เครือข่ายประชาคมชุมชน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง
ข้างต้นนี้

๒. การศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาความคิดเห็นจาก
ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์

๓. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก
(In-depth Interviews) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่

ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชน จำนวน ๑๗ รูป/คน เข้าร่วม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

๔. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชน จำนวน ๙ รูป/คน เข้าร่วม

๕. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกหรือการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน การสังเกตที่ทำความคุ้นเคยกับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานประเพณีที่ชุมชนดำเนินการจัดขึ้น

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๕,๔๒๒ คน^๑ ผู้วิจัยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่^๒ (Taro Yamane) ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

d คือ คลาดคลาตเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

โดยให้ความเชื่อมั่น ๙๕ % และมีความคลาดเคลื่อน ๕ % (e = .๐๕)

$$\begin{aligned} \text{วิธีทำ} \quad n &= \frac{5,422}{1 + 5,422(.05)^2} \\ &= \frac{5,422}{1 + 13.555} = \frac{5,422}{14.555} \end{aligned}$$

^๑ ฐานข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์, ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๒ Taro Yamane, *Elementary Sampling Theory* (Englewood Cliffs, New Jersey Prentice-Hall, 1964), p. 398.

$$= 372.52$$

$$= 373 \text{ รูป}$$

นอกจากนี้ยังใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งชั้น โดยการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นส่วนที่พิจารณาจากจำนวนประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ฐานข้อมูลประชากรใน ๕ หมู่บ้าน เป็นระดับในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างเป็นสัดส่วนโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนตัวอย่างในแต่ละชั้น} = \frac{\text{จำนวนตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละชั้น}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

จากสูตรจะได้ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้นของประชากรใน ๕ หมู่บ้านได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๗๓ ตัวอย่าง ดังแผนภูมิตารางที่ ๓.๑ ดังนี้

ที่	หมู่บ้าน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	บ้านท่ามะขามเอน	๑,๐๓๒	๗๑
๒	บ้านมหาโพธิ์ใต้	๑,๑๑๔	๗๗
๓	บ้านท่ากระดิ่งงา	๑,๐๗๔	๗๔
๔	บ้านหนองหัวเรือ	๑,๐๖๕	๗๓
๕	บ้านมหาโพธิ์เหนือ	๑,๑๓๗	๗๘
รวม		๕,๔๒๒	๓๗๓

แผนภูมิตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ชุมชน และตัวแทนจากประชาชน จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ดังรายนามต่อไปนี้

๑. พระครูนิยุติโพธิธรรม	เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ์
๒. พระครูนิติพลปราโมทย์	ประธานหน่วย อปต. มหาโพธิ์
๓. พระครูนิเวศธรรมรัตน์	เจ้าอาวาส
๔. พระครูนิทานกิจจาทร	เลขาเจ้าคณะอำเภอเก้าเลี้ยว

๕. นายประทีป แยมแพร	กำนันตำบลมหาโพธิ
๖. นายสกุลชาติ กสิพงษ์	ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ
๗. นายนเรษฐ์ ไกรสังข์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑
๘. นายเหี่ยมหาญ ชันทองดี	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒
๙. นายสัญญา พุ่มเงิน	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓
๑๐. นายวิชัย อินทร์วร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔
๑๑. นายสิทธิพันธ์ ไกรสังข์	แพทย์ประจำตำบลมหาโพธิ
๑๒. นายกล้า พรหมแอ่ง	รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ
๑๓. นางสมจิตร โพธิ์คำ	ผู้แทนประชาชน
๑๔. นางสมศรี เงินบำรุง	ผู้แทนประชาชน
๑๕. นางสมใจ สุขศิริ	ผู้แทนประชาชน
๑๖. นางกระจ่าง หมวกเอี่ยม	ผู้แทนประชาชน
๑๗. นางจำรูญ นวลระออง	ผู้แทนประชาชน

ส่วนการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน เพื่อรวบรวมรายละเอียดให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น มีผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อหาข้อสรุป ดังนี้

๑. พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง	ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ
๒. นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง	ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ
๓. นายอัมพร เขียนสุข	เหรียญกัณฑ์มหาโพธิใต้
๔. นางประทุม พวงมณีนาค	แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว
๕. นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์	ข้าราชการบำนาญ
๖. นางทองหยิบ ศักดิ์เพชร	กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ
๗. นางศิภัสสมนต์ ศุภตะ	กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ
๘. นางเพลินตา เงินบำรุง	กรรมการกองทุนหมู่บ้าน
๙. นางสุนัน ฐปจันทร์	ผู้แทนชาวบ้าน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยดำเนินการดังนี้

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับประชาชนทั่วไปใน ๕ หมู่บ้านของตำบลมหาโพธิ โดยมีประเด็นเนื้อหาประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของ ประชาชนทั่วไป เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้รวมต่อเดือน โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนใน ๕ หมู่บ้าน ใน ๓ มิติ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสุจริต และด้านมโนสุจริต โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐานนิยม (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบ	เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน	๕	คะแนน
ถ้าตอบ	เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน	๔	คะแนน
ถ้าตอบ	เห็นด้วยปานกลาง	ให้คะแนน	๓	คะแนน
ถ้าตอบ	เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน	๒	คะแนน
ถ้าตอบ	เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑	คะแนน

ตอนที่ ๓ สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน บริบท ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างสังคมสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

๓. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชน จำนวน ๙ รูป/คน เข้าร่วม

๔. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกหรือการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน การสังเกตที่ทำความเข้าใจกับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานประเพณีที่ชุมชนดำเนินการจัดขึ้น

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

๑. กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม ตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน

๓. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ๒ ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๑) พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร. ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

๒) พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

๓) ผศ.ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์

และได้นำค่าประเมินที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concordance: IOC) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concordance: IOC)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ และให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๐ หมายถึง ไม่แนใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

-๑ หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกคำถามข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕ มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุม ในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ค่า IOC ระหว่าง ๐.๖-๑.๐ ทุกข้อ ซึ่งถือว่าเครื่องมือใช้ได้

๒. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการทดสอบ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อตรวจสอบว่าคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ ตลอดจน มีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นของ แบบสอบถามมากกว่า ๐.๗ จึงจะถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษากับ กลุ่มตัวอย่างจริงได้ โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๘๓

๓. ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้จริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

คณะผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปกราบขอความเมตตาอนุญาตจาก พระครูนิยุติโพธิธรรม เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ และนายประทีป แยมแพร กำนันตำบลมหาโพธิ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อแจกแบบสอบถามและนัดหมายในการสัมภาษณ์ รวมถึงการเข้าศึกษาในพื้นที่

๑. แจกแบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากประชาชนใน ๕ หมู่บ้าน ใน ๓ มิติ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสุจริต และด้านมโนสุจริต จำนวน ๓๗๓ ตัวอย่าง

๒. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน บริบท ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

๓. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชน จำนวน ๙ รูป/คน เข้าร่วม

๔. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกหรือการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน การสังเกตที่ทำความคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานประเพณีที่ชุมชนดำเนินการจัดขึ้น

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณ

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และร้อยละนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ แปลความหมายดังนี้

๔.๕๐ - ๕.๐๐	ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด
๓.๕๐ - ๔.๔๙	ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก
๒.๕๐ - ๓.๔๙	ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง
๑.๕๐ - ๒.๔๙	ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อย
๑.๐๐ - ๑.๔๙	ระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิดวิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญ แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑. ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussions) นั้น คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์ ดำเนินกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major Themes) หรือแบบแผนหลัก (Major Pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major Themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-Themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ก่อนที่จะมีการสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ ๐.๘๙๓ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{St^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum Si^2$ แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

Si^2 แทนคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

St^2 แทนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

๑. สถิติพื้นฐาน

๑) ค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{ตัวเลขที่ต้องการเปรียบเทียบ}}{\text{จำนวนเต็ม}} \times 100$$

จำนวนเต็ม

๒) ค่าเฉลี่ย(Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
 n แทน จำนวนข้อมูล

๓) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร

$$S.D. = n \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทนค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x^2$ แทนผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum x)^2$ แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความ
สุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตใน
ชุมชนและหมู่บ้าน ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของ
ชุมชนและหมู่บ้าน และ ๓) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริต
ตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน โดยผู้วิจัยได้แบ่งการเสนอข้อมูลได้ ดังนี้

๔.๑ สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

๔.๒ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชน
และหมู่บ้าน

๔.๓ สังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนว
พระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่องสภาพการเสริมสร้าง
สังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยจำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้โดยรวมต่อ
เดือน โดยแจกแจงความถี่และคำนวณ ค่าร้อยละ ได้ผลการแสดงรายละเอียดในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = ๓๗๓)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ	ชาย	๒๕๐	๖๗.๐๒
	หญิง	๑๒๓	๓๒.๙๘
	รวม	๓๗๓	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ	๑๘ - ๓๐ ปี	๕๔	๑๔.๔๘
	๓๑ - ๔๐ ปี	๑๓๕	๓๖.๑๙
	๔๑ - ๕๐ ปี	๘๕	๒๒.๗๙
	๕๑ - ๖๐ ปี	๔๙	๑๓.๑๔
	๖๐ ปีขึ้นไป	๕๐	๑๓.๔๐
รวม	๓๗๓	๑๐๐.๐๐	
๓. การศึกษา	ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	๗๘	๒๐.๙๑
	มัธยมศึกษา - ปวช.	๑๘๐	๔๘.๒๕

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
	ปวส. - ปริญญาตรี	๘๕	๒๒.๗๙
	สูงกว่าปริญญาตรี	๓๐	๘.๐๕
	รวม	๓๗๓	๑๐๐.๐๐
๔. อาชีพ	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๖๓	๑๖.๘๙
	เกษตรกร	๑๒๘	๓๔.๓๒
	ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	๑๐๘	๒๘.๙๕
	อื่น ๆ ระบุ	๗๒	๑๙.๘๔
	รวม	๓๗๓	๑๐๐.๐๐
๕. รายได้รวมต่อเดือน	๕๐๐๐ - ๑๐๐๐๐ บาท	๖๓	๑๖.๘๙
	๑๐๐๐๑ - ๑๕๐๐๐ บาท	๑๒๑	๓๒.๔๔
	๑๕๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๘๐	๒๑.๔๕
	๒๐,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๑๐๗	๒๙.๒๒
	รวม	๓๗๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๒๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐๒ มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๑๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๑๙ จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา-ปวช. จำนวน ๑๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒๕ ะ ก อ บ อาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓๒ และมีรายได้ระหว่าง ๑๐๐๐๑ -๑๕๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔๔

๔.๑.๒ การเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยภาพรวม (n=๓๗๓)

การเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านกายสุจริต	๓.๘๘	๐.๔๑๓	มาก
๒. ด้านวจีสุจริต	๓.๘๑	๐.๔๕๔	มาก
๓. ด้านมโนสุจริต	๓.๘๕	๐.๔๒๗	มาก
รวมทั้งหมด	๓.๘๕	๐.๓๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ด้านมโนสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และด้านวจีสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๑$)

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านด้านกายสุจริต (n=๓๗๓)

ด้านกายสุจริต	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน	๓.๙๓	.๖๕๐	มาก
๒. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน	๔.๐๙	.๗๑๕	มาก
๓. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน	๓.๙๙	.๗๗๑	มาก
๔. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการป้องกันการฉ้อฉล ทุจริตคอร์รัปชัน	๓.๘๑	.๗๔๓	มาก
๕. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตแบบผ้าขาวเมียวเดียว	๓.๘๕	.๗๓๒	มาก
๖. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการสนับสนุนการให้ความเคารพและให้เกียรติกัน	๓.๗๔	.๘๒๑	มาก
๗. ในหมู่บ้าน ตำบล ไม่สนับสนุนให้ผู้ใดทำลายลบล้างผู้เกียรติและวงศ์ตระกูลของคนอื่น	๓.๘๑	.๗๖๘	มาก
๘. ในหมู่บ้าน ตำบล ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน	๓.๘๐	.๗๖๓	มาก
๙. ในหมู่บ้าน ตำบล ส่งเสริมให้มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้	๓.๙๒	.๗๖๗	มาก
๑๐. ในหมู่บ้าน ตำบล ส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาคกับคนทุกคน	๓.๘๑	.๗๓๙	มาก
รวมทั้งหมด	๓.๘๘	๐.๔๑๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านกายสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะในข้อที่ ๒ ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๘ ในหมู่บ้าน ตำบล ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน ($\bar{X} = ๓.๘๐$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเรื่องนี้อาจจะมีปัญหาหลงเหลืออยู่บ้างเมื่อผู้คนมาอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน จึงอาจจะมีการกระทบกระทั่งและข่มเหงรังแกกันเกิดขึ้นบ้างในบางโอกาส

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านจริยธรรม (n=๓๗๓)

ด้านจริยธรรม	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดจาดีต่อกันและกัน	๓.๘๗	.๗๓๘	มาก
๒. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมไม่ให้เกิดการพูดจาต่อเสียดกันและกัน	๓.๗๗	.๗๓๘	มาก
๓. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานไม่ให้มีการไม่พูดเท็จ มีอะไรก็ขอให้คุยกันตรงๆ	๓.๗๘	.๗๕๐	มาก
๔. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดพูดให้เกียรติ ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน	๓.๘๗	.๗๔๐	มาก
๕. ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดเพื่อสร้างความสมัคสมาน สามัคคี	๓.๘๔	.๗๗๓	มาก
๖. ในหมู่บ้าน ตำบล เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง	๓.๗๙	.๗๕๕	มาก
๗. ในหมู่บ้าน ตำบล เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพื่อเจ้าหรือพูดเกินความเป็นจริง	๓.๗๒	.๘๑๙	มาก
๘. ในหมู่บ้าน ตำบล เวลาทำงานร่วมกันก็จะมีการพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล	๓.๙๑	.๗๔๖	มาก
๙. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน	๓.๗๖	.๘๐๒	มาก
๑๐. ในหมู่บ้าน ตำบล ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการพูดต่อเสียดยุยง สร้างความแตกแยกกัน	๓.๘๔	.๗๘๘	มาก
รวมทั้งหมด	๓.๘๑	๐.๔๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ ๘ ในหมู่บ้าน ตำบล เวลาทำงานร่วมกันก็จะมีการพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีระดับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = ๓.๙๑$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ในหมู่บ้าน ตำบล เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพื่อเจ้าหรือพูดเกินความเป็นจริง ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการทำงานอาจจะมีผู้ร่วมงานบางคนที่ชอบพูดแสดงวิสัยทัศน์ หรือถกเถียง และมักใช้เวลาในการอธิบายยาวนานมากกว่าปกติ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประชุมร่วมกัน

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของความคิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านมโนสุจริต (n=๓๗๓)

ด้านมโนสุจริต	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม	๓.๙๕	.๗๒๐	มาก
๒. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน	๓.๘๗	.๖๙๖	มาก
๓. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้ออาทร รู้จักห่วงใยในความรู้สึกของคนอื่นและเพื่อนร่วมงาน	๓.๘๔	.๗๓๕	มาก
๔. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ไม่พยายามพองร้ายผู้อื่น	๓.๘๔	.๗๕๕	มาก
๕. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม คิดสิ่งที่ดีงาม คิดในเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม	๓.๘๙	.๗๔๙	มาก
๖. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักความพอเพียง ไม่ละโมภ หรือคิดหาทางเอาแต่จะดี	๓.๗๘	.๘๔๐	มาก
๗. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น	๓.๗๖	.๗๘๙	มาก
๘. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักการให้ เป็นผู้เสียสละ	๓.๙๒	.๗๑๖	มาก
๙. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	๓.๘๐	.๗๖๖	มาก
๑๐. ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน	๓.๘๙	.๗๔๔	มาก
รวมทั้งหมด	๓.๘๕	๐.๔๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านมโนสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ ๑ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม มีระดับค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น ($\bar{X} = ๓.๗๖$) ทั้งนี้เนื่องจากว่าในสังคมความเป็นพี่เป็นน้องของประชาชนในตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่จะอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัย และมีความเป็นพี่เป็นน้องกันอย่างแน่นแฟ้น ในการบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่นจึงอาจจะมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เพราะการรักสามัคคี การเคารพนับถือกันแบบพี่น้องนั้น การคิดแบบมุ่งร้ายทำลายจึงมักจะไม่มีหรือไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

๔.๑.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็น

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน เป็นการทดสอบโดยการวิเคราะห์เพื่อค้นหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ และรายได้โดยรวมต่อเดือน กับตัวแปรตาม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การทดสอบที่ ๑ มุมมองของความแตกต่างระหว่างเพศกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๖ แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างเพศกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน (n = ๓๗๓)

การเสริมสร้างสังคมสุจริตใน ชุมชนและหมู่บ้าน	เพศ				t	Sig.
	ชาย (๒๕๐)		หญิง (๑๒๓)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. ด้านกายสุจริต	๓.๘๘	.๔๑๐	๓.๘๗	.๔๑๙	.๒๔๑	.๘๑๐
๒. ด้านจิตสุจริต	๓.๘๐	.๔๕๔	๓.๘๕	.๔๕๔	-๑.๐๙๑	.๒๗๖
๓. ด้านมโนสุจริต	๓.๘๔	.๔๕๑	๓.๘๘	.๓๗๕	-.๗๔๘	.๔๕๕
รวม	๓.๘๔	.๓๘๘	๓.๘๗	.๓๖๒	-.๖๑๑	.๕๔๒

จากตารางที่ ๔.๖ ผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างเพศกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้วยค่าสถิติ t-test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน พบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปลูกฝังความดีงามของหมู่บ้านและตำบลนี้ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือชาย ต่างก็มีการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันดี และดำเนินรอยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมุ่งประกอบในกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ด้าน

การทดสอบที่ ๒ มุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุกับการเสริมสร้างสังคมสุจริต
ในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุกับการเสริมสร้างสังคม
สุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน (n = ๓๗๓)

ภาพรวมจำแนกตาม กลุ่มอายุ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๒๔๑	๔	.๐๖๐	.๓๕๑	.๘๔๓
	ภายในกลุ่ม	๖๒.๗๕๖	๓๖๖	.๑๗๑		
	รวม	๖๒.๙๙๖	๓๗๐			
๒. ด้านวจีสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๖๙๘	๔	.๑๗๕	.๘๔๖	.๔๙๗
	ภายในกลุ่ม	๗๕.๕๑๖	๓๖๖	.๒๐๖		
	รวม	๗๖.๒๑๔	๓๗๐			
๓. ด้านมโนสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๔๖๓	๔	.๑๑๖	.๖๓๓	.๖๓๙
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๐๑๙	๓๖๖	.๑๘๓		
	รวม	๖๗.๔๘๓	๓๗๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๓๑๗	๔	.๐๗๙	.๕๔๘	.๗๐๑
	ภายในกลุ่ม	๕๒.๙๐๗	๓๖๖	.๑๔๕		
	รวม	๕๓.๒๒๔	๓๗๐			

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีกลุ่มอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($F = ๐.๕๔๘$, $Sig = ๐.๗๐๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีกลุ่มอายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปลูกฝังความดีงามของหมู่บ้านและตำบลนี้ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่ในวัยชรา ต่างก็มีการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันดี และดำเนินรอยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมุ่งประกอบในกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ด้าน และที่สำคัญในหมู่บ้าน ตำบลนี้ ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน อยู่ในศีลในธรรม และหมั่นเข้าวัดทำบุญอย่างสม่ำเสมอ

การทดสอบที่ ๓ มุมมองของความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการเสริมสร้าง
สังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการเสริมสร้าง
สังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน (n = ๓๗๓)

ภาพรวมจำแนกตาม ระดับการศึกษา	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๑๘๕	๓	.๐๖๒	.๓๖๑	.๗๘๑
	ภายในกลุ่ม	๖๒.๘๑๑	๓๖๗	.๑๗๑		
	รวม	๖๒.๙๙๖	๓๗๐			
๒. ด้านจิตสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๓๐๖	๓	.๑๐๒	.๔๙๒	.๖๘๘
	ภายในกลุ่ม	๗๕.๙๐๙	๓๖๗	.๒๐๗		
	รวม	๗๖.๒๑๕	๓๗๐			
๓. ด้านมโนสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๒๒๕	๓	.๐๗๕	.๔๐๙	.๗๔๗
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๒๕๘	๓๖๗	.๑๘๓		
	รวม	๖๗.๔๘๓	๓๗๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๐๔๑	๓	.๐๑๔	.๐๙๕	.๙๖๓
	ภายในกลุ่ม	๕๓.๑๘๓	๓๖๗	.๑๔๕		
	รวม	๕๓.๒๒๔	๓๗๐			

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = ๐.๐๙๕$, $Sig = ๐.๙๖๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปลูกฝังความดีงามของหมู่บ้านและตำบลนี้ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่ในวัยชรา ต่างก็มีการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันดี และดำเนินรอยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมุ่งประกอบในกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ด้าน และที่สำคัญในหมู่บ้าน ตำบลนี้ ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสของหมู่บ้าน จะประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน อยู่ในศีลในธรรม และหมั่นเข้าวัดทำบุญอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ลูกหลานคนรุ่นใหม่จะมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นหรือออกไปเก็บเกี่ยวประสบการณ์ในโลกที่กว้างขึ้น แต่ด้วยภูมิคุ้มกันในความดีงามที่ได้รับการปลูกฝัง และการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง ก็ทำให้ลูกหลานได้ซึมซับและปฏิบัติตามจนเป็นปกติ

การทดสอบที่ ๔ มุมมองของความแตกต่างระหว่างสาขาอาชีพกับการเสริมสร้างสังคม
 สุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๙ แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างสาขาอาชีพกับการเสริมสร้างสังคม
 สุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน (n = ๓๗๓)

ภาพรวมจำแนกตาม สาขาอาชีพ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๕๓๐	๓	.๑๗๗	๑.๐๓๗	.๓๗๖
	ภายในกลุ่ม	๖๒.๔๖๗	๓๖๗	.๑๗๐		
	รวม	๖๒.๙๙๖	๓๗๐			
๒. ด้านวจีสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๓๙	๓	.๓๘๐	๑.๘๕๗	.๑๓๗
	ภายในกลุ่ม	๗๕.๐๗๕	๓๖๗	.๒๐๕		
	รวม	๗๖.๒๑๔	๓๗๐			
๓. ด้านมโนสุจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๘๗๓	๓	.๒๙๑	๑.๖๐๔	.๑๘๘
	ภายในกลุ่ม	๖๖.๖๐๙	๓๖๗	.๑๘๑		
	รวม	๖๗.๔๘๓	๓๗๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๘๑๘	๓	.๒๗๓	๑.๙๐๙	.๑๒๘
	ภายในกลุ่ม	๕๒.๔๐๖	๓๖๗	.๑๔๓		
	รวม	๕๓.๒๒๔	๓๗๐			

จากตารางที่ ๔.๙ ผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างสาขาอาชีพกับการ
 เสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน
 ทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีสาขาอาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ
 เสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = ๑.๙๐๙, Sig = ๐.๑๒๘) เมื่อ
 พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีสาขาอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้าง
 สังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปลูกฝังความดี
 งามของหมู่บ้านและตำบลที่ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่
 หรือผู้ที่อยู่ในวัยชรา ต่างก็มีการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
 ศีลธรรมอันดี และดำเนินรอยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมุ่งประกอบในกุศล
 กรรมบถทั้ง ๑๐ ด้าน และที่สำคัญในหมู่บ้าน ตำบลนี้ ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะประพฤติ
 ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน อยู่ในศีลในธรรม และหมั่นเข้าวัดทำบุญอย่างสม่ำเสมอ
 ถึงแม้ลูกหลานคนรุ่นใหม่จะมีระดับที่แตกต่างออกไปจากความเป็นเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพ
 เกษตรกรรมเฉกเช่นพ่อแม่ หรือปู่ย่าตายาย แต่ด้วยภูมิคุ้มกันในความดีงามที่ได้รับการปลูกฝัง และ
 การปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง ก็ทำให้ลูกหลานได้ซึมซับและปฏิบัติตามจนเป็นปกติ

การทดสอบที่ ๕ มุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มรายได้กับการเสริมสร้างสังคม
 สัจจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มรายได้กับการเสริมสร้าง
 สังคมสัจจริตในชุมชนและหมู่บ้าน (n = ๓๗๓)

ภาพรวมจำแนกตาม รายได้	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
๑. ด้านกายสัจจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๓๘๑	๓	.๑๒๗	.๗๔๔	.๕๒๗
	ภายในกลุ่ม	๖๒.๖๑๖	๓๖๗	.๑๗๑		
	รวม	๖๒.๙๙๖	๓๗๐			
๒. ด้านวจีสัจจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๓๔๕	๓	.๑๑๕	.๕๕๖	.๖๔๕
	ภายในกลุ่ม	๗๕.๘๗๐	๓๖๗	.๒๐๗		
	รวม	๗๖.๒๑๔	๓๗๐			
๓. ด้านมโนสัจจริต	ระหว่างกลุ่ม	.๒๑๑	๓	.๐๗๐	.๓๘๔	.๗๖๔
	ภายในกลุ่ม	๖๗.๒๗๑	๓๖๗	.๑๘๓		
	รวม	๖๗.๔๘๓	๓๗๐			
รวมทั้งหมด	ระหว่างกลุ่ม	.๐๙๘	๓	.๐๓๓	.๒๒๖	.๘๗๘
	ภายในกลุ่ม	๕๓.๑๒๕	๓๖๗	.๑๔๕		
	รวม	๕๓.๒๒๔	๓๗๐			

จากตารางที่ ๔.๑๐ ผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างกลุ่มรายได้กับการเสริมสร้างสังคมสัจจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้วยค่าสถิติ F-test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า ประชาชนที่มีกลุ่มรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสัจจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = .๒๒๖, Sig = .๘๗๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีกลุ่มรายได้ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสัจจริตในชุมชนและหมู่บ้านไม่แตกต่างกันทุกด้าน ทั้งนี้อาจจะเป็นผลมาจากการปลูกฝังความดีงามของหมู่บ้านและตำบลนี้ได้รับการสืบทอดต่อเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อยู่ในวัยชรา ต่างก็มีการประพฤติ ปฏิบัติต่อกันด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรมอันดี และดำเนินรอยตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการมุ่งประกอบในกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ด้าน และที่สำคัญในหมู่บ้าน ตำบลนี้ ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะประพฤติปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลาน อยู่ในศีลในธรรม และหมั่นเข้าวัดทำบุญอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ผู้คนในหมู่บ้านตำบลจะมีฐานะและเศรษฐกิจทรัพย์ รวมถึงรายได้ที่แตกต่างกัน แต่ด้วยภูมิคุ้มกันในความดีงามที่ได้รับการปลูกฝัง และการปฏิบัติที่เป็นแบบอย่าง ก็ทำให้ลูกหลานได้ซึมซับและปฏิบัติตามจนเป็นปกติ

ตารางที่ ๔.๑๑ ผลสรุปผลการทดสอบมุมมองของความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทั้ง ๕ ด้าน

ลำดับ	ตัวแปรทดสอบ	t	F	sig	ผลการทดสอบ	
					แตกต่าง	ไม่แตกต่าง
๑.	เพศ	-.๖๑๑	-	.๕๔๒	-	✓
๒.	อายุ	-	.๕๔๘	.๗๐๑	-	✓
๓.	การศึกษา	-	.๐๙๕	.๙๖๓	-	✓
๔.	อาชีพ	-	๑.๙๐๙	.๑๒๘	-	✓
๕.	รายได้	-	.๒๒๖	.๘๗๘	-	✓

๔.๒ การเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านที่ดำเนินการในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ มีภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหลายองค์กรด้วย โดยมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนที่แตกต่างกันไปตามภารกิจที่กำหนด ทั้งนี้ทุกองค์กรล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายในการเสริมสร้างความสุจริตให้เกิดขึ้นทั้งทางกาย วาจา ใจในชุมชนและสังคม และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการข้างต้น พบข้อมูลและบริบทในการเสริมสร้างความสุจริตในมิติต่างๆ ดังต่อไปนี้

ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ มีการดำเนินชีวิตตามกรอบแห่งศีล จาริต ประเพณี วัฒนธรรมและการปลูกฝังที่ตักมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ จนสืบสายและตกทอดมายังลูกหลาน^๑ ประกอบกับสังคมดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ก่อนที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบทในปัจจุบัน แต่ความตักมาตั้งแต่เมื่อครั้งอดีตก็ยังคงถูกสืบสานตามแนววิถีของพุทธศาสนิกชน^๒ ที่ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง ต่างพาบุตรหลานเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเกี่ยวพันกับวัด^๓ มีการชักชวนให้บุตรหลานหมั่นทำบุญตักบาตร เข้าวัดทำบุญ และฝึกจิตภาวนา สวดมนต์ ในทุก ๆ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^๔ ถือเป็นการดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยวิถีพุทธ^๕ โดยเฉพาะที่หมู่บ้านท่ากระดาง หมู่ ๓ ที่ประชาชนส่วนใหญ่รักษาศีลโดยเฉพาะศีล ๕ อย่างเคร่งครัด ทำให้ชุมชนและหมู่บ้านแห่งนี้ได้รับการยกย่องเป็นหมู่บ้านต้นแบบตามโครงการ

^๑ สัมภาษณ์ พระครูนิยุตโพนธธรรม, เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูนิเวศธรรมรัตน์, เจ้าอาวาส, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูนิทานกิจจาทร, เลขาเจ้าคณะอำเภอกำแพงแสน, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูนิติพลปราโมทย์, ประธานหน่วย อปต. มหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นายณเรษฐ์ ไกรสังข์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

หมู่บ้านรักษาศีล ๕ จนได้รับรางวัลหมู่บ้านศีล ๕ ดีเด่นในระดับจังหวัด ระดับคณะสงฆ์ภาค ๔ และในระดับคณะสงฆ์หนเหนือ^๖

จากการลงพื้นที่ที่ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยและวิถีพุทธ และมีการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับในห้วงเวลาที่ผ่านมา คณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ คณะสงฆ์อำเภอเก้าเอ้าแก้ว และคณะสงฆ์ตำบลมหาโพธิ์ รวมถึงวัดทุกวัดในตำบลมหาโพธิ์ได้มีการเทศนา จัดกิจกรรมเพื่อการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนพร้อมใจกันรักษาศีล ๕ พร้อมทั้งขับเคลื่อนพัฒนาตามแนวทางของศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างงาน สร้างอาชีพที่สุจริต ทั้งนี้หากวิเคราะห์ในมุมมองของการเสริมสร้างความสุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจนั้น จะพบว่า

๑. ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๑ ที่มุ่งเน้นเรื่องการไม่ฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการเบียดเบียนกันและกัน จากการสัมภาษณ์ พบว่า คนในชุมชนหรือคนในครอบครัว โดยเฉพาะคนที่เป็นสามี ภรรยา มีการทะเลาะวิวาทกันน้อยมาก^๗ ในหมู่บ้านท่ากระดางในทุกวัน วันธัมมัสสวนะประชาชนส่วนใหญ่นิยมที่จะชักชวนบุตรหลานและคนในครอบครัวเข้าวัดทำบุญ^๘ จะมีการสมาทานศีล ๕ โดยการรับศีล ๕ จากวัดมหาโพธิ์ได้ตั้งแต่เช้า จากนั้นพอช่วงสาย ๆ สำหรับคนที่มีการกิจหรือมีอาชีพการเกษตรหรืออื่นๆ ก็จะกระจายกันออกปฏิบัติหน้าที่^๙ ส่วนผู้สูงอายุหรือเด็ก ๆ ที่อาจจะตรงกับวันหยุดหรือช่วงปิดเทอมก็จะอยู่ปฏิบัติธรรม ถือศีลภาวนาอยู่ที่วัดทั้งในวันพระ ๘ ค่ำ และวันพระ ๑๕ ค่ำ^{๑๐} โดยเฉพาะในช่วงเช้าพรรษาจะมีการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ในทุกวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ หรือมีการจัดสวดมนต์เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์และสถาบันพระมหากษัตริย์^{๑๑} โดยการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งจะมีคนมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก^{๑๒} ก่อนการจัดงานแต่ละครั้งคณะกรรมการวัดก็จะประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านได้ทราบ ชาวบ้านก็จะมาร่วมกันทำบุญและร่วมกิจกรรมอย่างเนืองแน่น^{๑๓} ปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านท่ากระดางยังคงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาโดยการเข้าวัดปฏิบัติธรรม^{๑๔} ประกอบกับวัดมหาโพธิ์ได้ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชนและหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของประชาชนในย่านนี้^{๑๕} และเป็นเครื่องชีวิตความเป็นศูนย์รวมของคำว่า “บวร” โดยแท้จริง^{๑๖} เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะที่ประชาชนและชุมชนใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะในทุก ๆ มิติ ทั้งการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ ศูนย์ฝึกอบรม ศูนย์ประชุม ศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี ลาน

^๖ สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ์, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นายสกุลชาติ กสิพงษ์, ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ์, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ นายสิทธิพันธ์ ไกรสังข์, แพทย์ประจำตำบลมหาโพธิ์, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑

^๙ สัมภาษณ์ นายกล้า พรหมแอ่ง, รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายวิชัย อินทร์วร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางสมจิตร์ โพธิ์คำ, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายเทียมหาญ ชันทองดี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางสมศรี เงินบำรุง, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสมใจ สุขศิริ, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสัญญา พุ่มเงิน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางจำรูญ นวลระออง, ผู้แทนประชาชน, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

กีฬาชุมชน ลานกิจกรรมชุมชน และอื่น ๆ^{๑๗} โดยมี พระครูนิยุติโพธิธรรม เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ และเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิใต้ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจและจิตวิญญาณของคนในพื้นที่ เป็นผู้สนับสนุน และส่งเสริมให้ใช้วัดเป็นที่ฝึกกาย วาจา และฝึกใจให้บริสุทธิ์ สะอาด^{๑๘}

๒. ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๒ คือ การไม่ลักทรัพย์การงดเว้นจากการถือเอาสิ่งที่เป็นของมีค่าให้ด้วยอาการแห่งการขโมย ไม่ว่าจะทรัพย์นั้นจะอยู่ในที่ใด ๆ ก็ตาม การประพฤตินในการละความมักง่าย เอาไรต์เอาเปรียบ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีเมตตาธรรม ขณะเดียวกันในทุกสัปดาห์วัดก็จะถูกปรับพื้นที่ให้เป็นตลาดนัดชุมชน และเป็นศูนย์กลางในการสร้างรายได้และอาชีพให้แก่คนในชุมชน^{๑๙} ประชาชนสามารถนำเอาผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากภาคเกษตรหรือกลุ่มวิสาหกิจของชุมชน^{๒๐} รวมทั้งที่เป็นอาหารการกิน อาหารพื้นถิ่น และสินค้าต่าง ๆ ในชุมชนมาจำหน่ายหรือมาค้าขายที่วัดเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือน^{๒๑} นอกจากนี้ยังผู้สูงอายุและคลั่งภูมิปัญญาในชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการที่เกษียณอายุแล้ว ยังมาเปิดพื้นที่และสร้างโอกาสให้เด็กและเยาวชนมาฝึกหัดการละเล่นอังกะลุง การฟ้อนรำ การแสดงพื้นถิ่น และทักษะด้านต่าง ๆ จนเกิดการชำนาญแล้วไปแสดงตามงานประเพณีหรือกิจกรรมต่างๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ จังหวัด หรือหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและเอกชนเชิญมา^{๒๒} ทำให้เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งมีรายได้จากการแสดงหรือการทำงาน เป็นการฝึกความสะอาดบริสุทธิ์แห่งการได้มาของทรัพย์^{๒๓} และเป็นการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนเว้นจากพฤติกรรมโกง การลักขโมย รวมถึงพฤติกรรมทุจริตทุกประเภท^{๒๔} ซึ่งชุมชนนี้มีความประพฤตินี้มีระเบียบวินัย ยึดหลักการดำเนินชีวิตด้วยการส่งเสริมหลักสุจริตธรรมและความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐาน และเป็นปัจจัยส่งเสริมการแสวงหาปัจจัย ๔ ด้วยความสุจริต^{๒๕}

๓. ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๓ การไม่ประพฤตินิดในกามสำหรับศีล ๕ ข้อที่ ๓ การไม่ประพฤตินิดในกามนั้น ชาวบ้านท่ากระดางมีการดำรงชีวิตตามแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ปู่ ย่า ตา ยาย ได้ปลูกฝังและอบรมมา โดยเฉพาะในเรื่องการมีคู่ครองแบบผัวเดียวเมียเดียว^{๒๖} ในรุ่นต่อ ๆ มา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่และผู้อาวุโสในชุมชน หมู่บ้าน ตำบลก็จะมีกรอบและปลูกฝังเด็ก และเยาวชน ไม่ให้ประพฤตินิดในศีลข้อที่ ๓ เช่นกัน^{๒๗} และเด็กและเยาวชนในชุมชน หมู่บ้านส่วนใหญ่ก็ประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะพ่อ แม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ใหญ่

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางกระจ่าง หมวกเอี่ยม, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายสัญญา พุ่มเงิน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูนิยุติพลปราโมทย์, ประธานหน่วย อปต. มหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายเหี่ยมหาญ ชันทองดี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสมใจ สุขศิริ, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูนิยุติโพธิธรรม, เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูนิทานกิจจาทร, เลขาเจ้าคณะอำเภอเก้าเลี้ยว, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายสกุลชาติ กสิพงษ์, ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางกระจ่าง หมวกเอี่ยม, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูนิเวศธรรมรัตน์, เจ้าอาวาส, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ผู้ใหญ่และผู้อาวุโสในชุมชน หมู่บ้าน ตำบลก็จะประพฤติปฏิบัติให้เห็นถึงการรักษาศีลบริสุทธิ์ในข้อนี้เป็นตัวอย่าง^{๒๘} เมื่อคนในชุมชน ครอบครัว ญาติผู้ใหญ่ พ่อ แม่ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กๆ และอนุชนรุ่นหลังก็จะพากันประพฤติปฏิบัติตาม^{๒๙} หากเกิดปัญหาพลาตพลังหรือผิดพลาดเกิดขึ้น ผู้หลักผู้ใหญ่และผู้อาวุโสในชุมชน หมู่บ้าน ตำบลก็จะมี การพูดคุยกันเพื่อหาทางออกร่วมกัน^{๓๐} หรือหากลูก ๆ ซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองก็จะเปิดโอกาสให้ลูก ๆ ได้ปรึกษาหารือโดยไม่ต้องอายพ่อ แม่^{๓๑} จากการสังเกตพบว่าเด็กและเยาวชนในชุมชนในแถบนี้ จะได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัวเป็นเบื้องต้น โดยเริ่มตั้งแต่การรับประทานอาหารเย็นร่วมกันพ่อแม่ก็จะอาศัยโอกาสนี้คอยอบรมสั่งสอน ตักเตือน หรือในบางเวลาครอบครัวจะนั่งพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจกัน เมื่อพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานดี ลูกหลานก็เชื่อฟัง ปัญหาผู้ชายที่มีน้อย เพราะมีพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย แบบอย่างที่ดีด้วย

ขณะเดียวกันในปัจจุบันนี้ โรงเรียนและวัดก็เป็นส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการสอนหรือให้ความรู้ในเรื่องการระงับ ยับยั้ง หรือขังใจในเรื่องเพศศึกษาแก่เด็กนักเรียน^{๓๒} โดยคุณครูที่โรงเรียนก็จะเป็นผู้คอยสั่งสอน และปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนทำความดี และใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างกิจกรรม โดยให้ครูเป็นสื่อกลาง^{๓๓} ทั้งนี้เพราะปัจจุบันในบางครอบครัวพ่อแม่ต้องทำงานหนัก ต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ทำให้บางครั้งเกิดการดูแลไม่ทั่วถึง^{๓๔} ฉะนั้นทั้งโรงเรียนและวัดจะเป็นสถานที่คอยขัดเกลาหรือกล่อมเกลาจิตใจให้เด็กและเยาวชนเห็นโทษและพิษภัยของการไม่ระงับยับยั้งขังใจเรื่องเพศ ว่าจะมีผลดีและเสียต่ออนาคตอย่างไร^{๓๕} พร้อมทั้งมีการชักชวนและชักจูงให้เด็กและเยาวชนมาเข้าสู่กระบวนการปลูกฝังให้นับถือและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา ทั้งการถือศีล ฟังธรรม เพื่อเป็นการเบี่ยงเบนความสนใจในเรื่องเพศให้มาสนใจในเรื่องของธรรมะแทน^{๓๖}

๔. ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๔ ว่าด้วยการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ หรือการพูดคำหยาบ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ในชุมชนบ้านท่ากระดาง ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการพูดจากันอย่างสุภาพ ไพเราะ^{๓๗} เมื่อมีการพบปะพูดคุยหรือเข้าร่วมประชุมกันทั้งในระดับชุมชน ชมรม หรือกลุ่มคนก็ไม่มี ความขัดแย้ง^{๓๘} ในที่ประชุมทุกคนมีอิสระแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ สามารถแสดงออกถึงความ ต้องการของตนเองและหมู่คณะได้อย่างตรงไปตรงมา^{๓๙} จะเห็นได้จากเวลาทางวัดมหาโพธิ์จัดกิจกรรมที่เป็นส่วนร่วม ทุกคนต่างก็พร้อม

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายสัญญา พุ่มเงิน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสิทธิพันธ์ ไกรสังข์, แพทย์ประจำตำบลมหาโพธิ์, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ์, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสมศรี เงินบำรุง, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายวิชัย อินทร์วร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายสกุลชาติ กสิพงษ์, ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ์, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางจรรย์ นวลระยอง, ผู้แทนประชาชน, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางจรรย์ นวลระยอง, ผู้แทนประชาชน, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระครูนิทานกิจจาทร, เลขาเจ้าคณะอำเภอแก้วแก้ว, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางสมจิตร์ โพธิ์คำ, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ์, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางสมจิตร์ โพธิ์คำ, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

เพรียงกันและชวนขวยที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือ มีการร่วมแรงร่วมใจกันบนพื้นฐานของการพูดคุยสื่อสารที่เป็นไปด้วยไมตรีจิตที่ดีต่อกัน^{๔๐} ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวยังส่งผลออกไปถึงการปฏิบัติต่อกันในครอบครัวและสังคม^{๔๑} เมื่อเกิดความขัดแย้งกันในชุมชน หรือมีการทะเลาะ พุดจาใส่เสียดให้ร้ายกันและกัน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้หลัก ผู้ใหญ่ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ก็จะลงมาเจรจาไกล่เกลี่ยเตือนสติ และเป็นผู้ที่ห้ามปราม ตักเตือนลูกหลาน^{๔๒} ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่แล้วในชุมชนเวลามีปัญหาที่สามารถพูดคุยกันได้^{๔๓} การหลอกลวงให้ได้รับความเดือดร้อนจึงมักไม่ค่อยมีหรือเกิดขึ้น^{๔๔} ขณะเดียวกันในทุกวันธัมมัสสวนะหรือวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา พระครูนิยุติโพธิธรรม เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ และเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์ ก็จะสอนสั่งให้ผู้คนในชุมชนให้รักกัน ให้อภัยกัน ให้พูดเพราะ พูดแต่ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและหมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความสามัคคี ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข^{๔๕}

๕. ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ ข้อที่ ๕ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือสุราเมรัย อันเป็นของมีนเมา รวมถึงยาเสพติดต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในชุมชนมีการส่งเสริมกิจกรรมให้ประชาชนในตำบลมหาโพธิ์ได้ห่างไกลจากอบายมุข เช่น การเข้าร่วมโครงการงดเหล้าเข้าพรรษา^{๔๖} มีการรณรงค์เรื่องการต่อต้านยาเสพติด ไม่มีการขาย บุหรี่ สุราหรือเล่นอบายมุขในบริเวณวัด^{๔๗} และก่อนหน้านั้นในสมัยที่ ดร.ปรีชา เรืองจันทร์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ก็เคยมีนโยบายส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่ปลอดและสะอาดจากอบายมุขตั้งคำขวัญที่ว่า “วัดไม่บาร์ ศาลาไม่ใช่บ่อน”^{๔๘} และมีการส่งเสริมให้ลานวัดเป็นลานกีฬาเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย โดยเฉพาะชมรมแอโรบิกที่มีผู้ที่สนใจเข้าร่วมในแต่ละวันจำนวนมาก ทั้งนี้เพื่อชักนำให้ชาวชุมชนห่างไกลจากอบายมุขทั้งปวง^{๔๙}

จากการสังเกตพฤติกรรมและบริบทของชุมชน ยังพบว่า ประชาชนชุมชนบ้านท่ากระด้างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ โดยมี พระครูนิยุติโพธิธรรม เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดมหาโพธิ์ได้ เป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน นอกจากนี้ ยังพบว่า ในการจัดกิจกรรมงานบุญ หรือโครงการต่าง ๆ ประชาชนในพื้นที่จะมีการทำงานเป็นทีม เนื่องจากมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถื่น และผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสมัครสมาน สามัคคีและมีการบริหารจัดการร่วมกันในกิจการของส่วนรวม รวมถึงการร่วมและระดมสรรพกำลังเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน อีกทั้งยังพบว่าประชาชนในชุมชนบ้านท่ากระด้างมีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ดี

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูนิยุติโพธิธรรม, เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ์, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางกระจ่าง หมวกเอี่ยม, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูนิเวศธรรมรัตน์, เจ้าอาวาส, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสมศรี เงินบำรุง, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสกุลชาติ กสิพงษ์, ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ์, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางจำรูญ นวลระออง, ผู้แทนประชาชน, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูนิยุติโพธิธรรม, เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ์, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสัญญา พุ่มเงิน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูนิทานกิจจาทร, เลขาเจ้าคณะอำเภอเก้าเลี้ยว, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ์, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

งามให้กับเด็กและเยาวชน และมีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล ๕ จนนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์
ปรองดอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ทั้งนี้จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ การสังเกต และการ
สัมภาษณ์เชิงลึก สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ว่า กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนว
พระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์นั้น มา
จากเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หลักบรร
และความเป็นพุทธศาสนิกชนของประชาชนในพื้นที่ ที่สะท้อนหรือแสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติ
การร่วมแรงร่วมใจ การอบรมสั่งสอน การขัดเกลาและกล่อมเกลา ที่สืบสานและสืบทอดมาจากบรรพ
บุรุษ จนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการฝึกพัฒนา จน
เกิดคุณค่าและเป็นชุมชนหมู่บ้านต้นแบบที่จะนำไปสู่การขยายผลในพื้นที่อื่น และเป็นหมู่บ้านชุมชน
ต้นแบบที่จะนำมาซึ่งความสุจริตที่เกิดขึ้นทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจ ดังนี้

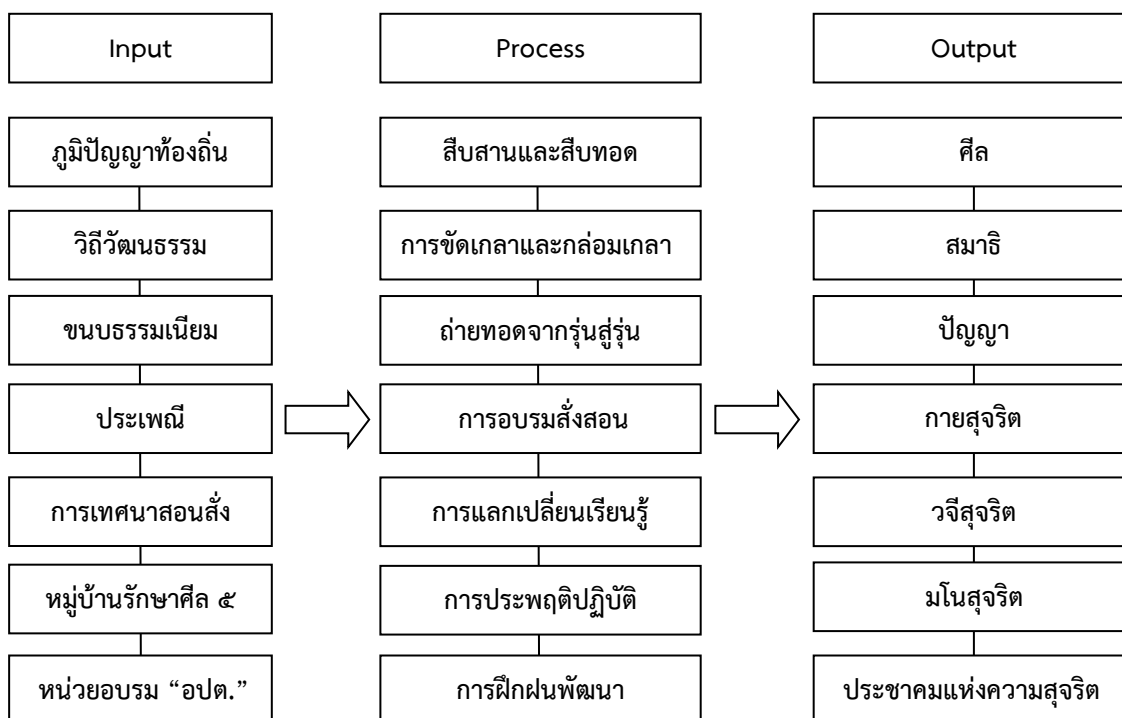
ด้านกายสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นทางกายก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น
ดื่มสุรายาเมา หรือทำร้าย ทะเลาะ เบาะแว้ง ซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และเป็น
การป้องกัน ต่อต้าน ความเสื่อมและการกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ประกอบกับการมีจารีต
ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงาม รวมถึงการสอนสั่ง อบรม กล่อมเกลา และการเป็นแบบอย่างที่ดีของ
บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อ แม่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ชุมชน ยังเป็นส่วนสนับสนุน
ส่งเสริม หรือเสริมสร้างให้ลูกหลานและอนุชนได้ประพฤติ ปฏิบัติตาม จนนำมาซึ่งความสามัคคี
สมานฉันท์ ปรองดอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้
เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีการส่งเสริมให้เกิด
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการป้องกันการฉ้อฉล ทุจริตคอร์ปชั่น มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์
สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว มีการสนับสนุนการให้
ความเคารพและให้เกียรติกัน ให้ความเสมอภาคกับคนทุกคนและไม่สนับสนุนให้ผู้ใดทำลายลบลู่
เกียรติและวงศ์ตระกูลของคนอื่น ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน

ด้านวจีสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่
เกิดขึ้นทางวาจาก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ มีการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูด
เพื่อเจ้อ หรือการพูดคำหยาบ พูดคุยหรือสื่อสารที่เป็นไปด้วยเมตริจิตที่ดีต่อกัน พูดเพราะ พูดแต่
ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและหมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความ
สามัคคี ปรองดอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิด
การพูดจาดีต่อกันและกัน มีการส่งเสริมไม่ให้เกิดการพูดจาส่อเสียดกันและกัน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะ
บอกสอนลูกหลานไม่ให้มีการไม่พูดเท็จ มีอะไรก็ขอให้คุยกันตรงๆ มีการส่งเสริมให้เกิดพูดให้เกียรติ
ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดเพื่อสร้างความสมัครสมาน สามัคคี เมื่อมีการ
ทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมี
ข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพื่อเจ้อหรือพูดเกินความเป็นจริง เวลาทำงานร่วมกันจะมีการพูดคุย
กันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรก

เสียหาย พุดแต่คำสุภาพนุ่มนวล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยกกัน

ด้านมโนสุจริต เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านมีการสืบสาน กล่อมเกลา และสอนสั่งในเรื่องของวิถีชีวิต จารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และมีหลัก “บวร” เป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็จะก่อให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง และนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ก็จะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้ออาทร รู้จักห่วงใยในความรู้สึกของคนอื่นและเพื่อนร่วมงานบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม คิดสิ่งที่ดีงาม คิดในเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักความพอเพียง ไม่ละโมภ หรือคิดหาทางเอาแต่จะได้ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักการให้ เป็นผู้เสียสละ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

จากการวิเคราะห์สามารถสรุปเป็นแผนภาพกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ได้ตามแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

๔.๓ รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา ของชุมชนและหมู่บ้าน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้ข้อสรุปเชิงสถิติ และนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้เห็นกรอบแนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านที่จะได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) พระสังฆาธิการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชน^{๕๐} ซึ่งได้ร่วมกันร่วมแสดงแง่คิด มุมมอง และสะท้อนข้อเท็จจริงที่เกิดหรือมีขึ้น ซึ่งผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) นำเข้าสู่การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลและหาข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน^{๕๑} พบว่า กระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านนั้น มาจากกระบวนการ ๗ ขั้นตอน กล่าวคือ มีการสืบสานและสืบทอด มีการขัดเกลาและกล่อมเกลา มีถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการอบรมสั่งสอน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ และมีการฝึกฝนพัฒนา ฉะนั้นเพื่อรวบรวมรายละเอียดให้เกิดความสมบูรณ์ประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่ง “รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน” ที่จะมีส่วนส่งเสริมสนับสนุน หรือเกื้อหนุนให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ตามหลักแห่งความสุจริตใน ๓ มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสุจริต ด้านมโนสุจริต รวมถึงความเป็นผู้มีศีล สมาธิ ปัญญา และการก่อเกิดประชาคมแห่งความสุจริตนั้น สิ่งที่สำคัญในกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชนนั้น ค้นพบดังนี้

๑. สืบสานและสืบทอด

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คนชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงาและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ การสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ของปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว^{๕๒} ไม่ว่าจะเป็นอย่างงามความดีในเรื่องของการดำเนินชีวิตตามกรอบแห่งศีล จาริต ประเพณี วัฒนธรรม ที่ท่านเหล่านั้นได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ^{๕๓} ไม่ว่าจะเป็นการพาลูกพาหลานเข้าวัดทำบุญ รักษาศีล เจริญจิตภาวนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญอื่นๆ^{๕๔} การรู้รักสามัคคีกัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

^{๕๐} รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, อ้างถึงในบทที่ ๓ หน้า ๖๖-๖๗.

^{๕๑} รายนามผู้เชี่ยวชาญเชิงพื้นที่, อ้างถึงในบทที่ ๓ หน้า ๖๗.

^{๕๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิกวัดมหาโพธิ์ใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

กัน การช่วยเหลือเจือจลกันในยามที่ตกทุกข์ได้ยาก หรือมีความลำบากมาเยือน มีอะไรไม่ถูกไม่ต้องก็ จะคอยตักเตือนสั่งสอน ผ่อนหนักผ่อนเบา และให้อภัยซึ่งกันและกัน เมื่อเกิดการก้าวล่วงหรือล่วงเกิน ทั้งที่กระทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ^{๕๕} ทั้งนี้เพื่อสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน และนำมาซึ่งการให้ เกียรติให้ความเคารพนับถือกันเฉกเช่นพี่น้อง^{๕๖} ขณะเดียวกันความเป็นผู้มีจิตสำนึก จิตอาสา และจิต สาธารณะยังส่งผลให้ผู้คนในชุมชนและสังคม ต่างเสียสละเวลามาช่วยกันทำงานอันเป็นกุศล ทั้งที่เป็น งานเกี่ยวกับวัด เกี่ยวกับชุมชน หรือสละประโยชน์บางสิ่งบางอย่างเพื่อลูกหลานในชุมชน เช่น ชมรม อังกะลุง ชมรมเพลงฉ่อยเพลงอีแซวที่คุณตา คุณยายเสียสละเวลามาฝึกฝน สั่งสอนให้ลูกหลานได้มี ได้ เกิดทักษะ และสามารถสร้างรายได้หรือทุนการศึกษา ซึ่งการขับเคลื่อนหรือดำเนินการในลักษณะนี้ ปู่ ย่า ตา ยายในยุคสมัยก่อนก็ปฏิบัติหรือทำแบบนี้กับเด็กๆ ในสมัยนั้นเช่นกัน^{๕๗}

๒. การขัดเกลาและกล่อมเกลา

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คน ชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงาและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะ มีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการก็คือการขัดเกลาและ กล่อมเกลาจิตใจ การปฏิบัติปฏิบัติ จากความหยาบกร้าน แข็งกระด้าง ให้กลับกลายเป็นความนุ่มนวล อ่อนโยน อ่อนน้อม ถ่อมตน ซึ่งจะเกิดขึ้นกับทุกคนในชุมชนและหมู่บ้านแถบนี้^{๕๘} ทั้งที่เป็นการขัด เกลาและกล่อมเกลาโดยตรงจากที่บ้านหรือที่โรงเรียน และการขัดเกลาและกล่อมเกลาที่เกิดจากการ อยู่ร่วมในสังคมหรือเข้าร่วมในสังคม^{๕๙} ทั้งที่ในหมู่บ้านหรือในวัดมหาโพธิ์ได้ ที่ผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนจะ ช่วยกันสอดส่องดูแล ตักเตือน สั่งสอนให้เด็กและเยาวชนในชุมชนหมู่บ้านให้เป็นเด็กดี^{๖๐} โดยเฉพาะ อย่างยิ่งแล้วที่วัดมหาโพธิ์ได้ หลวงพ่อพระครูนิยุติโพธิธรรม เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดมหา โพธิ์ได้ก็จะเทศนาสั่งสอนในเรื่องนี้อยู่เป็นประจำ ถือเป็น การขัดเกลาและกล่อมเกลาการประพฤติ ปฏิบัติและจิตใจของเด็กและเยาวชนตามหลัก “บวร” ที่ทุกคน ทุกฝ่ายต่างก็ช่วยกัน ต่างก็รับเอาเป็น ธุระ ที่จะทำให้ลูกหลานเป็นคนดี และเป็นผู้ที่มาสืบทอดคุณความดีที่ชุมชนหมู่บ้านได้ยึดถือและ ปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๖๑}

^{๕๕} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๖} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๗} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางทองหยิบ ศักดิ์เพชร, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๕๘} สนนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เภรัญญิกวัดมหาโพธิ์ได้, ๑ เมษายน ๒๕๖๒

^{๕๙} สนนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๐} สนนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๑} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

๓. ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คน ชุมชนและหมู่บ้านท่ากระดางและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะมีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลาของบรรพบุรุษแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการก็คือ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น^{๖๒} ทั้งนี้เพราะชุมชนและหมู่บ้านท่ากระดางเป็นชุมชนเก่าแก่ เป็นจุดยุทธศาสตร์และพื้นที่ประวัติศาสตร์ เป็นต้นว่าในรัชสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระพาสต้นทางเรือไปทางหัวเมืองในทางภาคเหนือ ได้แวะพักที่วัดเขาดินและทรงร่วมบริจาคสร้างวัด พร้อมกันนั้นยังทรงเลื่อมใสในศิลาจารวัตรของหลวงพ่เฮง ซึ่งเป็นพระสายสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน พร้อมกับทรงแต่งตั้งให้เป็นพระครูชั้นพิเศษที่ “พระครูพิสิษฐสมถคุณ” เป็นพระอุปัชฌาย์ที่สามารถบวชพระได้ทั่วประเทศสยาม และถูกนิมนต์ให้ไปร่วมในพิธีสำคัญ ๆ ในพระราชวังเสมอ พร้อมกันนั้นยังได้ถวายเครื่องอัฐบริวารและเครื่องสังเค็ดหลายรายการ ซึ่งได้ถูกเก็บไว้เป็นอนุสรณ์ในพิพิธภัณฑสถานของวัดมหาโพธิ์ได้^{๖๓} ถือเป็นเรื่องราวที่ถูกสืบทอดเล่าขานถึงคุณงามความดีของหลวงพ่เฮง และลูกหลานทุกคนที่เกิดและเติบโตในชุมชนและหมู่บ้านนี้ก็ให้ความเคารพ บูชา และกราบไหว้หลวงพ่เฮง และปฏิญาณตนที่จะเป็นคนดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามแนวของหลวงพ่เฮงที่ได้สอนสั่ง และผู้หลักผู้ใหญ่ได้สืบทอดและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน^{๖๔} ขณะเดียวกันในปัจจุบันนี้ยังมีโครงการยกย่องความดีของกันและกัน โดยเฉพาะในโอกาสสำคัญทุกวันพระเมื่อเสร็จสิ้นศาสนกิจและมีโอกาสได้พบปะพูดคุยกัน ก็จะทำให้ทุกคนได้มีโอกาสยกย่องความดีของคนอื่นที่ดีได้มีโอกาสพบเห็นหรือสัมผัส ถือเป็นกิจกรรมการสะท้อนคุณค่าความดีที่มาจาก การประพฤติ ปฏิบัติทางกาย วาจา รวมถึงความคิดและทัศนคติที่มาจากจิตใจที่บริสุทธิ์ด้วย^{๖๕}

๔. การอบรมสั่งสอน

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คน ชุมชนและหมู่บ้านท่ากระดางและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะมีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลา และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นของบรรพบุรุษแล้ว ชุมชนและหมู่บ้านท่ากระดางยังมีเรื่องของการอบรมสั่งสอนบุตรธิดาให้เป็นคนดีและประพฤติปฏิบัติตามกรอบของศีลธรรมอันดีตามแบบฉบับวิถีไทย วิถีพุทธ^{๖๖} กล่าวคือ พ่อแม่ผู้ปกครองที่หมู่บ้านและชุมชนแห่งนี้ จะคอยตักเตือน อบรม สั่งสอนบุตรหลานในตอนที่ได้พบปะหน้าตากันตอนรับประทานอาหารหรือทานข้าวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นมือเช้า มือเที่ยง และโดยเฉพาะมือเย็นหมู่บ้านและชุมชนที่นี้จะให้ความสำคัญมาก เพราะตลอดระยะเวลาของการรับประทานอาหารร่วมกัน

^{๖๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิกวัดมหาโพธิ์ใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

นอกจากจะมีการสอบถามสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกันแล้ว ก็จะมีเรื่องของการบอกสอน ตักเตือน ชี้แนะ ชี้นำความประพฤติ แนวคิดหรือทัศนคติอยู่เสมอ ๆ ขณะเดียวกันชุมชนและสังคมก็จะพากันคอยบอกสอนหรือตักเตือนเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมื่อมีโอกาสเสมอ ๆ^{๖๗}

๕. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คนชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงาและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะมีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านแล้ว^{๖๘} ชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงายังมีเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ถือเป็นชุมชนและหมู่บ้านที่ร่วมสมัย เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านแล้ว^{๖๙} พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านก็ยังสามารถที่จะเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนได้ ทั้งนี้เพราะเข้าใจว่าเด็กและเยาวชนในสมัยนี้มีความเก่งในเรื่องของเทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่าคนสมัยเก่า และสามารถที่จะค้นคว้า สืบค้น เอาจริงความรู้หรือข้อมูลสารสนเทศสมัยใหม่มาสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปรับตัวได้ดีกว่า^{๗๐} ถือเป็น การดำรงอยู่และการทำงานร่วมกันของคนสองวัย เป็นสังคมร่วมสมัยที่ผู้คนในชุมชนหมู่บ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้การพัฒนาชุมชนและหมู่บ้านขับเคลื่อนไปอย่างพร้อมเพรียง สมครสมานสามัคคีกัน^{๗๑}

๖. การประพฤติปฏิบัติ

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คนชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงาและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะมีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การขัดเกลาและกล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้ว ชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงายังมีเรื่องของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนหมู่บ้านประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน^{๗๒} เป็นต้นว่า การมีสมานฉันท์ สมครสมานสามัคคี กลมเกลียวกัน การร่วมกันสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านและ

^{๖๗} สทนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๘} สทนากลุ่มเฉพาะ, นางทองหยิบ ศักดิ์เพชร, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๖๙} สทนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แมติเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๐} สทนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๑} สทนากลุ่มเฉพาะ, นางเพลินตา เงินบำรุง, กรรมการกองทุนหมู่บ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สทนากลุ่มเฉพาะ, นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

ชุมชน^{๗๓} นอกจากนั้นยังประพฤติปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์สะอาดทั้งทางกาย วาจา และ จิตใจ เป็นต้นว่า การหมั่นเข้าวัดทำบุญ สวดมนต์ เจริญจิตภาวนา การหมั่นรักษาศีล โดยเฉพาะศีล ๕ เป็นพื้นฐาน^{๗๔} มีการดำเนินชีวิตตามกรอบของอริยมรรคหรือมรรคมืองค์ ๘ เป็นต้นว่าการประกอบสัมมาชีพหรือ สัมมาอาชีพะ สัมมากรรมันตะ และตั้งอยู่บนหลักของสัมมาทิฐิและสัมมาสมาธิ^{๗๕} เมื่อพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้านชุมชนกระทำตนเป็นต้นแบบที่ดี เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านและ ชุมชนก็จะปฏิบัติตาม^{๗๖} ถือเป็นการสืบสานคุณงามความดีที่มาต้นแบบที่ใสสะอาด การสืบทอดหรือ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์สะอาด^{๗๗} จึงเกิดขึ้นบนฐานของความสุจริตทั้งมิติของ ความสุจริตทั้งมิติของกายที่สุจริตไม่แสดงออกถึงการคดโกงทุจริต (กายสุจริต) การไม่ใช้วาจาบิดเบือน หรือสื่อสารเพื่อให้มาซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่มีควรมีควรมิควรมี (วจีสุจริต) และการไม่คิดมุ่งหวังที่จะได้ประโยชน์ เพื่อหาช่องทางแย่งชิง หรือทุจริตคดโกง (มโนสุจริต)^{๗๘} ชุมชนหรือหมู่บ้านที่ใสสะอาดจึงเริ่มต้นที่การ ประพฤติปฏิบัติของกลุ่มบุคคลเชิงปัจเจกในครอบครัว คือ พ่อ แม่ และลูก^{๗๙} เมื่อคนเหล่านี้ประพฤติ ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์สะอาด ครอบครัวเหล่านั้นก็จะบริสุทธิ์สะอาดตาม และความสะอาดของแต่ละ ครอบครัวก็ย่อมส่งผลทำให้หมู่บ้านสะอาด อันจะต่อเนื่องไปสู่สังคม ประเทศชาติ และโลกสะอาด มากยิ่งขึ้น^{๘๐}

๗. การฝึกฝนพัฒนา

ในการที่จะทำให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา ใจนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้คน ชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงาและในเขตตำบลมหาโพธิ์ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมากก็คือ นอกจากจะ มีการสืบสานและสืบทอดเจตนารมณ์ การชดเชลาและกล่อมเกล่า การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรม สั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้ว การประพฤติปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว เด็กและเยาวชนใน ชุมชนและหมู่บ้านทำกระตังงายังต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ เพื่อก่อให้เกิด การอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ^{๘๑} ประกอบด้วย

^{๗๓} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางสุนัน ฐุปัจจันทร์, ผู้แทนชาวบ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๔} สนนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิกวัดมหาโพธิ์ใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๕} สนนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๖} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๗} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางศีก์สมณต์ ศุภตะ, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๘} สนนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๗๙} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางเพลินตา เงินบำรุง, กรรมการกองทุนหมู่บ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๒

^{๘๐} สนนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๘๑} สนนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

๑. การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพุดิตีและงดงามทางกาย โดยงดเว้นจากการเบียดเบียน ทะเลาะเบาะแว้ง และทำร้ายกันในชุมชน^{๒๒} การไม่แย่งชิง คดโกง ยักยอก และลักพาสิ่งของที่เจ้าของมิได้อนุญาต^{๒๓} และการประพุดิตีในเรื่องกามคุณจนขาดความสำรวมระวัง^{๒๔} ซึ่งการประพุดิตีปฏิบัติให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด ในศีลทั้ง ๓ ข้อนี้ จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งไม่ให้ไขว่เขวหรือหลงไปตามสิ่งยั่วยุ

๒. การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพุดิตีและงดงามทางวาจา โดยการงดเว้นจากการพูดเท็จ และบิดเบือนเพื่อให้มา หรือให้บุคคลอื่นในทางที่ผิด^{๒๕} การพูดจาเหน็บแนม และส่อเสียดบุคคลอื่น การพูดคำหยาบคายเพื่อให้คนอื่นเจ็บใจ^{๒๖} และการพูดจาเพื่อเจ้อ หาสาระมิได้จากการพูดเหล่านั้น ซึ่งการประพุดิตีปฏิบัติให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด^{๒๗} ในศีลข้อที่ ๔ นี้ จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนา ทั้งนี้เพราะคำพูดถือเป็นอาวุธสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ฉะนั้นจะต้องหมั่นหรือพยายามฝึกฝนเพื่อก่อให้เกิดการพูดดี พูดเพราะจนเป็นนิสัย เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุข

๓. การฝึกฝนพัฒนาให้เกิดการประพุดิตีและงดงามทางจิตใจ โดยการไม่เพ่งเล็งที่จะแสวงหาช่องทางเพื่อให้ทรัพย์สินสมบัติของคนอื่น การไม่ผูกพยาบาทจองเวรคนอื่น และการมีความคิดในทางที่ถูกต้องเหมาะสม^{๒๘} มีปัญญาคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง ซึ่งการประพุดิตีปฏิบัติให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด^{๒๙} ในเรื่องของความคิด ทศนคติ หรือมมมมมที่ใสสะอาดนั้น จำเป็นจะต้องผ่านการฝึกฝนและพัฒนา^{๓๐} ทั้งนี้เพราะความคิดที่เป็นไปตามทำนองคลองธรรมจะทำให้การอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนและสังคมเป็นไปด้วยความสงบสุขและสันติในที่สุด

^{๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิกวัดมหาโพธิ์ใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางสุนัน ฐปจันทร์, ผู้แทนชาวบ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิกวัดมหาโพธิ์ใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ, พันเอกสมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางสุนัน ฐปจันทร์, ผู้แทนชาวบ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายชูเชษฐ์ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

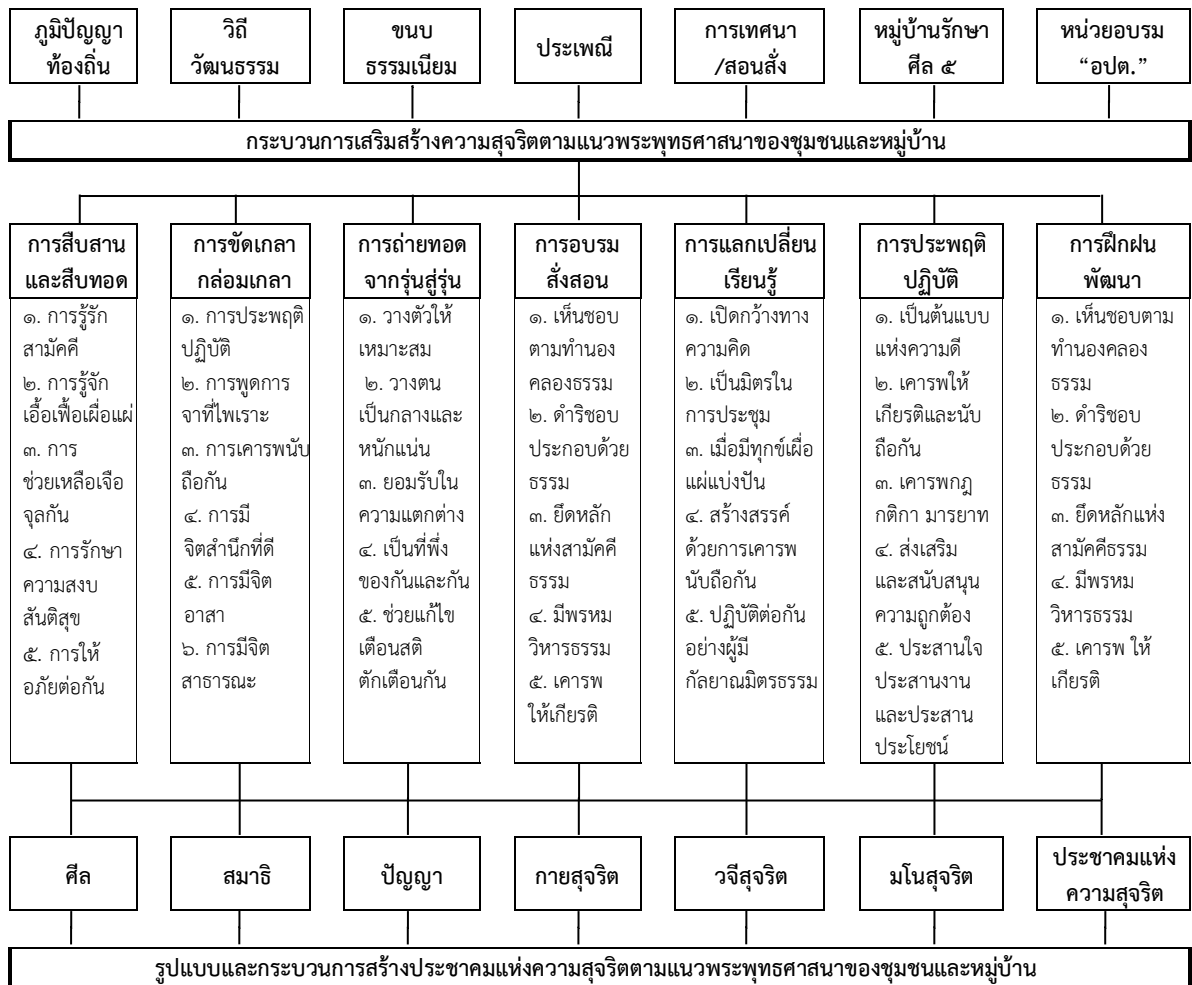
^{๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอแก้วเสี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางเพลินตา เงินบำรุง, กรรมการกองทุนหมู่บ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางศิกัสมณต์ ศุภตะ, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ์, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ และสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ผ่านกระบวนการการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลและหาข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่ รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน สุดท้ายคณะผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน” ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ อธิบายได้ว่า รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น สิ่งที่สำคัญและสำคัญที่จะต้องดำเนินการสร้างสรรค์พัฒนาในด้านการสืบสานและสืบทอด การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกฝนพัฒนา ผ่านกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านนั้น มีรายละเอียดดังนี้

๑. ด้านการสืบสานและสืบทอด สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการสืบสานและสืบทอด ในเรื่องดังนี้

- ๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความรู้รักสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- ๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- ๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- ๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการรักษาความสงบ สันติสุขให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน
- ๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการให้อภัยต่อกันให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

๒. ด้านการขัดเกลากล่อมเกลา สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลา ในเรื่องดังนี้

- ๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ สะอาด ตามระเบียบ แบบแผน หรือขนบธรรมเนียมประเพณี
- ๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการพูดการจาที่ไพเราะ เสนาะหู และเป็นที่รักสำหรับผู้ฟัง
- ๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการเคารพนับถือกัน ไปลามาไหว้ เคารพและให้เกียรติผู้หลักผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
- ๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการมีจิตสำนึกที่ดี มองโลกในแง่ดี รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- ๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการมีจิตอาสา พร้อมทั้งจะสนับสนุนกิจการงานเพื่อสังคมอยู่เป็นนิจ
- ๖) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขัดเกลากล่อมเกลาในเรื่องของการมีจิตสาธารณะ เห็นหรือให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๓. ด้านการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในเรื่องดังนี้

- ๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการวางตัวให้เหมาะสมกับกาลเทศะที่ดำเนินอยู่
- ๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการวางตนเป็นกลางและการมีความหนักแน่นในเหตุผลหรืออุดมการณ์

๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะการดำรงอยู่ในสังคมพหุวัฒนธรรม

๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการเป็นที่พึ่งของกันและกัน โดยเฉพาะในยามที่ประสบกับปัญหาหรือภาวะวิกฤต

๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นในเรื่องของการช่วยแก้ไขเดือนสติ ตักเตือนกัน เพื่อให้มีสติจะได้ไม่เกิดความประมาทหรือพลาดพลั้ง

๔. ด้านการอบรมสั่งสอน สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอน ในเรื่องดังนี้

๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือเยาวชน ยุวชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้ที่มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือเยาวชน ยุวชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้ที่มีความดำริชอบประกอบด้วยธรรม

๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือเยาวชน ยุวชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้ที่ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม

๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือเยาวชน ยุวชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้ที่มีพรหมวิหารธรรม

๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการอบรมสั่งสอนบุตรหลานหรือเยาวชน ยุวชนในหมู่บ้านให้เป็นผู้ที่มีความเคารพ ให้เกียรติผู้อื่นอยู่เสมอ

๕. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในเรื่องดังนี้

๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปิดกว้างทางความคิด

๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดการเป็นมิตรในการประชุม

๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เมื่อมีทุกข์เพื่อให้เกิดการเผื่อแผ่แบ่งปัน

๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานของการเคารพนับถือกัน

๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๖. ด้านการประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติในเรื่องดังนี้

๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อเป็นต้นแบบแห่งความดี

๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความเคารพให้เกียรติและนับถือกัน

๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเคารพกฎ กติกา มารยาท

๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้ร่วมกันส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง

๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้ประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๗. ด้านการฝึกฝนพัฒนา สิ่งที่สำคัญในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเป็นหมู่บ้านช่อสะอาดนั้น จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาในเรื่องดังนี้

๑) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

๒) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีการดำริในเรื่องที่ชอบประกอบด้วยธรรม

๓) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม

๔) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยพรหมวิหารธรรม

๕) การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการฝึกฝนพัฒนาตามแนวทางแห่งความสุจริตเพื่อให้ทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชนมีความเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน และ ๓) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ในการวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยเป็นการศึกษาทั้งเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaires) จากประชาชนในหมู่บ้านชุมชนในเขตตำบลมหาโพธิ์ อำเภอแก้งเตี้ย จังหวัดนครสวรรค์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ประชาชนชาวบ้านหรือประชาชนชุมชน และตัวแทนจากประชาชนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน โดยมีการเชื่อมโยงข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพไปสู่การสังเคราะห์เป็นรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีความสมบูรณ์ก่อนที่จะนำเสนองานวิจัยต่อสาธารณะ ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา” เป็นการศึกษาในรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่การเป็นต้นแบบของหมู่บ้านชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสะอาด บริสุทธิ์ และเป็นประชาคมแห่งความสุจริตที่อาจจะเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ในอนาคต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๘$) ด้านมโนสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๕$) และด้านวจีสุจริต ($\bar{X} = ๓.๘๑$)

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านกายสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะในข้อที่ ๒ ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๐๙$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๘ ในหมู่บ้าน ตำบลไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน ($\bar{X} = ๓.๘๐$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเรื่องนี้อาจจะมีปัญหาหลงเหลืออยู่บ้างเมื่อผู้คนมาอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน จึงอาจจะมีการกระทบกระทั่งและข่มเหงรังแกกันเกิดขึ้นบ้างในบางโอกาส

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านวจีสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๑$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ ๘ ในหมู่บ้าน ตำบล เวลาทำงานร่วมกันจะมีการพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๑$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ในหมู่บ้าน ตำบล เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพื่อเจ้าหรือพูดเกินความเป็นจริง ($\bar{X} = ๓.๗๒$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการทำงานอาจจะมีผู้ร่วมงานบางคนที่ชอบพูดแสดงวิสัยทัศน์ หรือภูมิรู้ และมักใช้เวลาในการอธิบายยาวนานมากกว่าปกติ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประชุมร่วมกัน

ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านมโนสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๘๕$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ ๑ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๓.๙๕$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ ๗ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น ($\bar{X} = ๓.๗๖$) ทั้งนี้เนื่องจากว่าในสังคมความเป็นที่ เป็นน้องของประชาชนในตำบลมหาโพธิ์ อำเภอแก้งลำเจียก จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่จะอยู่กันแบบ พี่พวาค้าย และมีความเป็นพี่เป็นน้องกันอย่างแน่นแฟ้น ในการบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่นจึงอาจจะมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เพราะการรักสามัคคี การเคารพนับถือกันแบบพี่น้องนั้น การคิดแบบมุ่งร้ายทำลายจึงมักจะไม่ค่อยมีหรือไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

๒. กระบวนการเสริมสร้างตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

กระบวนการเสริมสร้างตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในตำบลมหาโพธิ์ อำเภอแก้งลำเจียก จังหวัดนครสวรรค์นั้น ประชาชนส่วนใหญ่จะดำเนินชีวิตตามแนววิถีไทยและวิถีพุทธ และมีการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับในช่วงเวลาที่ผ่านมามีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอำเภอแก้งลำเจียก และคณะสงฆ์ตำบลมหาโพธิ์ รวมถึงวัดทุกวัดในตำบลมหาโพธิ์ได้มีการเทศนา จัดกิจกรรมเพื่อการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนพร้อมใจกันรักษาศีล ๕ พร้อมทั้งขับเคลื่อนพัฒนาตามแนวทางของศูนย์อบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างงาน สร้างอาชีพที่สุจริต ทั้งนี้หากวิเคราะห์ในมุมมองของการเสริมสร้างตามแนวพระพุทธศาสนาทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนี้

ด้านกายสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางกายก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น ตีมสุรยาเมา หรือทำร้าย ทะเลาะ เบาะแว้ง ซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และเป็น การป้องกัน ต่อต้าน ความเสื่อมและการกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ประกอบกับการมีจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงาม รวมถึงการสอนสั่ง อบรม กล่อมเกลา และการเป็นแบบอย่างที่ดีของ บรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อ แม่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ชุมชน ยังเป็นส่วนสนับสนุน ส่งเสริม หรือเสริมสร้างให้ลูกหลานและอนุชนได้ประพฤติ ปฏิบัติตาม จนนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีการส่งเสริมให้เกิด ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการป้องกันการฉ้อฉล ทุจริตคอร์ปชั่น มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตแบบพัวเดียวเมียเดียว มีการสนับสนุนการให้ ความเคารพและให้เกียรติกัน ให้ความเสมอภาคกับคนทุกคนและไม่สนับสนุนให้ผู้ใดทำลายลบล้าง เกียรติและวงศ์ตระกูลของคนอื่น ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน

ด้านวจีสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางวาจาก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ มีการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูด เพ้อเจ้อ หรือการพูดคำหยาบ พูดคุยหรือสื่อสารที่เป็นไปด้วยเมตตริจิตที่ดีต่อกัน พูดเพราะ พูดแต่ ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและหมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความ สามัคคี ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิด การพูดจาดีต่อกันและกัน มีการส่งเสริมไม่ให้เกิดการพูดจาส่อเสียดกันและกัน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะ บอกสอนลูกหลานไม่ให้มีการไม่พูดเท็จ มีอะไรก็ขอให้คุยกันตรงๆ มีการส่งเสริมให้เกิดพูดให้เกียรติ ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดเพื่อสร้างความสมัครสมาน สามัคคี เมื่อมีการ ทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมี ข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพ้อเจ้อหรือพูดเกินความเป็นจริง เวลาทำงานร่วมกันก็จะมี การพูดคุย กันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรก เสียดาย พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิด การพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยกกัน

ด้านมโนสุจริต เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านมีการสืบสาน กล่อมเกลา และสอนสั่งในเรื่องของ วิถีชีวิต จารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และมีหลัก “บวร” เป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็จะทำให้เกิดการ ปลุกฝังค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง และนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ก็จะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข ทั้งนี้ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ซึ่งกันและกันบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้ออาทร รู้จักห่วงใยในความรู้สึกของคนอื่นและ เพื่อนร่วมงานบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ไม่พยายาบาทปองร้ายผู้อื่น บอกสอน ลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม คิดสิ่งที่ดีงาม คิดในเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม บอกสอน ลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักความพอเพียง ไม่ละโมภ หรือคิดหาทางเอาแต่จะได้ บอกสอนลูกหลานให้เป็น

ผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น บอกลอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักการให้ เป็นผู้เสียสละ บอกลอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และบอกลอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

๓. รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนา

รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ควรมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนในเรื่องดังต่อไปนี้

๑. การสืบสานและสืบทอด สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การรู้จักสามัคคี ๒) การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๓) การช่วยเหลือเอื้อจูลกัน ๔) การรักษาความสงบ สันติสุข และ ๕) การให้อภัยต่อกัน

๒. การขัดเกลาถ่อมเกลา สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การประพฤติปฏิบัติดี ๒) การพูดพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวาน ๓) การให้ความเคารพนับถือกัน ๔) การมีจิตสำนึกที่ดี ๕) การมีจิตอาสา และ ๖) การมีจิตสาธารณะ

๓. การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การวางตัวให้เหมาะสม ๒) การวางตนเป็นกลางและหนักแน่น ๓) การยอมรับในความแตกต่าง ๔) การเป็นที่พึ่งของกันและกัน และ ๕) การช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน

๔. การอบรมสั่งสอน สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ๒) ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ๓) ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม ๔) มีพรหมวิหารธรรม และ ๕) การเคารพให้เกียรติกันและกัน

๕. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) เปิดกว้างทางความคิด ๒) การสร้างเป็นมิตรในการประชุม ๓) เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปันและสนับสนุนช่วยเหลือกัน ๔) สร้างสรรค์ด้วยสร้างการเคารพนับถือกัน และ ๕) ปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

๖. การประพฤติปฏิบัติ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การเป็นต้นแบบแห่งความดี ๒) การให้ความเคารพให้เกียรติและนับถือกัน ๓) การเคารพกฎ กติกา มารยาทของชุมชนหมู่บ้าน ๔) การส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และ ๕) การร่วมกันประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๗. การฝึกพัฒนา สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ๒) ดำริชอบประกอบด้วยธรรม ๓) ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม ๔) มีพรหมวิหารธรรม และ ๕) การเคารพให้เกียรติกันและกัน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านนั้น มาจากเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หลักบรรพชา และความเชื่อทางพุทธศาสนาของประชาชนในพื้นที่ ที่สะท้อนหรือแสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติ การร่วมแรงร่วมใจ การอบรมสั่งสอน การขัดเกลาและถ่อมเกลา ที่สืบสานและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการฝึกพัฒนา จนเกิดคุณค่าและเป็นชุมชนหมู่บ้านต้นแบบที่จะนำไปสู่การขยายผลในพื้นที่อื่น และเป็นหมู่บ้านชุมชนต้นแบบที่มีการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นพื้นฐาน ดังนี้

๑. การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาดทางกาย เพื่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น ตีเมียสุรายาเมา หรือทำร้าย ทะเลาะ เบาะแว้ง ซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และเป็นการป้องกัน ต่อต้าน ความเสื่อมและการกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ประกอบกับการมีจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงาม รวมถึงการสอนสั่ง อบรม กลุ่มเกลา และการเป็นแบบอย่างที่ดีของบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อ แม่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ชุมชน ยังเป็นส่วนสนับสนุน ส่งเสริม หรือเสริมสร้างให้ลูกหลานและอนุชนได้ประพฤติ ปฏิบัติตาม จนนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองดอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการป้องกันการฉ้อฉล ทุจริตคอร์รัปชั่น มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว มีการสนับสนุนการให้ความเคารพและให้เกียรติกัน ให้ความเสมอภาคกับคนทุกคนและไม่สนับสนุนให้ผู้ใดทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของคนอื่น ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน

๒. การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาดทางวาจา เพื่อให้เกิดการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ หรือการพูดคำหยาบ พูดคุยหรือสื่อสารที่เป็นไปด้วยไม่ตรีจิตที่ดีต่อกัน พูดเพราะ พูดแต่ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและหมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความสามัคคี ประองดอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดจาดีต่อกันและกัน มีการส่งเสริมไม่ให้เกิดการพูดจาส่อเสียดกันและกัน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานไม่ให้มีการไม่พูดเท็จ มีอะไรก็ขอให้คุยกันตรงๆ มีการส่งเสริมให้เกิดพูดให้เกียรติ ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดเพื่อสร้างความสมัครสมาน สามัคคี เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพ้อเจ้อหรือพูดเกินความเป็นจริง เวลาทำงานร่วมกันก็จะมีการพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิดการพูดส่อเสียด ยุยงสร้างความแตกแยกกัน

๓. การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดความบริสุทธิ์ สะอาดทางใจ ซึ่งจะต้องมีการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง และนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองดอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ก็จะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกันบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้ออาทร รู้จักห่วงใยในความรู้สึก

ของคนอื่นและเพื่อนร่วมงานบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ไม่พยายามปกป้องร้ายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม คิดสิ่งที่ดีงาม คิดในเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักความพอเพียง ไม่ละโมภ หรือคิดหาทางเอาแต่จะได้ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักการให้ เป็นผู้เสียสละ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ถือเป็นการสานต่อนโยบายที่จะมีส่วนสนับสนุนช่วยเหลือให้แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทยลดลง ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาคอร์รัปชันถือเป็นเครื่องชี้วัดที่สามารถสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีปัญหาคอร์รัปชันในระดับที่สูงและมีแนวโน้มที่สูงขึ้น ซึ่งน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง และทำให้เห็นถึงการดำเนินงานในการต่อต้านการคอร์รัปชันของประเทศไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันนั้น ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีความพยายามในการกำหนดและใช้มาตรการในการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชันอยู่อย่างต่อเนื่องมา โดย ดังนั้นรัฐบาลควรจัดให้ปัญหาการคอร์รัปชันนั้นเป็นหนึ่งในวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกัน^๑ สอดคล้องกับศึกษาวิจัย “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นนั้นควรมีการเผยแพร่วิธีการปลูกฝัง และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดให้มีการบรรยายธรรมะในทุกวันพระเพื่อเตือนสติในการปฏิบัติภารกิจประจำวัน ตลอดจนการจัดโครงการนำประชาชนไปนั่งวิปัสสนาถือศีล และควรปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะสามารถช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ในสิ่งที่ดีงาม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในจิตใจบ้างไม่มากก็น้อย และควรจะมีการหาแนวทางสร้างความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน^๒ ขณะเดียวกันจากรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านนั้น ยังเป็นแนวทางในการแก้ไขรูปแบบและพฤติกรรมทุจริตคอร์รัปชันตั้งแต่การกินตามน้ำ ทวนน้ำ สมยอมกันทุกฝ่าย เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ไม่ตรวจสอบความไม่ชอบมาพากลบางอย่างที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการคอร์รัปชันเชิงนโยบาย มีการจ่ายผลประโยชน์รูปตัวเงินเป็นหลัก ทำกันเป็นกระบวนการทั้งระบบจนกลายเป็นประเพณี^๓ อีกทั้งยังมีผลก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้งนี้เพราะมีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่สามารถกระทำการได้แต่บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งดำเนินการถูกต้องตาม

^๑จรรवरณ สุขุมลพงษ์, “แนวโน้มของคอร์รัปชันในประเทศไทย”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖).

^๒ณัฐ สิริยมน, “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙).

^๓ดวงหทัย อินทะชัย, “กระบวนการทุจริตคอร์รัปชันในการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น”, รายงานวิจัย, (อุบลราชธานี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๗).

กฎหมายเกิดความเสียเปรียบ ทำก่อให้เกิดช่องว่างให้มีการทุจริตคอร์รัปชันเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายหรือเพื่อให้พ้นจากความรับผิดชอบ และเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ^๔

ขณะเดียวกันจากผลการวิจัยที่ค้นพบรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนายังมีความสอดคล้องกับศึกษาวิจัย “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล” ที่พบว่า สามารถช่วยกระตุ้นประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองให้เกิดความกระตือรือร้นในการเอาใจใส่ต่อกิจการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของตนในการที่จะช่วยพัฒนาการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักว่าตนเองนั้น มีอำนาจและมีศักยภาพในการที่จะพัฒนาหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐและท้องถิ่น เพราะการเป็นพลเมืองมิใช่เพียงแค่การรอรับบริการสาธารณะจากรัฐเพียงอย่างเดียว แต่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารงานและการให้บริการของรัฐและท้องถิ่น และสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีหลักความเป็นพลเมืองทั้ง ๖ ประการ คือ ความรับผิดชอบ ที่พลเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง และต้องรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของปัญหา ต้องมีศักยภาพ ซึ่งเครื่องมือธรรมาภิบาลพยายามเสริมศักยภาพของประชาชนให้สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดอำนาจที่จะต่อรองหรือเรียกร้องในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อพลเมืองด้วยกันและต่อภาครัฐหรือท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงออกถึงเจตจำนงทางการเมืองและผลประโยชน์ของตนในการทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ด้วยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เมื่อประชาชนมีความเป็นพลเมือง ก็จะส่งเสริมการเกิดธรรมาภิบาลขึ้นในการบริหารงานของภาครัฐและท้องถิ่น เพราะจะช่วยให้ภาครัฐและท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่สัมฤทธิ์ผลตามพันธกิจ และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนชนผ่านเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของการปฏิบัติงาน และยังช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใสและสมเหตุสมผล เพราะมีประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองคอยให้ความสนใจและตรวจสอบการทำงานอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งทำให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน และการทำงานของทั้งภาครัฐและท้องถิ่นก็จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์และตอบสนองความต้องการของประชาชน^๕ ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัย “คอร์รัปชันในวงการการศึกษาของไทย: กรณีศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง” ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในภูมิภาคเดียวกันกับเรื่องที่วิจัยยังพบว่า สาเหตุหรือแรงจูงใจและพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการคอร์รัปชันนั้นมีสาเหตุมาจากเรื่องของการค่านิยมในการดำเนินชีวิต การได้รับโอกาสให้กระทำการยอรับทางสังคม ความเคยชิน และการมีตำแหน่งเอื้อต่อการกระทำ เป็นต้น ทั้งนี้พฤติกรรมในการทุจริตส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในขั้นตอน

^๔ ษะนุช โปตะวณิช, “ตัวแทนอำพราง”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ๒๕๕๔).

^๕ ปิยะมาศ ทับมงคล, “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล”, บทความวิจัย, (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี: The United Stage Agency for International Development หรือ USAID, ๒๕๕๕).

การจัดซื้อจัดจ้างในหลายกรณี เป็นต้นว่า การจัดซื้อนมในโครงการอาหารเสริมหรือการจัดซื้ออาหารในโครงการอาหารกลางวันของเด็กนักเรียน^๖

จากรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยเพื่อก่อให้เกิดหมู่บ้านซื่อสะอาด หรือการสร้างชุมชนและสังคมให้เกิดความสุจริตนั้น ผลจากการศึกษาวิจัยยังสามารถที่จะช่วยลดการทุจริตในองค์การภาครัฐในหลายรูปแบบ และมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างหรือลบภาพความไม่โปร่งใสจากการนำรัฐวิสาหกิจ เช่น บริษัท อสมท. แปลงสภาพเป็นบริษัทจำกัดมหาชนเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และจะช่วยลดการแทรกแซงของนักการเมืองในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและผู้บริหารระดับสูง การจัดซื้อจัดจ้าง การแก้ไขสัญญาร่วมดำเนินกิจการกับเอกชน การจ่ายรางวัล การปล่อยให้มีโฆษณาเกินเวลาโดยไม่เรียกเก็บเงิน และการยินยอมในรูปแบบอื่น^๗ ทั้งนี้การสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนายังมีส่วนในการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความมีธรรมาภิบาลเพื่อการลดปัญหาคอร์รัปชันในโครงการสำคัญ ๆ เช่น กรณีศึกษาบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน^๘ และมีส่วนสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะในทางภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย เพื่อแก้ไขการบริหารงานภาครัฐที่ขาดธรรมาภิบาล (Good Governance) และปิดโอกาสหรือช่องทางที่จะก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันหรือการเข้ามาหาประโยชน์จากรัฐอย่างไม่ถูกต้องของคนบางกลุ่ม ซึ่งถือเป็นเครื่องมือและกลไกที่จำเป็นที่ช่วยเสริมกระบวนการพัฒนา ทำให้บริการสาธารณะเกิดประโยชน์กับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะการใช้อำนาจทางราชการในทางที่ผิดเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องและผู้ที่เกี่ยวข้องมีการแต่งตั้งพวกพ้องหรือเครือญาติในหน่วยงานภาครัฐเพราะมีลักษณะความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของหน่วยราชการยังให้ความสำคัญกับระบบอุปถัมภ์ ประกอบด้วย ผู้อุปถัมภ์ (Patron) กับผู้รับการอุปถัมภ์ (Client) ซึ่งจะเป็นผู้อุปถัมภ์แบบมีบารมี (Charisma) ของกลุ่มคนที่มารวมกันต้องมีผลประโยชน์ (Interest) และอุดมการณ์ร่วมกัน (Common ideology) และด้วยปัญหาการมีสถานภาพที่ไม่เท่าเทียมกัน การแบ่งผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ไม่เน้นการผูกพันในลักษณะของการต่างตอบแทนในเชิงวัตถุที่เท่าเทียมกัน มีลักษณะของการต่างตอบแทนในสิ่งซึ่งไม่มีวัตถุด้วยเป็นลักษณะลูกน้องหาวัตถุให้นาย แต่นายให้ลูกน้องในลักษณะอุปถัมภ์ค้ำจุน การคุ้มครองดูแลให้บารมีคุ้มครองในการทำงานคือ เป็นทั้งการให้วัตถุ ความคิด และจิตใจ (Material & Non-Material) ที่เป็น การแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal exchange)^๙

^๖สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง, “วิถีชีวิตชาวนาภาคกลาง : โจทย์ใหม่ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลง”, รายงานวิจัย, (นนทบุรี : สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓).

^๗สุรพล ศรีวิทยา, “การทุจริตในองค์การภาครัฐที่มุ่งดำเนินการในรูปแบบธุรกิจ : ศึกษากรณีบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)”, รายงานวิจัย, (ศูนย์วิจัยธรรมาภิบาล: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๒).

^๘สันติ วิลาสศักดิ์, “ธรรมาภิบาลกับการลดปัญหาคอร์รัปชัน กรณีศึกษาบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน”, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ๒๕๕๒).

^๙พรเทพ จันทนิภ, “การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย”, วารสารเกษมบัณฑิต ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘, หน้า ๘๘-๑๐๑.

การสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อก่อให้เกิดหมู่บ้านซื่อสัตย์หรือการสร้างชุมชนและสังคมให้เกิดความสุจริตนั้น ยังมีความสอดคล้องและถือเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลของคณะผู้บริหาร เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลทุก ๆ แห่งปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับของกฎหมายอย่างเคร่งครัด และร่วมกันรักษาผลประโยชน์ขององค์กร ขณะที่พนักงานก็จะต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความภูมิใจในอาชีพและภารกิจหน้าที่ของข้าราชการ ซึ่งมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ตลอดไป สำหรับในประเด็นของการสร้างโปร่งใสในนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง จะต้องมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี รายงานทางการเงิน ให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ ทั้งทางเว็บไซต์วารสาร แผ่นพับ การติดประกาศ ณ ที่ทำการ อบต. ร้านค้าในหมู่บ้าน หอกระจายข่าว เสียงตามสาย เสียงโرسาย หรือวิทยุชุมชนในพื้นที่ นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการจัดอบรม สัมมนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้กับบุคลากรของตนเองโดยตรง รวมถึงการปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก ทั้งการจัดค่ายจริยธรรมในนักเรียน การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ข้าราชการ และพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจัดให้มีการบรรยายธรรมะก่อนการฝึกอบรมสัมมนา การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยมีการกระจายเสียงตามสายเกี่ยวกับธรรมะเข้าไปในหมู่บ้านทุกวันพระเพื่อเตือนสติให้กับทุกคน ทุกฝ่าย^{๑๐} และควรมีการจัดสรรงบประมาณควรคำนึงถึงผลที่เกิดประโยชน์กับประชาชนให้มากที่สุด รองลงมาคือควรนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบริหารเทศบาลและผู้บริหารเทศบาลตำบล และควรลงพื้นที่เพื่อให้คำชี้แนะและส่งเสริมความรู้ให้แก่ประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลยิ่งขึ้น^{๑๑} ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนช่วยสะท้อนปัญหาการบริการสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรมแทนการวิพากษ์วิจารณ์หรือการสะท้อนความคิดเห็นที่อาจจะขาดหลักฐานในเชิงประจักษ์หรือขาดน้ำหนักเพราะเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างพูด ซึ่งขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากไม่มีข้อมูลหลักฐานที่ชัดเจน ขณะเดียวกันควรที่จะมีการเปิดเวทีให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างรัฐ/ท้องถิ่นและประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน อย่างน้อยก็เป็นการเปิดโอกาสหรือการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนกับผู้ให้บริการสาธารณะได้เข้ามาพบปะพูดคุย ทำความเข้าใจ ในการประชุมนำเสนอผลการประเมินการให้บริการสาธารณะ และยังเป็นช่องทางในการแสดงออกถึงความต้องการของประชาชนต่อผู้บริหารและตัวแทนจากท้องถิ่นได้รับทราบ จะเห็นได้ว่าเครื่องมือธรรมาภิบาลทั้ง ๒ รูปแบบ สามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีหลักความเป็นพลเมืองทั้ง ๖ ประการ คือ ความรับผิดชอบ ที่พลเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง และต้องรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของปัญหา ต้องมีศักยภาพ ซึ่งเครื่องมือธรรมาภิบาลพยายามเสริมศักยภาพของประชาชนให้

^{๑๐}นฤนนท์ สุริยมณี, “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙).

^{๑๑}อภิชัย แก้วรונה, “แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคูอำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์”, บทความวิจัย, วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๕).

สามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดอำนาจที่จะต่อรองหรือเรียกร้องในสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ที่มีต่อพลเมืองด้วยกันและต่อภาครัฐหรือท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงออกถึงเจตจำนงทางการเมืองและผลประโยชน์ของตนในการทำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ด้วยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เมื่อประชาชนมีความเป็นพลเมือง ก็จะส่งเสริมการเกิดธรรมาภิบาลขึ้นในการบริหารงานของภาครัฐและท้องถิ่น เพราะจะช่วยให้ภาครัฐและท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่สัมฤทธิ์ผลตามพันธกิจ และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนจนผ่านเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ ของการปฏิบัติงาน และยังช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใสและสมเหตุสมผล เพราะมีประชาชนที่มีความเป็นพลเมืองคอยให้ความสนใจและตรวจสอบการทำงานอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งทำให้เกิดความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน และการทำงานของทั้งภาครัฐและท้องถิ่นก็จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์และตอบสนองความต้องการของประชาชน^{๑๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน” คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ควรมีการสืบสานและสืบทอด สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การรู้จักสามัคคี ๒) การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔) การรักษาความสงบ สันติสุข และ ๕) การให้อภัยต่อกัน

๒. ควรมีการขัดเกลากล่อมเกล่า สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การประพฤติปฏิบัติดี ๒) การพูดพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวาน ๓) การให้ความเคารพนับถือกัน ๔) การมีจิตสำนึกที่ดี ๕) การมีจิตอาสา และ ๖) การมีจิตสาธารณะ

๓. ควรมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ๑) การวางตัวให้เหมาะสม ๒) การวางตนเป็นกลางและหนักแน่น ๓) การยอมรับในความแตกต่าง ๔) การเป็นที่พึ่งของกันและกัน และ ๕) การช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เกิด ๑) ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ๒) การดำรงชอบประกอบด้วยธรรม ๓) การยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม ๔) การมีพรหมวิหารธรรม และ ๕) การให้ความเคารพให้เกียรติกันและกัน

๒. พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เกิด ๑) เปิดกว้างทางความคิด ๒) การสร้างเป็นมิตรในการประชุม ๓) เมื่อมีทุกข์เพื่อแบ่งปันและสนับสนุนช่วยเหลือกัน ๔) สร้างสรรค์ด้วยสร้างการเคารพนับถือกัน และ ๕) ปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

^{๑๒} ปิยะมาศ ทับมงคล, “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล”, บทความวิจัย, (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี: The United Stage Agency for International Development หรือ USAID, ๒๕๕๕).

๓. พ่อ แม่ ผู้ปกครองควรอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เกิด ๑) การเป็นต้นแบบแห่งความดี ๒) การให้ความเคารพให้เกียรติและนับถือกัน ๓) การเคารพกฎ กติกา มารยาทของชุมชนหมู่บ้าน ๔) การส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และ ๕) การร่วมกันประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของหน่วยงานภาครัฐ

๒. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องความร่วมมือและเครือข่ายในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชน

๔. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

๕. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของโครงการหรือนโยบายสาธารณะ

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แนวทางการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ : ชาวประชาเป็นสุข. ฉบับที่ ๒ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๗.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

ดร.จური วิจิตรวาทการ และคณะ. ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗. มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗.

ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม : แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ และคณะ. ประชาคมสุขภาพตำบล กระบวนการส่งเสริมและพัฒนา. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๒.

นิรันดร จงวุฒิเวศน. กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ. กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๔๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พฤทธิสาณ ชุมพล. คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Concept in Contemporary Political Science). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๐.

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๙ ตอนที่ ๙๙ ก ๒ ตุลาคม ๒๕๔๕, หน้า ๑-๒.

วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี**. นนทบุรี : สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล
สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีลและเบญจธรรม**. กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุคนธ์ เครือน้ำคำ และคณะ. **การพัฒนาทีมงาน**. ลพบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. **เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์
และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.). **รายงานผลการ
ตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗**. กลุ่มติดตามและประเมินผล
สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริตแห่งชาติ, ๒๕๕๙.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน. **คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน**.
กรุงเทพมหานคร : กรมชลประทาน, ๒๕๕๕.

องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์, ธันวาคม ๒๕๕๙.

อังกูล สมคะเนย์. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับมนุษย์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ**, กรุงเทพมหานคร :
ครุสภา, ๒๕๓๕.

(๒) งานวิจัย

จิรวรรณ หัสโรค์ และคณะ. “ประชาคมสุขภาพ : กรณีศึกษา ตำบลดอนหวาน อำเภอมือง จังหวัด
มหาสารคาม”. **รายงานวิจัย**. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, ๒๕๔๒.

จารุวรรณ สุขุมาลพงษ์. “แนวโน้มของคอร์ปชั่นในประเทศไทย”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร :
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๕๖.

ดวงหทัย อินทะชัย. “กระบวนการทุจริตคอร์รัปชั่นในการบรรจุและแต่งตั้งพนักงานส่วนท้องถิ่น”.
รายงานวิจัย. อุบลราชธานี : สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๗.

นฤนนท สุริยฉณี. “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล”.
รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหิดล: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๔๙.

ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย. “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วย
โรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ”. **รายงานวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.

ปิยะนุช โปตะวณิช. “ตัวแทนอำพราง”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานผู้ตรวจการ
แผ่นดิน, ๒๕๕๔.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. “โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”. **รายงานวิจัย**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

สันติ วิลาสศักดิ์านนท์. “ธรรมาภิบาลกับการลดปัญหาคอร์รัปชัน กรณีศึกษาบ่อบำบัดน้ำเสียคลองด่าน”. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, ๒๕๕๒.

สุรพล ศรีวิทยา. “การทุจริตในองค์การภาครัฐที่มุ่งดำเนินการในรูปธุรกิจ : ศึกษากรณีบริษัท อสมท จำกัด (มหาชน)”. **รายงานวิจัย**. ศูนย์วิจัยธรรมาภิบาล : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ๒๕๕๕๒.

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง. “วิถีชีวิตชาวภาคกลาง : โจทย์ใหม่ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลง”. **รายงานวิจัย**. นนทบุรี : สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๓.

(๓) วารสาร

นวนน้อย ตรีรัตน์. “คอลัมน์ ดุลยภาพดุลพินิจ”. **มติชนรายวัน**. วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๙๗๗๖, ๒๕๔๗.

ประเวศ วะสี. “ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม (สังคมสันติประชาธรรม)”. **รวมบทความ ๒๐ ปี ปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์**. รวบรวมโดยคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : Openbooks, ๒๕๕๐.

ปิยะมาศ ทับมงคล. “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล”. **บทความวิจัย**, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : The United Stage Agency for International Development หรือ USAID, ๒๕๕๕.

พรเทพ จันทร์นิภ. “การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย”. **วารสารเกษมบัณฑิต**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๕๘.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. “สุจริตธรรมในฐานะเครื่องมือป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยปัจจุบัน”. **วารสารมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย JOURNAL OF MAHACHULA ACADEMIC**. ปีที่ ๒ ฉบับพิเศษเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลกประจำปี ๒๕๕๘.

สังคีต พิริยะรังสรรค์ และสถาพร เรืองธรรม. “ภูมิคุ้มกันคอร์รัปชัน : ธรรมาภิบาลไทยบนทางสองแพร่ง”. **วารสารศูนย์วิจัยธรรมาภิบาล**. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. เมษายน – พฤษภาคม ๒๕๔๗.

อภิชัย แก้วรุณา. “แนวทางการพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลนาคู อำเภอนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์”. **บทความวิจัย**. วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ (ก.ค.-ธ.ค. ๒๕๕๕).

อรพินท์ สพอโชคชัย. “สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี”. **รายงานที่ตีพิมพ์**. ฉบับที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๑ ๒.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์

สถาบันพระปกเกล้า. “การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน”. เอกสารประกอบการ
ศึกษาดูงานของคณะกรรมการการรัฐสภา. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑,
(เอกสารอัดสำเนา)

(๕) ออนไลน์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. “ประชาคม : การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”. เอกสารประกอบการ
สอน วิชาสุขภาพและการจัดการ,
<http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/๐๗๐๑๕๐๑/Unit๐๑/un๐๑_๐๗.htm>, ๘ มิถุนายน ๒๕๕๙.

<http://www.manager.co.th/mwebboard/listComment.aspx?QNumber=๖๔๔๒&Mbrows>.

(๖) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูนิยุติโพธิธรรม, เจ้าคณะตำบลมหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูนิเวศธรรมรัตน์, เจ้าอาวาส, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูนิทานกิจจาทร, เลขาเจ้าคณะอำเภอเก้าเลี้ยว, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูนิติพลปราโมทย์, ประธานหน่วย อปต. มหาโพธิ, ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายนครเศรษฐ์ ไกรสังข์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายประทีป แยมแพร, กำนันตำบลมหาโพธิ, ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสกุลชาติ กสิพงษ์, ผอ. รพ.สต. มหาโพธิ, ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสิทธิพันธ์ ไกรสังข์, แพทย์ประจำตำบลมหาโพธิ, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายกล้า พรหมแอ่ง, รองประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ, ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวิชัย อินทร์วร, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๔, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสมจิตรา โพธิ์คำ, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเหี่ยมหาญ ชันทองดี, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสมศรี เงินบำรุง, ผู้แทนประชาชน, ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสมใจ สุขศิริ, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสัญญา พุ่มเงิน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๓, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางจำรูญ นวระออง, ผู้แทนประชาชน, ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางกระจำจ่าง หมวกเอี่ยม, ผู้แทนประชาชน, ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

(๗) สันทนาการเฉพาะ

สันทนาการเฉพาะ, พ.อ.สมศักดิ์ เงินบำรุง, ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลมหาโพธิ, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑

สันทนาการเฉพาะ, นายชูเชษฐ เงินบำรุง, ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลมหาโพธิ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑

สันทนาการเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เจริญญิวัดมหาโพธิใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑

สันทนาการเฉพาะ, นางประทุม พวงมณีนาค, แม่ดีเด่นแห่งชาติอำเภอเก้าเลี้ยว, ๑ เมษายน ๒๕๖๑

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางศรีรัตน์ สงคะจันทร์, ข้าราชการบำนาญ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางทองหยิบ ศักดิ์เพชร, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นายอัมพร เขียนสุข, เภรัญญิกวัดมหาโพธิใต้, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางศิริสมณต์ ศุภตะ, กรรมการชมรม อสม. ตำบลมหาโพธิ, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางเพลินตา เงินบำรุง, กรรมการกองทุนหมู่บ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ, นางสุนัน ฐูปจันทร์, ผู้แทนชาวบ้าน, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

Cohen J.M. and Uphoff N.T. “Participation’s Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specific” . **World Development**. New York : Cornell University, 1977.

Friedmann, John. **Empowerment: The Politics of Alternative Development**. Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK, 1993.

Taro Yamane. **Elementary Sampling Theory**. Englewood Cliffs, New Jersey Prentice-Hall, 1964.

United Nation, “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of The Meeting for The Adhoc Group of Expert”. **Department of Internation Economic and Social Affair**. New York : United Nation , 1981.

ภาคผนวก ก
บทความ

หมู่บ้านช่อสะอาด:

รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา*

Chor Sa-ard Village: Model and Process of Honest Community

Under The Buddhist Concept

สุกัญญาณัฐ อบลิน

Sukanyanat Opsin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan campus. Thailand.

Corresponding Author's Email: Namtan.ka081@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน 2) วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสังคมสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน และ 3) สังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยการศึกษาเอกสาร การศึกษาเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจจาก 373 กลุ่มตัวอย่าง และการวิจัยคุณภาพที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อหาข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ($\bar{X} = 3.88$) ด้านมโนสุจริต ($\bar{X} = 3.85$) และด้านวจีสุจริต ($\bar{X} = 3.81$) 2) กระบวนการเสริมสร้างสังคมสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านเกิดขึ้นจากการเทศนา การดำเนินตามแนวทางหมู่บ้านรักษาศีล 5 การขับเคลื่อนหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) บนพื้นฐานของการมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี การยึดถือหลักบรร ความเป็นพุทธศาสนิกชน 3) รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนโดยการสืบสานและสืบทอด การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกพัฒนา

คำสำคัญ: รูปแบบและกระบวนการ; ประชาคมแห่งความสุจริต

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the conditions for enhancing honest society in the community and villages; 2) to analyze the process for enhancing honest community and villages according to Buddhism; and 3) to synthesize a model and process for enhancing honest society in the community and villages according to Buddhism. The study used documentary research as part of a mixed-method approach. The quantitative data were collected through a survey approach with a group sample of 373 persons, while the qualitative data were collected through in-depth interviews with 17 key informants and focus group discussions with 9 experts to reach a conclusion.

From the study, the following results are found: 1) People have opinions towards the enhancement of honest society in the community and villages overall at a high level ($\bar{X} = 3.85$). When each aspect is considered, it is discovered that the enhancement of honest society in the community and villages are at the high level in all aspects, in the following order from high to low: Kāya-sucarita or good conduct ($\bar{X} = 3.88$), Mano-sucarita or good conduct in thought ($\bar{X} = 3.85$), and Vacī-sucarita ($\bar{X} = 3.81$); 2) The process for enhancing honest society in the community and villages includes preaching, implementing the Five Precepts Village, and mobilizing the Tambol People's Training Unit. All of this is based on the basis of local wisdom, way of life, cultures, customs, and traditions, as well as adhering to the principle of "Bowon" (village, temple, school), and being Buddhist; and 3) Model and process for enhancing honest society in the community and villages according to Buddhism should be mobilized through inheritance and transmission, socialization, generational transfer, training and teaching, knowledge exchange, conduct, and practice.

Keywords: Model and Process; Honest Community

บทนำ

องค์กรความโปร่งใสสากลหรือ Transparency International (TI) ได้เผยแพร่รายงานผลการจัดอันดับความโปร่งใส Corruption Perception Index(CPI) หรือ ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันปี 2564 พบว่าระดับการทุจริตทั่วโลกยังอยู่กับที่ ในบั้นนี้ค่าเฉลี่ยทั่วโลกยังคงไม่เปลี่ยนแปลงติดต่อกันเป็นปีที่ 10 โดยมีเพียง 43 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 คะแนน แม้มีการให้คำมั่นหลายข้อ แต่ 131 ประเทศไม่มีความคืบหน้าในการต่อต้านการทุจริตอย่างมีนัยสำคัญในทศวรรษที่ผ่านมา 2 ใน 3 ของประเทศที่ทำการประเมินได้คะแนนต่ำกว่า 50 ซึ่งบ่งชี้ว่ามีปัญหาการทุจริตอย่างร้ายแรง ขณะที่ 27 ประเทศมีคะแนนต่ำสุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน โดยรวมแล้ว ดัชนี CPI แสดงให้เห็นว่า การต่อต้านการคอร์รัปชันชะงักงันหรือถดถอยใน 86% ของประเทศที่

ทำการสำรวจในทศวรรษที่ผ่านมา CPI จัดอันดับ 180 ประเทศและเขตปกครองทั่วโลกตามระดับความโปร่งใสของภาครัฐ ด้วยคะแนน 0 (โปร่งใสน้อย) ถึง 100 (โปร่งใสมาก) โดยประเทศที่มีคะแนนสูงหลายประเทศที่มีภาครัฐค่อนข้าง “โปร่งใส” ยังคงต่อต้านการทุจริตข้ามชาติต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลต่อระดับการทุจริตในประเทศ ขณะเดียวกันยังว่าในกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง โดย สปป.ลาวได้คะแนน 30 คะแนน ไทย 35 คะแนน กัมพูชา 23 คะแนน และเวียดนาม 39 คะแนน (Transparency International, 2022) ซึ่งการที่อันดับของประเทศไทยเลื่อนขึ้นเป็นเพราะหลายประเทศที่เคยมีคะแนนเท่ากันหรือมากกว่าในปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าได้คะแนนเท่าเดิมหรือบางประเทศกลับได้คะแนนลดลง หรือเพิ่มขึ้น แต่อย่างน้อยก็ประเทศไทย ซึ่งอาจหมายถึงในช่วงปีที่ผ่านมาหลายภาคส่วนได้พยายามมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเห็นผลของการแก้ไขปัญหาบางด้าน เช่น การปลูกฝังความดีให้เด็ก ๆ ในการเรียนการสอนหลักสูตร “โตไปไม่โกง” และการดำเนิน “โรงเรียนคุณธรรม” รวมถึงการตื่นตัวของภาคธุรกิจในการต่อต้านการทุจริต อีกทั้งคนไทยจำนวนมากได้แสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อการทุจริตคอร์รัปชัน และแสดงจุดยืนอย่างชัดเจนไม่ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชัน การที่คนในสังคมตื่นตัวต่อปัญหาร่วมกันเช่นนี้เป็นสัญญาณที่ดีว่าประเทศไทยได้นำพลังร่วมของคนในสังคมมาผลักดันการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันให้เป็นวาระแห่งชาติที่แท้จริง ทั้งนี้รวมถึงการไม่ยอมรับการโกงทุกรูปแบบและไม่ให้คนโกงที่ยืนในสังคม และมีการกลั่นกรองและตรวจสอบผู้บริหารประเทศให้ทำงานด้วยความรับผิดชอบและโปร่งใส นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ดัชชีชีวิตภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี พ.ศ. 2557 จากรายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ซึ่งพบว่า สถิติการร้องเรียนเกี่ยวกับคดีทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยมิได้ลดลง แต่กลับเพิ่มปริมาณมากขึ้นในแต่ละปี แม้ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นในปริมาณที่ไม่มากนักในแต่ละปี แต่สัดส่วนการเพิ่มมีได้ลดลงหรือแสดงแนวโน้มของการลดปัญหาการร้องเรียนคดีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ในมุมมองระดับสากล องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้ประกาศ คะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ประจำปี 2021 จากจำนวน 180 ประเทศทั่วโลก พบว่า ประเทศเดนมาร์ก ฟินแลนด์และนิวซีแลนด์ยังคงครองตำแหน่งอันดับที่ 1 ของโลก ด้วยคะแนนสูงสุด 88 คะแนน ขณะที่ประเทศไทย ได้ 35 คะแนน ลดลงจากปี 2563 จัดอยู่ในอันดับที่ 110 ของโลก และอยู่ในอันดับที่ 5 ของ กลุ่มประเทศอาเซียน (10 ประเทศ) และอันดับที่ 16 ของกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก (29 ประเทศ) ค่าคะแนนดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ของประเทศไทย ในปี 2564 ลดลงจากปี 2020 (Prachachat, 2022)

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่นานาประเทศต้องเผชิญและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบทเรียนของประเทศในเอเชียที่ได้รับความเสียหายจากการคอร์รัปชันของผู้นำรัฐบาลอย่างชัดเจน อาทิ ประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ที่ได้ส่งผลให้ประเทศเหล่านี้มีพัฒนาที่ถดถอย สูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากมาย สำหรับประเทศไทยประสบปัญหาการคอร์รัปชันอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นได้จากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากการคอร์รัปชันปกปิดข้อมูลข่าวสารการเลือกปฏิบัติส่งผลให้เกิดความผิดพลาดของการบริหารจัดการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และนำมาสู่การสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลไม่ต่ำกว่าปีละแสนล้านบาท และถือเป็นการฉุดรั้งการพัฒนาประเทศอย่างเด่นชัด (Phiriyarangsana, and Roengtham, 2004) การคอร์รัปชันได้ส่งผลให้เกิดความเสียหายโดยรวมของ

ประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างมากมาย อาทิ ทำให้คนกลุ่มน้อยคดโกงทรัพยากรของส่วนรวมไปเป็นของตนเองอย่างผิดกฎหมายและจริยธรรม มีการบิดเบือนการใช้ทรัพยากรของประเทศที่ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์สูงสุด ทำให้เกิดการผูกขาดโดยนักธุรกิจการเมืองขนาดใหญ่ ไม่ส่งเสริมการแข่งขันที่เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความอ่อนแอ ความด้อยพัฒนาล้าหลังขององค์กรทั้งภาครัฐและธุรกิจเอกชน และที่สำคัญทำให้ประชาชนมีค่านิยมยกย่องความร่ำรวย ความสำเร็จ โดยถือว่าการโกงเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ คิดแต่ในเชิงแก่งแย่ง แข่งขัน เอาเปรียบกันอย่างไม่เคารพกฎกติกา ไม่มีวินัย ไม่มีจิตสำนึกที่จะทำงานร่วมกันเพื่อหมู่คณะ ดังนั้น การพัฒนาคน ชุมชน และประเทศชาติเพื่อจะร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ จึงเป็นไปได้ยาก จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาการคอร์รัปชันเป็นอันตรายแรง เรือรั้ง ส่งผลกระทบทางลบต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้จากผลสำรวจของสภาหอการค้าไทยยังได้สนับสนุนให้รัฐดำเนินการแก้ไขปัญหามาเพื่อจัดปัญหาคอร์รัปชันเป็นต้นแบบและควรให้รัฐบาลถือเป็นวาระแห่งชาติ (Monataraphadung, 2012)

ขณะเดียวกันวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญที่เป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชน ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่าย เป็นสังคมที่มีคุณภาพโดยสร้างคุณธรรมและจริยธรรม แต่ปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกกลืนหายลบเลือนเพราะไม่ได้รับการเอาใจใส่สืบสานทำนุบำรุงให้เจริญงอกงามจากผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ซึ่งสาเหตุดังกล่าวอาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ เป็นต้นว่ากระแสวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมตามยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม และระบบคุณค่าที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทไทยจนก่อให้เกิดการปรับตัวในชุมชน เมื่อชาวบ้านในชุมชนได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรมนำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวิถีชีวิตบนรากฐานของการรู้จักช่วยตนเอง พึ่งตนเองให้สามารถปรับตัวอย่างรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งก่อให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเอง (Wasi, 2007)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสมและสืบทอดกันมา ถือเป็นความสามารถและศักยภาพในเชิงการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้และสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชาติ และเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่แอบอิงกับความเป็นสังคมชาวพุทธที่มีความบริสุทธิ์ สะอาด ทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่มาจากการปลุกฝังทั้งในเรื่องของ 1) ด้านความคิด คิด ความเชื่อของชุมชนสังคม 2) ด้านคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ 3) ด้านการปลุกฝังจากครอบครัว และชุมชน และ 4) ด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ที่ยึดถือหรือสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน นับเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งดำรงอยู่ได้ยาวนาน ประกอบกับสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่งจึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านั้นนอกจากจะแสดงความเป็นไทย เป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยที่เป็นมาในประวัติศาสตร์ด้วย (Somkane, 1992)

ฉะนั้น การปลูกฝังของครอบครัว ชุมชน สังคมบนพื้นฐานแห่งประเพณี วัฒนธรรม และสังคมชาวพุทธ จึงถือเป็นหนทางหนึ่งในการเสริมสร้างประชาคมแห่งความสุจริตให้เกิดขึ้นในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนว พระพุทธศาสนา และปัจจุบันก็มีหลายหมู่บ้านและชุมชนที่ให้ความสำคัญในเรื่องข้างต้นนี้ จึงถือเป็นนิมิตหมาย ที่ดีที่จะให้หมู่บ้านชุมชน สังคม ประเทศชาติ ได้มีความสะอาดบริสุทธิ์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนหมู่บ้าน
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้าน
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนา ของชุมชนหมู่บ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตาม ขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องทุจริต หรือการคอร์รัปชัน หลักธรรมาภิบาล หลักพุทธธรรมกับความสุจริต การมีส่วนร่วม เครือข่ายประชาคมชุมชน รวมถึงงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจงในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ทรงคุณวุฒิในการวิจัย

1) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนอายุ 18 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 373 ตัวอย่าง จากประชากรทั้งสิ้น จำนวน 5,422 คน คำนวณกลุ่ม ตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามานะ (Yamane, 1964) (Stratified Random Sampling)

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ปรชาญชุมชน พระสังฆาธิการ และตัวแทนจากประชาชนที่ถูกเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน

3) ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ผู้แทนหน่วยงานราชการ ปรชาญชาวบ้าน หรือปรชาญชุมชน และตัวแทนจากประชาชนที่ถูกเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีค่าที่มีความเชื่อมั่นที่ .883

2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่มีโครงสร้างเพื่อใช้สัมภาษณ์และเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่ใช้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเพื่อหาข้อสรุปความชัดเจนให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) แบบสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออก

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยลงพื้นที่แจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

2) ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญพร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้บันทึกประเด็นและข้อสรุปในการสนทนากลุ่มเฉพาะที่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นในการระหว่างการสนทนากลุ่ม

4) ในระหว่างการลงพื้นที่ที่ถูกรอบผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงที่ผู้คนในตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์แสดงออกที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติที่เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาคมแห่งความสุจริต

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคณิตศาสตร์สำเร็จรูป โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ทั้งค่าความถี่ (Frequency Value) ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาจากข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อเสนอแนะที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่มเพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ขณะเดียวกันก็ได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาสนับสนุนและเพิ่มน้ำหนักในการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาทั้ง 2 ส่วนด้วย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษารายวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษารายวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ($\bar{X} = 3.88$) ด้านมโนสุจริต ($\bar{X} = 3.85$) และด้านวจีสุจริต ($\bar{X} = 3.81$)

ในด้านการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านกายสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะในข้อที่ 2 ในหมู่บ้าน ตำบล

มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.09$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ 8 ในหมู่บ้าน ตำบลไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน ($\bar{X} = 3.80$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในเรื่องนี้อาจจะมีปัญหาหลงเหลืออยู่บ้างเมื่อผู้คนมาอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน จึงอาจจะมีการกระทบกระทั่งและข่มเหงรังแกกันเกิดขึ้นบ้างในบางโอกาส

ในด้านการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านวจีสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ 8 ในหมู่บ้าน ตำบล เวลาทำงานร่วมกันก็มีการพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.91$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ 7 ในหมู่บ้าน ตำบล เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีการขอดกลางว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพื่อเจ้า หรือพูดเกินความเป็นจริง ($\bar{X} = 3.72$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการทำงานอาจจะมีการผู้ร่วมงานบางคนที่ชอบพูดแสดงวิสัยทัศน์ หรือภูมิรู้ และมักใช้เวลาในการอธิบายยาวนานมากกว่าปกติ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการประชุมร่วมกัน

ในด้านการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ด้านมนสุจริต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเฉพาะข้อที่ 1 ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ผู้ปกครองจะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.95$) ส่วนข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำที่สุดในด้านนี้ ได้แก่ ข้อที่ 7 ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น ($\bar{X} = 3.76$) ทั้งนี้เนื่องจากว่าในสังคมความเป็นที่เป็นนื่องของประชาชนในตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่จะอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัย และมีความเป็นที่เป็นนื่องกันอย่างแน่นแฟ้น ในการบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่นจึงอาจจะมีการปฏิบัติค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เพราะการรักสามัคคี การเคารพนับถือกันแบบที่นื่องนั้น การคิดแบบมุ่งร้ายทำลายจึงมักจะไม่มีหรือเกิดขึ้นน้อย

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า ด้านกายสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางกายก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น ต้มสุรยาเมา หรือทำร้าย ทะเลาะ เบาะแว้ง ซึ่งกันและกัน จึงก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และเป็นการป้องกันต่อต้านความเสื่อมและการกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ประกอบกับการมีจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมที่สั่งจรรวมถึงการสอนสั่ง อบรม กล่อมเกลา และการเป็นแบบอย่างที่ดีของบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อ แม่ หรือผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ชุมชน ยังเป็นส่วนสนับสนุนส่งเสริม หรือเสริมสร้างให้ลูกหลานและอนุชนได้ประพฤติ ปฏิบัติตาม จนนำมาซึ่งความสามัคคี สนิทฉันท์ ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดความเมตตาซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน มีการส่งเสริมให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีการป้องกันการฉ้อฉล ทูจริตคอร์รัปชั่น มีการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใสตรวจสอบได้ มีการส่งเสริมให้ดำเนินชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว มีการสนับสนุนการให้ความเคารพและให้เกียรติกัน ให้ความเสมอภาคกับคนทุกคนและไม่สนับสนุนให้ผู้ใดทำลายลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของคนอื่น ไม่สนับสนุนให้เกิดการข่มเหงหรือรังแกจิตใจกันและกัน

ด้านวจีสัจจิต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทาง วาจา ก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ มีการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูดเพ้อเจ้อ หรือการพูด คำหยาบ พูดคุยหรือสื่อสารที่เป็นไปด้วยไมตรีจิตที่ดีต่อกัน พูดเพราะ พูดแต่ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและ หมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความสามัคคี ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดจาดีต่อกันและกัน มีการส่งเสริมไม่ให้เกิดการ พูดจาส่อเสียดกันและกัน พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานไม่ให้มีการไม่พูดเท็จ มีอะไรก็ขอให้คุยกันตรง ๆ มีการส่งเสริมให้เกิดพูดให้เกียรติ ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดเพื่อสร้างความสมัคร สมาน สามัคคี เมื่อมีการทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดเท็จหรือบิดเบือนความจริง เมื่อมีการ ทำงานร่วมกันก็จะมีข้อตกลงว่าจะต้องไม่พูดไม่พูดเพ้อเจ้อหรือพูดเกินความเป็นจริง เวลาทำงานร่วมกันก็จะมี การพูดคุยกันแต่เรื่องจริง เป็นประโยชน์ มีเหตุผล พ่อแม่ ผู้ปกครองก็จะละเว้นจากการพูดคำหยาบคาย สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพนุ่มนวล เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน และไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้เกิด การพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยกกัน

ด้านมโนสัจจิต เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านมีการสืบสาน กล่อมเกล่า และสอนสั่งในเรื่องของวิถีชีวิต จารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และมีหลัก “บวร” เป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็จะก่อให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม ให้กับเด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง และนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ก็จะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ ในหมู่บ้าน ตำบล พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา สงสารและเห็นใจผู้ที่อยู่ร่วมในสังคม บอกสอน ลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจเอื้อ ออาทร รู้จักห่วงใยในความรู้สึกของคนอื่นและเพื่อนร่วมงานบอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตใจดีงาม คิดสิ่งที่ดีงาม คิดในเรื่องที่ถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักความพอเพียง ไม่ละโมภ หรือคิดหาทางเอาแต่จะได้ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือมุ่งทำลายผู้อื่น บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่รู้จักการให้ เป็นผู้เสียสละ บอกสอนลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และบอกสอน ลูกหลานให้เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสัจจิตตามแนว พระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนใน เรื่องดังต่อไปนี้

3.1 การสืบสานและสืบทอด สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) การรู้จักสามัคคี 2) การรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ 3) การช่วยเหลือเอื้อจูลกัน 4) การรักษาความสงบ สันติสุข และ 5) การให้อภัยต่อกัน

3.2 การขัดเกลากล่อมเกล่า สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) การประพฤติปฏิบัติดี 2) การพูดพูดจาที่ ไพเราะอ่อนหวาน 3) การให้ความเคารพนับถือกัน 4) การมีจิตสำนึกที่ดี 5) การมีจิตอาสา และ 6) การมีจิต สาธารณะ

3.3 การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) การวางตัวให้เหมาะสม 2) การวางตนเป็นกลางและหนักแน่น 3) การยอมรับในความแตกต่าง 4) การเป็นที่พึ่งของกันและกัน และ 5) การช่วยแก้ไขเตือนสติ ตักเตือนกัน

3.4 การอบรมสั่งสอน สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม 2) ดำริชอบประกอบด้วยธรรม 3) ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม 4) มีพรหมวิหารธรรม และ 5) การเคารพ ให้เกียรติกันและกัน

3.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) เปิดกว้างทางความคิด 2) การสร้างเป็นมิตรในการประชุม 3) เมื่อมีทุกข์เผื่อแผ่แบ่งปันและสนับสนุนช่วยเหลือกัน 4) สร้างสรรค์ด้วยสร้างการเคารพนับถือกัน และ 5) ปฏิบัติต่อกันอย่างผู้มีกัลยาณมิตรธรรม

3.6 การประพฤติปฏิบัติ สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) การเป็นต้นแบบแห่งความดี 2) การให้ความเคารพให้เกียรติและนับถือกัน 3) การเคารพกฎ กติกา มารยาทของชุมชนหมู่บ้าน 4) การส่งเสริมและสนับสนุนความถูกต้อง และ 5) การร่วมกันประสานใจ ประสานงาน และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3.7 การฝึกพัฒนา สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม 2) ดำริชอบประกอบด้วยธรรม 3) ยึดหลักแห่งสามัคคีธรรม 4) มีพรหมวิหารธรรม และ 5) การเคารพ ให้เกียรติกันและกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านของจังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ และสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อเป็นการเก็บข้อมูลและหาข้อสรุปจากผู้ทรงคุณวุฒิระดับพื้นที่รวมถึงผู้แทนจากหน่วยงาน และประชาชน มาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เรื่อง “รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน” ได้ดังนี้

รูปภาพที่ 1 รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้าน

รูปแบบและกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านนั้นส่วนหนึ่งมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี การเทศนา/สั่งสอนทางพระพุทธศาสนา การขับเคลื่อนพัฒนาตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และการขับเคลื่อนพัฒนาผ่านหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ของคณะสงฆ์ ทั้งนี้มีกระบวนการเชิงลึก ๗ ขั้นตอน คือ มีการสืบสานและสืบทอด มีการขัดเกลาและกล่อมเกลา มีถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการอบรมสั่งสอน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ และมีการฝึกฝนพัฒนา สำหรับรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านที่จะมีส่วนส่งเสริม สนับสนุน หรือเกื้อหนุนให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ตามหลักแห่งความสุจริตใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสัจจ ด้านมโนสุจริต รวมถึงความเป็นผู้มีศีล สมานิ ปัญญา และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตนั้นถือสิ่งที่สำคัญยิ่งในกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัดอุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านกายสุจริต ด้านมโนสุจริต และด้านวจีสัจจ ทั้งนี้เพราะประชาชนชุมชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 และในการจัดกิจกรรมงานบุญ หรือโครงการต่าง ๆ ประชาชนในพื้นที่จะมีการทำงานเป็นทีม เนื่องจากมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความสมัคสมาน สามัคคีและมีการบริหาร

จัดการร่วมกันในกิจการของส่วนรวม รวมถึงการร่วมและระดมสรรพกำลังเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน อีกทั้งยังพบว่าประชาชนในชุมชนบ้านท่ากระดิงมีการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนด้วยการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชน และมีการดำเนินชีวิตตามหลักศีล 5 จนนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ นฤนันท์ สุริยmani (Suriyamanee, 2006) ที่ได้ศึกษาวิจัย “คุณธรรมจริยธรรมที่มีผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นนั้นควรมีการเผยแพร่วิธีการปลูกฝัง และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน การการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็ก การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดให้มีการบรรยายธรรมะในทุกวันพระ เพื่อเตือนสติในการปฏิบัติภารกิจประจำวัน ตลอดจนการจัดโครงการนำประชาชนไปนั่งวิปัสสนาถือศีล และควรปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยเป็นสิ่งสำคัญยิ่งช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ในสิ่งที่ดีงาม เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในจิตใจบ้างไม่มากก็น้อย และควรจะมีการหาแนวทางสร้างความตระหนักในการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ด้านกายสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางกายก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เบียดบัง ไม่ผิดลูกผิดเมียคนอื่น ตีมสุรายาเมา หรือทำร้าย ทะเลาะ เบาะแว้ง ซึ่งกันและกัน ด้านวจีสุจริต เมื่อประชาชนในชุมชน หมู่บ้าน และตำบล รักษาศีล การกระทำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางวาจา ก็จะเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ มีการงดเว้นจากการพูดโกหก การพูดส่อเสียด การพูดเพื่อเจ้อ หรือการพูดคำหยาบ พูดคุยหรือสื่อสารที่เป็นไปด้วยโมตรจริตที่ดีต่อกัน พูดเพราะ พูดแต่ความจริงต่อกัน เพื่อให้ชุมชนและหมู่บ้านอยู่กันด้วยความสงบสุขและสันติสุข และนำมาซึ่งความสามัคคี ประองตอง ส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้ในหมู่บ้าน ตำบล มีการส่งเสริมให้เกิดการพูดจาดีต่อกันและด้านโมสุจริต เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านมีการสืบสาน กล่อมเกล่า และสอนสั่งในเรื่องของวิถีชีวิต จาริต ประเพณี วัฒนธรรมที่ดีงาม และมีหลัก “บวร” เป็นศูนย์รวมจิตใจ ก็จะก่อให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กและเยาวชนหรือคนรุ่นหลัง และนำมาซึ่งความสามัคคี สมานฉันท์ ประองตอง เสียสละ เอื้อเฟื้อ เมื่อน้ำใจ และมีเมตตาธรรมต่อกัน ทั้งนี้เพราะกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านในตำบลมหาโพธิ์ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์นั้น มาจากเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หลักบวร และความเป็นพุทธศาสนิกชนของประชาชนในพื้นที่ ที่สะท้อนหรือแสดงออกผ่านการประพฤติปฏิบัติ การร่วมแรงร่วมใจ การอบรมสั่งสอน การขัดเกล่าและกล่อมเกล่า ที่สืบสานและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันและมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ผ่านการฝึกพัฒนา จนเกิดคุณค่าและเป็นชุมชนหมู่บ้านต้นแบบที่จะนำไปสู่การขยายผลในพื้นที่อื่น และเป็นหมู่บ้านชุมชนต้นแบบที่จะนำมาซึ่งความสุจริตที่เกิดขึ้นทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะมาศ ทัทมงคล (Tapmongkol, 2012) ได้ศึกษาวิจัย “การสร้างธรรมาภิบาลโดยเครื่องมือธรรมาภิบาล” ที่พบว่า สามารถช่วยกระตุ้นประชาชนในฐานะที่เป็นพลเมืองให้เกิดความกระตือรือร้นในการเอาใจใส่ต่อกิจการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของตนในการที่จะช่วยพัฒนาการให้บริการสาธารณะ

ของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักว่าตนเองนั้น มีอำนาจและมีศักยภาพ ในการที่จะพัฒนาหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐและท้องถิ่น เพราะการเป็นพลเมืองมิใช่เพียงแค่การ รอรับบริการสาธารณะจากรัฐเพียงอย่างเดียว แต่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารงานและ การให้บริการของรัฐและท้องถิ่น และสามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีหลักความเป็นพลเมืองทั้ง 6 ประการ คือ ความรับผิดชอบ ที่พลเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง และต้องรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของปัญหา ต้องมี ศักยภาพ ซึ่งเครื่องมือธรรมาภิบาลพยายามเสริมศักยภาพของประชาชนให้สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัดอุปสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนโดยการสืบ สานและสืบทอด การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการฝึกพัฒนา ทั้งนี้เพราะการสืบสานและสืบทอด สนับสนุนส่งเสริม การขัดเกลากล่อมเกลา การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอบรมสั่งสอน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประพฤติปฏิบัติ และการ ฝึกพัฒนา สอดคล้องกับคุณนันท สุริยามณี (Suriyamanee, 2006) ที่ได้ศึกษาวิจัย “คุณธรรมจริยธรรมที่มี ผลต่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล” ที่พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นนั้น ควรมีการเผยแพร่วิธีการปลูกฝัง และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ให้แก่เด็ก การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดให้มีการบรรยายธรรมะในทุกวันพระเพื่อเตือนสติในการปฏิบัติ การกิจประจำวัน ตลอดจนการจัดโครงการนำประชาชนไปนั่งวิปัสสนาถือศีล และควรปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสามารถช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ในสิ่งที่ตั้งมา เมื่อ เติบโตเป็นผู้ใหญ่ย่อมมีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในจิตใจบ้างไม่มากก็น้อย และควรจะมีการหาแนวทางสร้างความ ตระหนักในการประพฤติปฏิบัติของคนในครอบครัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

สรุป

กระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและ หมู่บ้านนั้นส่วนหนึ่งมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี การเทศนา/สั่ง ลอนทางพระพุทธศาสนา การขับเคลื่อนพัฒนาตามโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 และการขับเคลื่อนพัฒนาผ่าน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อปต.) ของคณะสงฆ์ ทั้งนี้มีกระบวนการเชิงลึก ๗ ขั้นตอน คือ มีการสืบ สานและสืบทอด มีการขัดเกลากล่อมเกลา มีถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการอบรมสั่งสอน มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ และมีการฝึกฝนพัฒนา สำหรับรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความ สุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้านที่จะมีส่วนส่งเสริม สนับสนุน หรือเกื้อหนุนให้เกิดความ สะอาด บริสุทธิ์ตามหลักแห่งความสุจริตใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสุจริต ด้านมโนสุจริต รวมถึงความเป็นผู้มีศีล สมာธิ ปัญญา และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการสืบสานและสืบทอด มีการขัดเกลาและกล่อมเกลา มีถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีการอบรมสั่งสอน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประพฤติปฏิบัติ และมีการฝึกฝนพัฒนา รวมถึงควรมีการส่งเสริม สนับสนุนหรือเกื้อหนุนให้เกิดความสะอาด บริสุทธิ์ตามหลักแห่งความสุจริตใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่ ด้านกายสุจริต ด้านวจีสุจริต ด้านมโนสุจริต และพัฒนาประชาชนในชุมชนหมู่บ้านให้มีศีลสมาธิ ปัญญา และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพัฒนาของทุกภาคส่วน ทั้งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานภาครัฐและคณะสงฆ์ในเชิงพื้นที่ควรมีการสืบสานและสืบทอด สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เกิด 1) การรู้จักสามัคคี 2) การรู้จักเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ 3) การช่วยเหลือเจือจุนกัน 4) การรักษาความสงบ สันติสุข และ 5) การให้อภัยต่อกัน

1.2 พ่อแม่ผู้ปกครองควรมีการขัดเกลาถ่อมเกลา สนับสนุนส่งเสริมให้เกิด 1) การประพฤติปฏิบัติดี 2) การพูดจาที่ไพเราะอ่อนหวาน 3) การให้ความเคารพนับถือกัน 4) การมีจิตสำนึกที่ดี 5) การมีจิตอาสา และ 6) การมีจิตสาธารณะ

1.3 ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ หรือผู้นำท้องถิ่นควรส่งเสริมให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สนับสนุนส่งเสริมให้ทุกคนในชุมชนหมู่บ้านเกิด 1) การวางตัวให้เหมาะสม 2) การวางตนเป็นกลางและหนักแน่น 3) การยอมรับในความแตกต่าง 4) การเป็นที่พึ่งของกันและกัน และ 5) การช่วยแก้ไขเดือนสติ ตักเตือนกัน

2. ข้อเสนอแนะหัวข้อประเด็นเพื่อการทําวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทําวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาโดยหน่วยงานของภาครัฐ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของโครงการหรือนโยบายสาธารณะ

References

Breaking-news. (2022). *Corruption Perceptions Index in 2021*. Retrieved February 15, 2022, from <https://www.prachachat.net/breaking-news/news-852409>.

- Monataraphadung, S. (2012). The Situation of Corruption in Thailand. *Valaya Alongkorn Reviews of Science and Technology*, 2(1), 1-9.
- Phiriyarangsarn, S., & Roengtham, S., (2004). *Immunity to Corruption: Thai Good Governance on the Crossroads* (Research Report). Bangkok: Chandrakasem Rajabhat University.
- Somkane, A. (1992). *Local Wisdom and Natural Environment Man*. Bangkok: Kurursapa Press.
- Suriyamanee, N. (2006). *Ethical Virtue Affecting the District Administrative Organization Administration* (Research Report). Nakhon Pathom: Mahidol University, Moral Promotion Center (Public Organization).
- Tapmongkol, P. (2012). *Good Governnace Creation by Good Governance Tools* (Research Report). Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani University.
- Transparency International. (2022). *Corruption Perception Index (CPI)*. Retrieved February 3, 2022, from <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2021-trouble-at-the-top>.
- Wasi, P. (2007). National Strategy for Economic Strength social and moral (Society of Peace and Prachadhamma), *a collection of articles for 20 years with a special keynote speech by Puey Ungphakorn*. Bangkok: Thammasat University.
- Yamane, T. (1964). *Elementary Sampling Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

**MCU
Congress II**

การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ 2

30 เมษายน 2561

“คุณภาพอุดมศึกษาไทยในยุค Thailand 4.0”

ณ ห้องเธียร์เตอร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะผู้วิจัยได้นำบทความวิจัย “หมู่บ้านช่อสะอาด : รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุขริตตามแนวพระพุทธศาสนา” เข้านำเสนอแบบ Oral Presentation ในการประชุมวิชาการในครั้งนี้

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์	กิจกรรม	ผลที่ได้รับ
<p>๑. เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน</p>	<p>๑. การศึกษาเอกสาร ๒. การสำรวจพื้นที่ ๓. การวิจัยเชิงสำรวจ</p>	<p>๑. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชน ๒. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนตามหลักพุทธธรรม ๓. ได้ชุดความรู้เชิงบริบทของชุมชนกับการเสริมสร้างสังคมสุจริต ๔. ได้ฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน</p>
<p>๒. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน</p>	<p>๑. การศึกษาเอกสาร ๒. การสำรวจพื้นที่ ๓. การวิจัยเชิงสำรวจ ๔. การสัมภาษณ์เชิงลึก</p>	<p>๑. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชน ๒. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนตามหลักพุทธธรรม ๓. ได้ชุดความรู้เชิงบริบทของชุมชนกับการเสริมสร้างสังคมสุจริต ๔. ได้ฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ๕. ได้แบบจำลองเชิงกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน</p>
<p>๓. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน</p>	<p>๑. การศึกษาเอกสาร ๒. การสำรวจพื้นที่ ๓. การวิจัยเชิงสำรวจ ๔. การสัมภาษณ์เชิงลึก ๕. การสนทนากลุ่มเฉพาะ ๖. การสังเคราะห์รูปแบบ</p>	<p>๑. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชน ๒. ได้ชุดความรู้ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนตามหลักพุทธธรรม ๓. ได้ชุดความรู้เชิงบริบทของชุมชนกับการเสริมสร้างสังคมสุจริต ๔. ได้ฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเสริมสร้างสังคมสุจริตในชุมชนและหมู่บ้าน ๕. ได้แบบจำลองเชิงกระบวนการเสริมสร้างความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน ๖. ได้รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตตามแนวพระพุทธศาสนาของชุมชนและหมู่บ้าน</p>

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรมประกอบงานวิจัย

ภาคผนวก ฉ
ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ประวัติผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) ผศ.ดร.อมลวรรณ ออบสิน
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Assist. Prof. Dr. Amolwan Obsin
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ วิทยาเขตนครสวรรค์
๓. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ วิทยาเขตนครสวรรค์ เลขที่ ๙๙๙ หมู่ ๖ ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐ มือถือ ๐๘๑-๕๓๒๕๑๕๒
E-mail: prambut๑๐๒@windowslive.com

๔. ประวัติการศึกษา

- บช.บ. (การบัญชี)
น.บ. (นิติศาสตร์)
M.B.A. (บริหารธุรกิจ)
พธ.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์)

๕. สาขาวิชาที่ชำนาญพิเศษ

- การศึกษาและวิจัยชุมชน/ การจัดการทรัพยากรชุมชน /ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์
- การบริหารจัดการองค์กร / การบริหารธุรกิจ
- ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ / การพัฒนาชุมชน / สังคม / สังคมวิทยาการพัฒนา / การพัฒนาชนบทไทย

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
การติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ รุ่นที่ ๕๖	ปีงบประมาณ ๒๕๕๖	ผู้ร่วมวิจัย
ทัศนคติที่มีต่อบทบาทและการแสดงออกของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์	ปีงบประมาณ ๒๕๕๗	ผู้ร่วมวิจัย
รูปแบบการพัฒนาบึงน้ำขนาดใหญ่แบบมีส่วนร่วมในสังคมไทย	ปีงบประมาณ ๒๕๕๘	ผู้ร่วมวิจัย
การศึกษาความพร้อมของนิสิตพุทธศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	ผู้ร่วมวิจัย
รูปแบบและกระบวนการสร้างประชาคมแห่งความสุจริตในระดับชุมชนและหมู่บ้านตามแนวพระพุทธศาสนา	ปีงบประมาณ ๒๕๕๙	หัวหน้าโครงการวิจัย

